ΚΟΛΛΙΝ ΓΟΥΩΡΝΤ

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ
ελευθερος τυπος

Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ – Κ. ΓΟΥΩΡΝΤ

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Μετάφραση: Νίκος Β. Αλεξίου

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Αὐθορμητισμός καί 'Οργάνωση

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Νίκος Β. 'Αλεξίου

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ: Φωτόγραμμα Ε.Π.Ε.
Κεραμεικοῦ 23 τηλ. 5245.846

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: «'Ελεύθερος Τύπος» Κωλέττη 29 ΑΘΗΝΑ

© γιά τήν 'Ελληνική μετάφραση
ἐκδόσεις «Ἔρευνα»

Εισαγωγή

Λίγες λέξεις έχουν χρησιμοποιηθεῖ τόσο ἄσχημα στήν πολιτική, ὅσο ἡ λέξη «αὐθορμητισμός». Ἡ τελευταία χρησιμοποιεῖται συχνά γιά νά ὑποδηλώσει κάτι πού φαίνεται νά συμβαίνει δίχως φανερή αἰτία, δίχως ν' ἀποτελεῖ κατάφωρα τό ἀποτέλεσμα προηγούμενης προετοιμασίας. Μέ τήν ἔννοια «ἑνός ἀποτελέσματος δίχως μιά αἰτία», δέν ὑπάρχει ἴσως τίποτα τέτοιο σάν τόν «αὐθορμητισμό», εἴτε στή ζωή εἴτε στήν πολιτική. Ἡ ἀνθρώπινη συμπεριφορά ἐπηρεάζεται πάντοτε ἀπ' τήν προηγούμενη ἐμπειρία. Ἄν ἕνα ἄτομο δέ ξέρει *συνειδητά* γιατί ἐνεργεῖ μ' ἕνα συγκεκριμένο τρόπο, αὐτό σέ καμιά περίπτωση δέ σημαίνει ὅτι δέν ὑπάρχουν αἰτίες πίσω ἀπ' ὅτι κάνει. Τό μόνο πού σημαίνει εἶναι ὅτι οἱ αἰτίες τοῦ διαφεύγουν.

Ὁ Μάρραιη Μπούκτσιν δέ χρησιμοποιεῖ τή λέξη αὐθορμητισμός μ' αὐτόν τό χυδαῖο κι ἀπερίσκεπτο τρόπο. Εἶναι σημαντικό νά τονίσουμε αὐτό τό βασικό σημεῖο σ' αὐτή τή σύντομη εἰσαγωγή στό δοκίμιό του (πού δημοσιεύτηκε γιά πρώτη φορά στό περιοδικό «Ἀπελευθέρωση», στίς ἀρχές τοῦ 1972). Μέ τά ἴδια τά λόγια τοῦ Μπούκτσιν « Ὁ αὐθορμητισμός δέν εἶναι μιά ἁπλή παρόρμηση» .... Δέ συνεπάγεται μιά «ἀνεπιτήδευτη συμπεριφορά κι αἴσθημα». Ὁ αὐθορμητισμός ἀποτελεῖ συμπεριφορά,αἴσθημα καί *σκέψη*, πού εἶναι ἐλεύθερες ἀπό *ἐξωτερικούς* ἐξαναγκασμούς, ἀπό ἐπιβεβλημένους περιορισμούς... Δέν εἶναι μιά ἀνεξέλεγκτη ἀναθυμίαση πάθους καί δράσης. Στό μέτρο πού τό ἄτομο ἀπαλλάσσεται ἀπ' τά δεσμά τῆς κυριαρ-

χίας, πού έχουν καταπνίξει τήν αύτενέργειά του, ένεργεῖ, αίσθάνεται καί σκέπτεται αὐθόρμητα».

Ὁ Μπούκτσιν χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τή λέξη «αὐθορμητισμός», ὅπως ἐμεῖς θά χρησιμοποιούσαμε τή λέξη «αὐτονομία». Αὐτόνομος σημαίνει στήν κυριολεξία «κάποιος πού δημιουργεῖ τούς δικούς του νόμους» κι ὁ ὁποῖος ἑπομένως, σά συνέπεια, «ἐνεργεῖ γιά λογαριασμό τῶν δικῶν του συμφερόντων». Στήν ὑποστήριξη τοῦ αὐθορμητισμοῦ, κατανοημένου μ'αὐτή τήν ἔννοια, δέν ἔχουμε καμιά σημαντική διαφωνία μέ τόν Μπούκτσιν. Οἱ δικές μας ἀπόψεις, πάνω σ'αὐτό τό θέμα, ἀναπτύσσονται πιό ἐκτεταμένα στό δελτίο μας «Ἡ SOLIDARITY κι οἱ Νεοαρόντικοι».

Ἡ ἀπόλυτη αὐτονομία ἔχει τόσο ὀργανωτικές ὅσο κι ἰδεολογικές συνέπειες. Ὁ Μπούκτσιν ἀσχολεῖται σέ βάθος καί μέ τίς δυό. Δείχνει πώς «ὁ αὐθορμητισμός δέν ἀποκλείει τήν ὀργάνωση καί τή διάρθρωση», ξεσκεπάζοντας ἔτσι μιά πολύ διαδομένη λενινιστική διαστρέβλωση τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ὑπόθεσης[1]. Ὁ Μπούκτσιν τονίζει ὅτι ὁ αὐθορμητισμός, μέ τήν ἔννοια πού χρησιμοποιεῖ τόν ὅρο, «γεννάει συνήθως ἀντιϊεραρχικές μορφές ὀργάνωσης».

Θά προχωρούσαμε ἴσως παραπέρα, γιά νά τονίσουμε ὅτι καμιά συλλογική αὐτονομία δέν ἔχει νόημα, ἄν δέν ἔχει ὀργανωτικό ἀντίκτυπο. Ἡ αὐτόνομη δράση καί ζωή – εἴτε στό χῶρο τῆς πρακτικῆς, εἴτε στό χῶρο τῶν ἰδεῶν – εἶναι ἀδύνατη μέσα σέ ἱεραρχικά δομημένες ὀργανώσεις. Ὅπως σημειώνει ὁ Μπούκτσιν «ἡ τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος εἶναι ὅτι ἀντιτάσσει τήν ὀργάνωση στόν αὐθορμητισμό καί προσπαθεῖ ν' ἀφομοιώσει τήν κοινωνική διαδικασία μέσα στόν πολιτικό κι ὀργανωτικό μηχανισμό».

Τό κύριο βάρος, ὅμως, τοῦ δοκίμιου τοῦ Μπούκτσιν, στρέφεται στήν ἀνάγκη γιά ἰδεολογική αὐτονομία, γιά συντριβή ὅλων τῶν ἰδεολογικῶν δεσμῶν τοῦ παρελθόντος, για ἐξάλειψη τῆς σύγχυσης πού ἐξακολουθεῖ νά κυριαρχεῖ σ' ἕνα τόσο μεγάλο μέρος τῆς σκέψης τῆς ἀριστερᾶς. Ἡ μεγαλύτερή του διόραση εἶναιή ἀνάλυσή του γιά τήν ἀνάγκη νά ἐξαλειφθεῖ ἡ κυριαρχία σ'ολες της τίς μορφές, ὄχι ἁπλῶς ἡ ὑλική ἐκμετάλλευση.

Τονίζει «τήν πλατιά διαδομένη διάβρωση τῆς ἐξουσίας σαν τέτοιας – μέσα στήν οἰκογένεια, στά σχολεῖα, στούς ἐπαγ-

γελματικούς καί τεχνικούς χώρους, στήν 'Εκκλησία, στό Στρατό κι ούσιαστικά σέ κάθε θεσμό πού στηρίζει τήν Ιεραρχική έξουσία καί κάθε σχέση πού σημαδεύεται άπ' τήν κυριαρχία». Μεταφέρει ολόκληρη τή συζήτηση σέ τομείς πού βασικά άγνοοῦνται ἀπ' τήν ἀριστερά καί δέ δειλιάζει ν' ἀμφισβητήσει πολλές ἀπ' τίς πιό θεμελιακές της ὑποθέσεις. 'Αναφορικά μ' αὐτό, τό κείμενό του ἀποτελεῖ μιά ὑπεράσπιση τῆς πίστης του σ' ἕνα δημιουργικό, συνειδητό καί λογικό αὐθορμητισμό. «'Η συνείδηση», μᾶς λέει, «ἔχει τή δική της ἱστορία μέσα στόν ὑλικό κόσμο κι ἐπηρεάζει σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό, τήν πορεία τῆς ὑλικῆς πραγματικότητας. 'Η ἀνθρωπότητα εἶναι ἱκανή νά ξεπεράσει τή σφαίρα τῆς τυφλῆς ἀναγκαιότητας, εἶναι ἱκανή νά προσφέρει στή φύση καί στήν κοινωνία μιά ὀρθολογική κατεύθυνση καί σκοπό».

Ἄν ἡ μάζα τοῦ πληθυσμοῦ πρόκειται νά γίνει τό δημιουργικό ὑποκείμενο τῆς ἱστορίας – κι ὄχι ἁπλά ἕνα ἀδρανές ἀντικείμενο ὑποχρεωμένο νά κάνει ὁρισμένα πράγματα ἐξαιτίας τῶν συνθηκῶν τῆς ὕπαρξής του – αὐτό τό μήνυμα θά πρέπει νά ἐξεταστεῖ σοβαρά κι οἱ συνέπειές του θά πρέπει ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενο σκέψης. Γιά ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, ὅποια ἡλικία κι ἄν ἔχουν, δέν ὑποφέρουν ἀπό μιά δογματική στειρότητα, οἱ ἀπόψεις τοῦ Μπούκτσιν ἀποτελοῦν μιά σημαντική συνεισφορά σέ μιά συνεχιζομένη διαμάχη.

SOLIDARITY (Λονδίνο, Δεκέμβρης '75)

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

1

Εἶναι τρομερά εἰρωνικό τό ὅτι τό σοσιαλιστικό κίνημα, ἀπέχοντας πολύ ἀπ' τό νά βρίσκεται στήν «πρωτοπορία» τῶν σύγχρονων κοινωνικῶν καί πολιτιστικῶν ἐξελίξεων, ἀργοδιαβαίνει πίσω τους σχεδόν σέ κάθε λεπτομέρεια. Ἡ ἐπιφανειακή κατανόηση τῆς ἀντικουλτούρας ἀπό μέρους αὐτοῦ τοῦ κινήματος, ἡ ἀναιμική του ἑρμηνεία γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν γυναικῶν, ἡ ἀδιαφορία του γιά τήν οἰκολογία κι ἡ ἀπό μέρους του ἄγνοια ἀκόμα καί νέων ρευμάτων πού κινοῦνται μέσα στά ἐργοστάσια (ἰδιαίτερα ἀνάμεσα στούς νεαρούς ἐργάτες), φαίνεται ὅλο καί πιό τραγελαφική ὅταν ἀντιπαρατίθεται στήν ὑπεραπλουστευμένη «ταξική ἀνάλυση» του, στή ροπή του γιά ἱεραρχική ὀργάνωση καί στήν τελετουργική του ἐπίκληση «στρατηγικῶν» καί «τακτικῶν» πού ἦταν ἤδη ἀνεπαρκεῖς ἐδῶ καί μιά γενιά.

Ὁ σύγχρονος σοσιαλισμός ἔχει δείξει μόνο τήν πιό περιορισμένη ἐπίγνωση τοῦ γεγονότος ὅτι ἑκατομμύρια ἄνθρωποι ἐπανακαθορίζουν σιγά-σιγά τό ἴδιο ἀκριβῶς τό νόημα τῆς ἐλευθερίας. Ἐπεκτείνουν τήν ἰδέα τους γιά τήν ἀνθρώπινη ἀπελευθέρωση σέ διαστάσεις πού θά φαίνονταν ἀθεράπευτα χιμαιρικές σέ περασμένες ἐποχές. Ὁλοένα καί μεγαλύτεροι ἀριθμοί ἀνθρώπων ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ κοινωνία ἔχει ἀναπτύξει μιά τεχνολογία πού θά μποροῦσε νά ἐξαφανίσει ἀπόλυτα τήν ὑλική σπάνη καί νά περιορίσει τό μόχθο σέ σημεῖο πού νἆναι σχεδόν ἀνύπαρκτος. Ἀντιμετωπίζοντας τίς δυνατότητες μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας μετά τήν ἐποχή τῆς σπάνης καί τοῦ ἐκμηδενισμοῦ τῶν ἱεραρχικῶν σχέσεων, προσπαθοῦν ἐνορατικά ν' ἀσχοληθοῦν μέ τά προβλήματα τοῦ κομμουνισμοῦ, ὄχι τοῦ σοσιαλισμοῦ[2]. Προσπαθοῦν ἐνορατικά νά ἐξαλείψουν τήν κυριαρχία σ'ὅλες της τίς μορφές ὄχι ἁπλῶς τήν ὑλική ἐκμετάλλευση. Ἀπό κεῖ πηγάζει ἡ πλατιά διαδομένη διάβρωση τῆς ἐξουσίας σάν τέτοιας – μέσα στήν οἰκογένεια, στά σχολεῖα, στούς ἐπαγγελματικούς καί τεχνικούς χώρους, στήν Ἐκκλησία, στό Στρατό

κι οὐσιαστικά σέ κάθε θεσμό πού στηρίζει τήν ἱεραρχική ἐξουσία καί κάθε σχέση πού σημαδεύεται ἀπ' τήν κυριαρχία. 'Από κεῖ, ἐπίσης, πηγάζει ἡ ἔντονα προσωπική φύση τῆς ἐξέγερσης πού διαποτίζει διαμέσου τῆς κοινωνίας τίς πολύ ὑποκειμενικές, ὑπαρξιακές καί πολιτιστικές της ἰδιότητες. 'Η ἐξέγερση ἐπηρεάζει τήν *καθημερινή ζωή* , πρωτοῦ ἀκόμα ἐπηρέασει φανερά τίς γενικώτερες πλευρές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς κι ὑπονομεύσει τή σταθερή ἀφοσίωση τοῦ ἀτόμου στό σύστημα, πρωτοῦ ἀκόμα καταστρέψει τά ἀφηρημένα πολιτικά κι ἠθικά δόγματα τοῦ συστήματος.

Σ' αὐτά τά βαθειά ἑδραιωμένα ἀπελευθερωτικά ρεύματα, πού εἶναι τόσο πλούσια σέ ὑπαρξιακό περιεχόμενο, τό σοσιαλιστικό κίνημα συνεχίζει ν' ἀντιπαραθέτει τίς περιοριστικές φόρμουλες ἑνός ἰδιαίτερου συμφέροντος τῆς «ἐργατικῆς τάξης», τήν ἀρχαική ἔννοια μιᾶς «προλεταριακῆς δικτατορίας» καί τήν ἐπικίνδυνη ἀντίληψη ἑνός συγκεντρωτικοῦ ἱεραρχικοῦ κόμματος. Ἄν τό σοσιαλιστικό κίνημα εἶναι σήμερα ἄψυχο, αὐτό ὀφείλεται στό ὅτι ἔχει χάσει κάθε ἐπαφή μέ τή ζωή.

2

Διανύουμε τήν ὁλοκλήρωση τοῦ ἱστορικοῦ κύκλου. 'Αντιμετωπίζουμε ξανά τά προβλήματα μιᾶς νέας ὀργανικῆς κοινωνίας σ' ἕνα νέο ἐπίπεδο τῆς ἱστορίας καί τῆς τεχνολογικῆς ἀνάπτυξης – μιά ὀργανική κοινωνία στήν ὁποία μποροῦν νά θεραπευτοῦν καί νά ξεπεραστοῦν οἱ ἀντιθέσεις, στήν κοινωνία, ἀνάμεσα στήν κοινωνία καί τή φύση καί μέσα στήν ἀνθρώπινη ψυχή, πού δημιουργήθηκαν ἀπό χιλιάδες χρόνια ἀνάπτυξης τῆς ἱεραρχίας. 'Η ἱεραρχική κοινωνία πραγματοποίησε τό καταστροφικό «θαῦμα» τῆς μετατροπῆς τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων σέ ἁπλά ὄργανα τῆς παραγωγῆς, σέ ἀντικείμενα πού ἐξισώνονται μέ ἐργαλεῖα καί μηχανές καθορίζοντας ἔτσι τόν ἴδιο ἀκριβῶς τόν ἀνθρωπισμό τους ἀπ' τήν νομή τους σ' ἕνα παγκόσμιο σύστημα σπάνης, κυριαρχίας καί, στόν καπιταλισμό, ἐμπορευματικῆς ἀνταλλαγῆς. 'Ακόμα καί νωρίτερα, πρίν ἀπ' τήν ἐμφάνιση τῆς κυριαρχίας ἀνθρώπου πάνω σέ ἄνθρωπο, ἡ ἱεραρχική κοινωνία ὁδήγησε τίς γυναῖκες σέ καθολική ὑποταγή ἀπέναντι στόν ἄντρα, ἀνοίγοντας μιά σφαίρα κυριαρχίας γιά τήν κυ-

ριαρχία, κυριαρχίας στήν πιό ἀντικειμενικοποιημένη της μορφή. Ἡ κυριαρχία ἀφοῦ διείσδυσε μέσα στά ἴδια ἀκριβῶς τά ἄδυτα τῆς προσωπικότητάς μας, μᾶς ἔχει μετατρέψει σέ φορείς μιᾶς ἀρχαικῆς αἰωνόβιας κληρονομιᾶς πού διαμορφώνει τή γλώσσα, τούς τρόπους καί γενικά τήν ἴδια ἀκριβῶς τή στάση πού παίρνουμε στήν καθημερινή ζωή. Ὅλες οἱ μετέπειτα ἐπαναστάσεις ὑπῆρξαν ὑπερβολικά «ὀλύμπιες» γιά νά ἐπηρεάσουν αὐτές τίς ἀπόκρυφες καί φαινομενικά ἐπίγειες πλευρές τῆς ζωῆς, ἀπ' ὅπου πηγάζει ἡ ἰδεολογική φύση τῶν δῆθεν στόχων τους γιά τήν ἐλευθερία κι ἡ στενότητα τῆς ἀπελευθερωτικῆς τους ὀπτικῆς.

Ἀντίθετα, ὁ στόχος τῆς νέας ἀνάπτυξης πού ὁδηγεῖ στόν κομμουνισμό, εἶναι τό ἐπίτευγμα μιᾶς κοινωνίας βασισμένης στήν αὐτοδιεύθυνση, στήν ὁποία κάθε ἄτομο συμμετέχει πλέρια, ἄμεσα καί μέσα σέ ἀπόλυτη ἰσότητα, στήν δίχως ἐνδιάμεσους διαχείρηση τῆς συλλογικῆς ἰδιοκτησίας. Εἰδωμένη ἀπ' τή σκοπιά τῆς ἀνθρώπινης πλευρᾶς της, μιά τέτοια συλλογικότητα δέ μπορεῖ νἆναι τίποτα λιγώτερο ἀπ' τήν ἐκπλήρωση τοῦ ἀπελευθερωμένου ἐγώ, τοῦ ἐλεύθερου ὑποκειμένου ἀπογυμνωμένου ἀπ' ὅλες του τίς ἰδιότητες σάν ἀντικειμένου, τοῦ ἑαυτοῦ πού μπορεῖ νά συγκεκριμενοποιήσει τή διαχείρηση τῆς συλλογικότητας, σάν ἕνα αὐθεντικό τρόπο αὐτοδιεύθυνσης. Ἡ τεράστια πρόοδος τήν ὁποία πραγματοποίησε τό κίνημα τῆς ἀντικουλτούρας, σέ βάρος τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἐπιβεβαιώνεται ἀκριβῶς ἀπό ἕνα περσοναλισμό πού βλέπει στούς ἀπρόσωπους στόχους, ἀκόμα καί στούς κανόνες τῆς γλώσσας, τῶν χειρονομιῶν, τῆς συμπεριφορᾶς καί τοῦ ντυσίματος, τή διαιώνιση τῆς κυριαρχίας, στίς πιό ὕπουλες κι ἀσυνείδητες μορφές της. Ὅσο ἀλλοιωμένο κι ἄν εἶναι ἀπ' τή γενική ἀνελευθερία πού μᾶς περιβάλλει, τό κίνημα τῆς ἀντικουλτούρας ἔχει ἑπομένως ἐπανακαθορίσει, *συγκεκριμένα* τήν ἀκίνδυνη τώρα λέξη «ἐπανάσταση» μ' ἕνα πραγματικά ἐπαναστατικό τρόπο, σά μιά πρακτική πού ὑπονομεύει τίς·ἀπόκρυφες ἀφαιρέσεις καί θεωρίες.

Τό νά ταυτίζει κανείς τά αἰτήματα τοῦ ἀναδυόμενου ἑαυτοῦ μέ τόν «ἀστικό ἀτομισμό», ἀποτελεῖ μιά τραγελαφική διαστρέβλωση τῶν πιό θεμελιακῶν στόχων τῆς ἀπελευθέρωσης. Ὁ καπιταλισμός δέν παράγει ἄτομα, παράγει ἐγωπαθεῖς ἀτομιστές. Τό νά διαστρεβλώνουμε τά αἰτήματα τοῦ ἀναδυόμενου

ἑαυτοῦ γιά μιά κοινωνία βασισμένη στήν αὐτοδιεύθυνση καί νά ὑποβιβάζουμε τά αἰτήματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ὑποκειμένου σέ μιά οἰκονομιστική ἀντίληψη τῆς «ἐλευθερίας», εἶναι σά νά ἐπιδιώκουμε τόν «χυδαῖο κομμουνισμό», πού τόσο σωστά ἀπέρριψε ὁ νεαρός Μάρξ στά χειρόγραφά τοῦ 1844. Τό αἴτημα τῶν ἀντιεξουσιαστῶν κομμουνιστῶν γιά μιά κοινωνία βασισμένη στήν αὐτοδιεύθυνση, ἐπιβεβαιώνει τό δικαίωμα κάθε ἀτόμου ν' ἀποκτήσει τόν ἔλεγχο πάνω στήν καθημερινή του ζωή, νά κάνει κάθε μέρα ὅσο τό δυνατό πιό χαρούμενη καί θαυμάσια. Ἡ ἀπόρριψη αὐτοῦ τοῦ αἰτήματος ἀπ' τό σοσιαλιστικό κίνημα γιά χάρη τῶν ἀφηρημένων συμφερόντων τῆς «Κοινωνίας», τῆς «Ἱστορίας», τοῦ «Προλεταριάτου» καί πιό χαρακτηριστικά, τοῦ «Κόμματος», ἀφομοιώνει κι ἐνισχύει τήν ἀστική ἀντίθεση ἀνάμεσα στό ἄτομο καί τό σύνολο, γιά χάρη τῶν συμφερόντων τῆς γραφειοκρατικῆς χειραγώγησης, τῆς ἀπόκρουσης τῆς ἐπιθυμίας καί τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἀτόμου καί τοῦ συνόλου στά συμφέροντα τοῦ Κράτους.

3

Δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά κοινωνία πού νά βασίζεται στήν αὐτοδιεύθυνση δίχως αὐτενέργεια. Πραγματικά, ἡ ἐπανάσταση ἀποτελεῖ τήν αὐτενέργεια στήν πιό ἀναπτυγμένη της μορφή: ἄμεση δράση ἡ ὁποία προεκτείνεται στό σημεῖο ὅπου οἱ δρόμοι, ἡ γῆ καί τά ἐργοστάσια ἀπαλλοτριώνονται ἀπ' τούς αὐτόνομους ἀνθρώπους. Μέχρι νά φτάσουμε σ' αὐτό τό εἶδος τῆς συνείδησης, ἡ τελευταία, τοὐλάχιστον στό κοινωνικό ἐπίπεδο, παραμένει *μαζική* συνείδηση, τό ἀντικείμενο χειραγώγησης διάφορων ἐλίτ. Ἔστω καί γι' αὐτό τό λόγο μόνο, οἱ γνήσιοι ἐπαναστάτες πρέπει νά ἀναγνωρίσουν πώς ἡ πιό ἀναπτυγμένη μορφή ταξικῆς συνείδησης εἶναι ἡ αὐτοσυνείδηση: ἡ ἐξατομίκευση τῶν «μαζῶν» σέ συνειδητά ὄντα πού μποροῦν νά πάρουν τόν ἄμεσο, δίχως μεσολάβηση, ἔλεγχο τῆς κοινωνίας καί τῆς προσωπικῆς τους ζωῆς. Ἔστω καί γι' αὐτό τό λόγο μόνο, ἐπίσης, οἱ γνήσιοι ἐπαναστάτες πρέπει ν' ἀναγνωρίσουν ὅτι ἡ μόνη πραγματική «κατάκτηση τῆς ἐξουσίας» ἀπ' τίς «μάζες» εἶναι ἡ *κατάργηση* τῆς ἐξουσίας: τῆς ἐξουσίας ἀνθρώπου πάνω

σέ ἄνθρωπο, τῆς πόλης πάνω στήν ἐπαρχία, τοῦ κράτους πάνω στήν κοινότητα καί τοῦ μυαλοῦ πάνω στήν αἴσθηση.

4

Στό φῶς αὐτῶν τῶν αἰτημάτων γιά μιά κοινωνία βασισμένη στήν αὐτοδιεύθυνση, πού θά ἐπιτευχθεῖ μέ τήν αὐτενέργεια καί θά τραφεῖ μέ τήν αὐτοσυνείδηση, εἶναι πού πρέπει νά ἐξετάσουμε τή σχέση τοῦ αὐθορμητισμοῦ μέ τήν ὀργάνωση. Σέ κάθε ἰσχυρισμό ὅτι οἱ «μάζες» χρειάζονται «πρωτοποριακή ἡγεσία», εἶναι ἔμφυτη ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ ἐπανάσταση εἶναι περισσότερο ἕνα πρόβλημα «στρατηγικῆς» καί «τακτικῆς» παρά μιά κοινωνική διαδικασία[3], ὅτι οἱ μάζες δέν μποροῦν νά δημιουργήσουν τούς δικούς τους ἀπελευθερωτικούς θεσμούς, ἀλλά πρέπει νά βασιστοῦν στήν κρατική ἐξουσία – μιά «προλεταριακή δικτατορία» – γιά νά ὀργανώσουν τήν ἐπανάσταση καί νά ξεριζώσουν τήν ἀντεπανάσταση. Ἡ κάθε μιά ἀπ' αὐτές τίς ἀντιλήψεις διαψεύδεται ἀπ' τήν ἱστορία, ἀκόμα κι ἀπό κεῖνες συγκεκριμένα τίς ἐπαναστάσεις πού ἀντικατέστησαν τήν κυριαρχία μιᾶς τάξης μέ μιᾶς ἄλλης. Εἴτε στραφεῖ κανείς στή Μεγάλη Γαλλική Ἐπανάσταση, πού ἔγινε πρίν ἀπό δυό αἰῶνες, στίς ἐξεγέρσεις τοῦ 1848, στήν Παρισινή Κομμούνα, στίς Ρώσικες Ἐπαναστάσεις τοῦ 1905 καί τοῦ Μάρτη 1917, στή Γερμανική Ἐπανάσταση τοῦ 1918, στήν Ἱσπανική Ἐπανάσταση τοῦ 1934 καί 1936, ἤ στήν Οὐγγρική Ἐπανάσταση τοῦ 1956, ἀνακαλύπτει μιά κοινωνική διαδικασία, μερικές φορές πολύ παρατεταμένη, πού κατέληξε στήν ἀνατροπή τῶν κατεστημένων θεσμῶν δίχως τήν καθοδήγηση κομμάτων «πρωτοπορίας» (πραγματικά ὅπου ὑπῆρχαν αὐτά τά κόμματα ξεπεράστηκαν, συνήθως, ἀπ' τά γεγονότα). Ἀνακαλύπτει κανείς ὅτι οἱ «μάζες» δημιούργησαν τούς δικούς τους ἀπελευθερωτικούς θεσμούς, εἴτε πρόκειται γιά τούς Παρισινούς τομεῖς τοῦ 1793-1794, τίς λέσχες καί τίς πολιτοφυλακές τοῦ 1848 καί τοῦ 1871, ἤ γιά τίς ἐργοστασιακές ἐπιτροπές, τά ἐργατικά συμβούλια, τίς λαικές συνελεύσεις καί τίς ἐπιτροπές δράσης τῶν μετέπειτα ἐπαναστατικῶν ἀναταραχῶν.

Θ' ἀποτελοῦσε μιά χυδαία ἀπλοποίηση αὐτῶν τῶν γεγονό-

των τό νά ισχυριστοῦμε ὅτι ἡ ἀντεπανάσταση ὕψωσε τό κεφάλι καί θριάμβευσε, ὅπου τό κατόρθωσε, ἐπειδή ἁπλῶς οἱ «μάζες» ἦταν ἀνίκανες ν' αὐτοσυντονιστοῦν καί στεροῦνταν τήν «ἡγεσία» ἑνός καλά πειθαρχημένου συγκεντρωτικοῦ κόμματος. Φθάνουμε ἐδῶ σ' ἕνα ἀπ' τά πιό ἀμφισβητούμενα προβλήματα τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, ἕνα πρόβλημα πού δέν ἔχει ποτέ κατανοηθεῖ ἱκανοποιητικά ἀπ' τό σοσιαλιστικό κίνημα. Τό ὅτι εἴτε δέν ὑπῆρξε συντονισμός εἴτε ἀπέτυχε– τό ὅτι ἡ ἀποτελεσματική ἀντεπανάσταση ἦταν ὄντως ἀκόμα καί δυνατή – θίγει ἕνα πιό θεμελιακό θέμα ἀπ' ὅτι τό ἁπλό πρόβλημα τῆς «τεχνικῆς διεύθυνσης». Ὅπου ἀπέτυχαν διάφορες προχωρημένες, βασικά πρόωρες, ἐπαναστάσεις, αὐτό ὀφειλόταν πρωταρχικά στό ὅτι οἱ ἐπαναστάσεις αὐτές δέν εἶχαν καμιά ὑλική βάση γιά νά ἑδραιώσουν τό *γενικό* συμφέρον τῆς κοινωνίας, γιά χάρη τοῦ ὁποίου διεκδικοῦσαν ἕνα ἱστορικό αἴτημα τά πιό ριζοσπαστικά στοιχεῖα. Ὁποιο κι ἄν ἦταν τό σύνθημα αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος «Ἐλευθερία, Ἰσότητα, Ἀδελφότητα» ἤ Ζωή, Ἐλευθερία κι ἀναζήτηση τῆς Εὐτυχίας», παραμένει ἡ ὠμή ἀλήθεια ὅτι δέν ὑπῆρχαν οἱ τεχνολογικές προυποθέσεις γιά τήν ἑδραίωση αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος μέ τή μορφή μιᾶς ἁρμονικῆς κοινωνίας. Τό ὅτι τό γενικό συμφέρον χωρίστηκε ξανά, στή διάρκεια τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, σέ ἰδιαίτερα, ἀνταγωνιστικά συμφέροντα, τό ὅτι ὁδήγησε ἀπ' τήν εὐφορία τῆς «συνδιαλλαγῆς», (ὅπως μαρτυροῦν τά μεγάλα ἐθνικά πανηγύρια, πού ἀκολούθησαν τήν πτώση τῆς Βαστίλλης), στόν ἐφιάλτη τοῦ ταξικοῦ πολέμου, τῆς τρομοκρατίας καί τῆς ἀντεπανάστασης – πρέπει νά ἐξηγηθεῖ πρωταρχικά, ἀπ' τά *ὑλικά ὅρια* τῆς κοινωνικῆς προόδου κι ὄχι ἀπ' τά τεχνικά προβλήματα τοῦ πολιτικοῦ συντονισμοῦ.

Οἱ μεγάλες ἀστικές ἐπαναστάσεις πέτυχαν κοινωνικά ἀκόμα καί κεῖ πού φαίνονταν ν' ἀποτυχαίνουν «τεχνικά» (δηλαδή, νά χάνουν δύναμη σέ σχέση μέ τούς ριζοσπαστικούς «ὀνειροπόλους τρομοκράτες») *γιατί ἦταν ἀπόλυτα ἐπαρκεῖς γιά τήν ἐποχή τους*. Οὔτε ὁ στρατός, οὔτε οἱ θεσμοί τῆς δεσποτικῆς κοινωνίας μποροῦσαν ν' ἀντέξουν στά κτυπήματά τους. Στίς ἀπαρχές τους, τουλάχιστον, οἱ ἐπαναστάσεις αὐτές ἐμφανίστηκαν σάν ἔκφραση τῆς «γενικῆς θέλησης», συνενώνοντας οὐσιαστικά ὅλες τίς τάξεις ἐνάντια στίς ἀριστοκρατίες καί τίς μοναρχίες τῆς ἐποχῆς τους κι ἀκόμα καί στρέφοντας ἕνα μέρος τῆς ἀριστο-

κρατίας ἐναντίον της. Ἀντίθετα, ὅλες οἱ «προλεταριακές ἐπαναστάσεις» ἔχουν ἀποτύχει γιατί οἱ τεχνολογικές προϋποθέσεις ἦταν ἀνεπαρκεῖς γιά τήν ὑλική ἑδραίωση μιᾶς «γενικῆς θέλησης», τή *μόνη βάση πάνω στήν ὁποία μπορεῖ ὁ ἐξουσιαζόμενος νά ἐξαλείψει τελικά τήν ἐξουσία*. Ἔτσι ἡ Ρώσικη Ἐπανάσταση ἀπέτυχε κοινωνικά παρόλο πού φαινόταν νά πετυχαίνει «τεχνικά», – παρά τούς Λενινιστικούς, Τροτσκιστικούς καί Σταλινικούς μύθους πού ὑποστηρίζουν τό ἀντίθετο – καί τό ἴδιο ἀκριβῶς ἰσχύει καί γιά τίς «σοσιαλιστικές ἐπαναστάσεις» τῆς Ἀσίας καί τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Ὅταν ἡ «προλεταριακή ἐπανάσταση» κι ἡ ἐποχή της ἀνταποκρίνονται ἡ μιά στήν ἄλλη – κι ἀκριβῶς ἐπειδή ἀνταποκρίνονται ἡ μιά στήν ἄλλη – ἡ ἐπανάσταση δέ θἄναι πιά «προλεταριακή», τό ἔργο τῶν συγκεκριμένων ἐκείνων δημιουργημάτων τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, τῆς ἐργασιακῆς της πειθαρχίας, τῆς βιομηχανικῆς της ἱεραρχίας καί τῶν ἀξιῶν της. Ἡ ἐπανάσταση θἄναι μιά *λαική* ἐπανάσταση μέ τήν πιό αὐθεντική ἔννοια τῆς λέξης.[4]

5

Τό ὅτι ἀπέτυχαν τελικά οἱ περασμένες ἐπαναστάσεις τῶν ριζοσπαστικῶν στοιχείων δέν ὀφείλεται στήν ἔλλειψη ὀργάνωσης, ἀλλά μᾶλλον στό ὅτι οἱ προηγούμενες κοινωνίες ἦταν ὀργανωμένα συστήματα τῆς ἔλλειψης. Στήν ἐποχή μας, τήν περίοδο τῆς τελικῆς, γενικευμένης ἐπανάστασης, τό γενικό συμφέρον τῆς κοινωνίας μπορεῖ νά ἑδραιωθεῖ, πραγματικά κι *ἄμεσα*, ἀπό μιά τεχνολογία πού διαδέχθηκε τήν ἐποχή τῆς σπάνης, μέσα σέ μιά ὑλική ἀφθονία γιά ὅλους, ἀκόμα καί μέ τήν ἐξαφάνιση τοῦ μόχθου σάν ὑποκείμενου χαρακτηριστικοῦ τῆς ἀνθρώπινης κατάστασης. Μέ τό μοχλό μιᾶς ἀπαράμιλλης ὑλικῆς ἀφθονίας, ἡ ἐπανάσταση μπορεῖ νά ἐξαλείψει τίς πιό θεμελιακές προυποθέσεις τῆς ἀντεπανάστασης – τή σπάνη, πού τρέφει τό προνόμιο καί τή λογική τῆς κυριαρχίας. Δέ χρειάζεται πιά νά «τρέμει» ὁποιοσδήποτε τομέας τῆς κοινωνίας, μπροστά στήν προοπτική μιᾶς κομμουνιστικῆς ἐπανάστασης κι αὐτό θά πρέπει νά γίνει φανερό σ' ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι προετοιμασμένοι τουλάχιστον ν' ἀκούσουν.[5]

Μέ τόν καιρό, τά πλαίσια πού άνοιξαν αυτές οι ποιοτικά νέες δυνατότητες θά όδηγήσουν σέ μιά θαυμαστή άπλοποίηση τοῦ ἱστορικοῦ «κοινωνικοῦ προβλήματος». Όπως παρατήρησε ὁ Τζόζεφ Βέμπερ στή *Μεγάλη Οὐτοπία*, αὐτή ἡ ἐπανάσταση – ἡ πιό καθολική καί πιό σφαιρική πού μπορεῖ νά συμβεῖ – θά ἐμφανιστεῖ σάν τό «ἑπόμενο πρακτικό βῆμα», σάν ἡ ἄμεση πράξη πού συνεπάγεται ἡ κοινωνική ἀνοικοδόμηση. Καί στήν πραγματικότητα, ἡ ἀντικουλτούρα καταλαμβάνει σταδιακά, ὄχι μόνο ὑποκειμενικά ἀλλά ἐπίσης καί μέ τίς πιό *συγκεκριμένες καί πρακτικές μορφές* τους, μιά τεράστια πληθώρα θεμάτων πού βαρύνουν ἄμεσα τό οὐτοπικό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας, θέματα τά ὁποῖα πρίν ἀκριβῶς ἀπό μιά γενιά θά μποροῦσαν νά διατυπωθοῦν (ἄν διατυπώνονταν κἄν) μόνο σάν τά πιό ἐσωτερικά προβλήματα τῆς θεωρίας. Τό νά ἐπανεξετάσουμε αὐτά τά θέματα καί ν' ἀναλογιστοῦμε τήν ἰλιγγιώδη ταχύτητα μέ τήν ὁποία ἐμφανίστηκαν μέσα σέ λιγότερο ἀπό μιά δεκαετία, εἶναι ἁπλῶς ἐκπληκτικό καί πραγματικά, δίχως προηγούμενο μέσα στήν ἱστορία. Μόνο τά βασικότερα χρειάζεται ν' ἀναφερθοῦν: ἡ αὐτονομία τοῦ ἐγώ καί τό δικαίωμα τῆς αὐτοπραγμάτωσης, ἡ ἐπίκληση τοῦ ἔρωτα, ὁ αἰσθησιασμός κι ἡ ἀπρόσκοπτη ἔκφραση τοῦ σώματος, ἡ αὐθόρμητη ἔκφραση τῶν αἰσθημάτων, ἡ ἀπο-ἀλλοτρίωση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, ἡ δημιουργία κοινοτήτων καί κομμουνῶν, τό εὐπρόσιτο σέ ὅλους τῶν μέσων γιά τήν ἐπιβίωση, ἡ ἀπόρριψη τοῦ ἐπίπλαστου ἐμπορευματικοῦ κόσμου καί τῶν εὐκαιριῶν γιά σταδιοδρομία πού προσφέρει, ἡ ἐφαρμογή τῆς ἀλληλοβοήθειας, ἡ ἀπόκτηση τῶν δεξιοτήτων καί τῶν ἀντιτεχνολογιῶν, ἕνας νέος σεβασμός γιά τή ζωή καί τήν ἰσορροπία τῆς φύσης, ἡ ἀντικατάσταση τῆς ἠθικῆς τῆς ἐργασίας ἀπό μιά ἐργασία γεμάτη νόημα καί τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἡδονῆς. Ἕνας πραγματικά *πρακτικός* ἐπανακαθορισμός τῆς ἐλευθερίας πού σπάνια προσέγγισαν στή σφαίρα τῆς σκέψης, ἕνας Φουριέ, ἕνας Μάρξ ἤ ἕνας Μπακούνιν.

Αὐτό πού πρέπει νά τονιστεῖ εἶναι πώς εἴμαστε μάρτυρες ἑνός νέου Διαφωτισμοῦ (ὁ ὁποῖος εἶναι πιό ἐκτεταμένος ἀκόμα κι ἀπ' τό μισό αἰώνα τοῦ Διαφωτισμοῦ, πού προηγήθηκε τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπανάστασης, πού ἀμφισβητεῖ σταδιακά ὄχι μόνο τήν ἐξουσία τῶν κατεστημένων θεσμῶν κι ἀξιῶν ἀλλά καί τήν ἐξουσία καθεαυτή. Διαποτίζοντας τήν ἰντελλιγκέντσια, τίς μεσαῖες τάξεις, τή νεολαία κι ὅλα τά κοινωνικά στρώματα γενι-

κότερα, ὁ Διαφωτισμός αὐτός ὑπονομεύει σιγά-σιγά τήν πατριαρχική οἰκογένεια, τό σχολεῖο σάν ἕνα ὀργανωμένο σύστημα καταπιεστικής κοινωνικοποίησης, τούς κρατικούς θεσμούς καί τήν ἐργοστασιακή ἱεραρχία. Διαβρώνει τήν ἠθική τῆς ἐργασίας, τή λατρεία τῆς ἰδιοκτησίας καί τή δομή τῆς ἐνοχῆς καί τῆς παραίτησης πού ἀρνιέται, ἐσωτερικά, σέ κάθε ἄτομο τήν ἀπόλυτη πραγμάτωση τῶν δυνατοτήτων κι ἀπολαύσεών του. Πραγματικά, δέν εἶναι πιά μόνο ὁ καπιταλισμός πού στέκεται στό ἑδώλιο τῆς ἱστορίας, ἀλλά κι ἡ συσσωρευμένη κληρονομιά τῆς κυριαρχίας, ἡ ὁποία ἔχει ἀστυνομέψει τό ἄτομο «ἐκ τῶν ἔνδον» γιά χιλιάδες χρόνια, τά «ἀρχέτυπα» τῆς κυριαρχίας, ὅπως ἦταν, πού ἐκπροσωποῦν τό Κράτος μέσα στή ζωή τοῦ ἀσυνειδήτου μας.

Ἡ τεράστια δυσκολία πού προκύπτει γιά τήν κατανόηση αὐτοῦ τοῦ Διαφωτισμοῦ, ἔγκειται στό ὅτι δέν μπορεῖ νά γίνει ὁρατή μέ συμβατικές ἀναλύσεις. Ὁ νέος Διαφωτισμός δέν ἀλλάζει ἁπλῶς τή συνείδηση, μιά ἀλλαγή πού εἶναι συχνά πολύ ἐπιφανειακή, δίχως τήν ὕπαρξη κι ἄλλων ἀλλαγῶν. Οἱ συνηθισμένες ἀλλαγές τῆς συνείδησης, πού σημάδεψαν προηγούμενες περιόδους ριζοσπαστικοποίησης, μποροῦσαν νά θεωρηθοῦν ἐλαφριά, σάν ἁπλές θεωρίες, γνῶμες ἤ μιά ἐγκεφαλική σοφία, πού συχνά χύνεται μέ ἄνεση ἔξω ἀπ' τή ροή τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἡ σημασία τοῦ νέου Διαφωτισμοῦ, ὅμως, εἶναι ὅτι μεταβάλλει τόν μηχανισμό τοῦ ἀσυνειδήτου τοῦ ἀτόμου, πρωτοῦ ἀκόμα μπορέσει νά ἐκφραστεῖ συνειδητά σά μιά κοινωνική θεωρία ἤ μιά προσήλωση σέ πολιτικές πεποιθήσεις.

Εἰδωμένη ἀπ' τή σκοπιά μιᾶς τυπικῆς σοσιαλιστικῆς ἀνάλυσης – μιά ἀνάλυση πού κατευθύνεται σχεδόν ἀποκλειστικά στή «συνείδηση» καί στερεῖται σχεδόν ὁλότελα ψυχολογική διορατικότητα – ὁ νέος Διαφωτισμός φαίνεται νά ἀποδίδει μόνο τά πιό πενιχρά «πολιτικά» ἀποτελέσματα. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἀντικουλτούρα δέν ἔχει γεννήσει κανένα «μαζικό» ριζοσπαστικό κόμμα καί καμιά φανερή πολιτική ἀλλαγή. Εἰδωμένη ὅμως ἀπ' τή σκοπιά μιᾶς κομμουνιστικῆς ἀνάλυσης – μιά ἀνάλυση πού ἀσχολεῖται μέ τήν ἀσυνείδητη κληρονομιά τῆς κυριαρχίας – ὁ νέος Διαφωτισμός καταστρέφει σιγά-σιγά τήν ὑποταγή τοῦ ἀτόμου σέ θεσμούς, ἐξουσίες κι ἀξίες, πού ἔχουν διαστρεβλώσει κάθε ἀγώνα τοῦ ἀνθρώπου γιά τήν κατάκτηση τῆς ἐλευθερίας. Αὐτές οἱ κατάφωρες ἀλλαγές ἔχουν τήν τάση νά συμβαίνουν

σχεδόν ἀνεπαίσθητα, ὅπως λογουχάρη ἀνάμεσα στούς ἐργάτες οἱ ὁποῖοι, στό συγκεκριμένο χῶρο τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀναμιγνύονται σέ σαμποτάζ, ἐργάζονται ἀδιάφορα, ἀπουσιάζουν σχεδόν συστηματικά, ἀντιστέκονται στήν ἐξουσία σχεδόν σέ κάθε της μορφή, χρησιμοποιοῦν ναρκωτικά κι ἀποκτοῦν διάφορα ἀλλόκοτα χαρακτηριστικά κι ὅμως, στόν ἀφηρημένο χῶρο τῆς *πολιτικῆς καί τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας* ἐπιδοκιμάζουν τίς πιό συμβατικές ἠθικολογίες τοῦ συστήματος. Ὁ ἐκρηκτικός χαρακτήρας τῆς ἐπανάστασης, ἡ ξαφνική της ἐμφάνιση κι ἡ ἀπόλυτη ἀδυναμία πρόβλεψής της, μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν μόνο σάν ξέσπασμα αὐτῶν τῶν ἀσυνείδητων ἀλλαγῶν μέσα στή συνείδηση, σάν ἐκτόνωση τῆς ἔντασης ἀνάμεσα στίς ἀσυνείδητες ἐπιθυμίες καί τίς συνειδητά ὑποστηριζόμενες ἀπόψεις μέ τή μορφή μιᾶς ἀπροκάλυπτης σύγκρουσης μέ τήν τωρινή κοινωνική τάξη. Ἡ διάβρωση τῶν ἀσυνείδητων περιορισμῶν πού ὀρθώνονται μπροστά σ' αὐτές τίς ἐπιθυμίες κι ἡ πλέρια ἔκφραση τῶν ἐπιθυμιῶν πού κρύβονται μέσα στό ἀσυνείδητο τοῦ ἀτόμου, εἶναι μιά προϋπόθεση γιά τήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς ἀπελευθερωμένης κοινωνίας. Ὑπάρχει μιά λογική μέ τήν ὁποία μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἡ ἀπόπειρα ἀλλαγῆς τῆς συνείδησης ἀποτελεῖ ἕναν ἀγώνα γιά τήν κατάκτηση τοῦ ἀσυνειδήτου, τόσο ἀπ' τήν ἄποψη τῶν περιορισμῶν πού καταπνίγουν τίς ἐπιθυμίες ὅσο καί τῶν ἐπιθυμιῶν πού περιορίζονται.

6

Τό πρόβλημα δέν εἶναι σήμερα ἄν ὁ αὐθορμητισμός εἶναι «καλός» ἤ «κακός», «ἐπιθυμητός» ἤ «ἀνεπιθύμητος». Ὁ αὐθορμητισμός ἀποτελεῖ ἕνα ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ἴδιας ἀκριβῶς τῆς διαλεκτικῆς, τῆς αὐτοσυνείδησης καί τῆς αὐτοαποαλλοτρίωσης, πού ἐξαλείφει τούς ὑποκειμενικούς περιορισμούς οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἑδραιωθεῖ ἀπ' τή σημερινή τάξη. Τό ν' ἀρνιόμαστε τό βάσιμο τοῦ αὐθορμητισμοῦ εἶναι σά ν' ἀρνιόμαστε τήν πιό ἀπελευθερωτική διαλεκτική πού ὑπάρχει σήμερα. Σάν τέτοια, θά πρέπει νά πάρουμε σά δοσμένο ὅτι ὑπάρχει γιά λογαριασμό της.

Ὁ ὅρος πρέπει νά καθοριστεῖ γιά νά μήν ἐξαφανιστεῖ τό

περιεχόμενό του μέσα σέ σημασιολογικούς δικολαβισμούς. 'Ο αὐθορμητισμός δέν εἶναι ἁπλῶς μιά παρόρμηση, ὁπωσδήποτε ὄχι στήν πιό ἀναπτυγμένη καί πραγματικά ἀνθρώπινη μορφή του κι ἡ τελευταία εἶναι ἡ μόνη μορφή πού ἀξίζει νά συζητηθεῖ. Οὔτε συνεπάγεται ὁ αὐθορμητισμός μιά ἀνεπιτήδευτη συμπεριφορά κι αἴσθημα. 'Ο αὐθορμητισμός ἀποτελεῖ συμπεριφορά, αἴσθημα καί σκέψη, πού εἶναι ἐλεύθερες ἀπό *ἐξωτερικούς* ἐξαναγκασμούς, ἀπό *ἐπιβεβλημένους* περιορισμούς. Εἶναι μιά αὐτορυθμιζόμενη, *ἐσωτερικά* ἐλεγχόμενη, συμπεριφορά, αἴσθημα καί σκέψη, ὄχι μιά ἀνεξέλεγκτη ἀναθυμίαση πάθους καί δράσης. 'Απ' τή σκοπιά τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ αὐθορμητισμός συνεπάγεται τήν ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου νά ἐπιβάλλει αὐτοπειθαρχία καί νά διατυπώνει βάσιμες κατευθυντήριες ἀρχές γιά τήν κοινωνική δράση. Στό μέτρο πού ἀπαλλάσσεται ἀπ' τά δεσμά τῆς κυριαρχίας, πού ἔχουν καταπνίξει τήν αὐτενέργειά του, ἐνεργεῖ, αἰσθάνεται καί σκέπτεται αὐθόρμητα. Θά μπορούσαμε παρόμοια νά ἐξαλείψουμε τή λέξη «αὐτο» ἀπό τήν «αὐτενέργεια» καί τήν «αὐτοκυβέρνηση», καθώς ἀπομακρύνουμε τήν ἔννοια τοῦ αὐθορμητισμοῦ ἀπ' τήν ἀπό μέρους μας κατανόηση τοῦ Νέου Διαφωτισμοῦ, τῆς ἐπανάστασης καί τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἄν ὑπάρχει, σήμερα, μιά ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά μιά κομμουνιστική συνείδηση μέσα στό ἐπαναστατικό κίνημα, τότε δέν μποροῦμε ποτέ νά ἐλπίζουμε ὅτι θά τήν ἀποκτήσουμε δίχως τόν αὐθορμητισμό.

'Ο αὐθορμητισμός δέν ἀποκλείει τήν ὀργάνωση καί τή δομή. 'Αντίθετα, γεννάει συνήθως μή ἱεραρχικές μορφές ὀργάνωσης, μορφές πού εἶναι πραγματικά ὀργανικές αὐτοδημιουργούμενες καί βασισμένες στόν ἐθελοντισμό. Τό μόνο σοβαρό πρόβλημα πού προκύπτει σέ σχέση μέ τόν αὐθορμητισμό, ἔγκειται στό ἄν εἶναι *πληροφορημένος* ἤ ὄχι. Ὅπως ἔχω ὑποστηρίξει ἀλλοῦ, ὁ αὐθορμητισμός ἑνός παιδιοῦ σέ μιά ἀπελευθερωμένη κοινωνία δέ θά εἶναι ἴδιος μέ τόν αὐθορμητισμό ἑνός νέου, ἤ ἐκεῖνος τοῦ νέου δέ θά εἶναι ἴδιος μέ τόν αὐθορμητισμό ἑνός ἐνήλικου· ὁ καθένας θἆναι ἁπλῶς πιό πληροφορημένος, πιό γνώστης καί πιό ἔμπειρος ἀπ' τόν νεώτερό του.[6] Οἱ ἐπαναστάτες ἐπιδιώκουν ἴσως σήμερα νά προωθήσουν τή διαδικασία πληροφόρησης, ἀλλ' ἄν προσπαθήσουν νά τήν καπελλώσουν ἤ νά τήν καταστρέψουν συγκροτώντας ἱεραρχικά κινήματα, θά διαστρεβλώσουν τήν ἴδια ἀκριβῶς τή διαδικασία τῆς αὐτοπρα-

γμάτωσης, ἡ ὁποία θά γεννήσει τήν αὐτενέργεια καί μιά κοινωνία βασισμένη πάνω στήν αὐτοδιεύθυνση.

Ὄχι λιγότερο σοβαρό γιά ὁποιοδήποτε ἐπαναστατικό κίνημα εἶναι τό γεγονός ὅτι μόνον ἄν εἶναι αὐθόρμητη μιά ἐπανάσταση, μποροῦμε νἄμαστε βέβαιοι ὅτι ἔχουν ὡριμάσει οἱ «ἀναγκαῖες συνθῆκες» γιά τήν ἐπανάσταση κι ἔχουν μεταμορφωθεῖ σέ «κατάλληλες συνθῆκες». Ἕνας ξεσηκωμός πού θἄχε σχεδιαστεῖ ἀπό μιά ἐλίτ εἶναι σήμερα σχεδόν βέβαιο ὅτι θά κατέληγε στήν καταστροφή. Ἡ κρατική ἐξουσία μέ τήν ὁποία βρισκόμαστε ἀντιμέτωποι εἶναι τόσο φοβερή, ὁ ἐξοπλισμός της εἶναι τόσο καταστροφικός, ὥστε ἄν ἡ δομή της παραμένει ἀνέπαφη, ἡ ἀποτελεσματικότητά της εἶναι ὑπερβολικά ἀκαταμάχητη γιά νά ἐξαφανιστεῖ μέ μιά πάλη στήν ὁποία ὁ ἀποφασιστικός παράγοντας εἶναι ὁ ὁπλισμός. Τό σύστημα πρέπει νά καταρρεύσει, ὄχι νά πολεμήσει καί θά καταρρεύσει μόνον ὅταν οἱ θεσμοί του ἔχουν τόσο διαβρωθεῖ ἀπ' τό Νέο Διαφωτισμό κι ἡ δύναμή του τόσο ὑπονομευθεῖ, φυσικά κι ἠθικά, ὥστε μιά ἐπαναστατική σύγκρουση νἄναι περισσότερο συμβολική παρά πραγματική. Πότε ἀκριβῶς ἤ πῶς θά ἔρθει αὐτή ἡ «μαγική» στιγμή, πού εἶναι τόσο χαρακτηριστική γιά τήν ἐπανάσταση, εἶναι κάτι πού δέν μπορεῖ νά προβλεφτεῖ. Ἀλλά ὅταν, λογουχάρη, μιά τοπική ἀπεργία, ἡ ὁποία ἀγνοεῖται συνήθως κάτω ἀπό «ὁμαλές» συνθῆκες, μπορεῖ νά προκαλέσει μιά ἐπαναστατική γενική ἀπεργία, τότε θά ξέρουμε ὅτι οἱ συνθῆκες ἔχουν ὡριμάσει – κι αὐτό μπορεῖ νά συμβεῖ μόνον ὅταν ἡ ἐπαναστατική διαδικασία ἀφεθεῖ νά βρεῖ τό δικό της ἐπίπεδο ἐπαναστατικῆς σύγκρουσης.[7]

7

Εἶναι ἀλήθεια πώς ἡ ἐπανάσταση σήμερα ἀποτελεῖ μιά πράξη συνείδησης μέ τήν πιό πλατιά ἔννοια καί συνεπάγεται μιά ἀπομυθοποίηση τῆς πραγματικότητας πού ἐξαφανίζει ὅλα τά ἰδεολογικά της στολίδια· δέν εἶναι ἀρκετό νά ποῦμε ὅτι ἡ «συνείδηση ἀκολουθεῖ τό εἶναι». Τό ν' ἀντιμετωπίζουμε τήν ἀνάπτυξη τῆς συνείδησης, ἁπλῶς σάν ὑποκειμενική ἀντανάκλαση τῆς ἀνάπτυξης τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς, τό νά λέμε,

ὅπως κάνει ὁ Μάρξ, σέ μεγαλύτερη ἡλικία, ὅτι ἡ ἠθική, ἡ θρησκεία κι ἡ φιλοσοφία ἀποτελοῦν τίς «ἰδεολογικές ἀντανακλάσεις καί τούς ἀπόηχους» τῆς πραγματικότητας κι ὅτι «δέν ἔχουν ἱστορία, οὔτε ἀνάπτυξη» ἀπό μόνες τους, εἶναι σά νά ρυθμίζεις τή διαμόρφωση τῆς ἰδεολογίας καί ν' ἀρνιέσαι ἔτσι στή συνείδηση ὁποιαδήποτε αὐθεντική βάση γιά νά ξεπεράσει τόν κόσμο ὅπως εἶναι δοσμένος.[8] Ἐδῶ, κι ἡ ἴδια ἡ κομμουνιστική συνείδηση γίνεται ἕνας «ἀπόηχος» τῆς πραγματικότητας. Τό «γιατί» στήν ἐξήγηση αὐτῆς τῆς συνείδησης ὑποβιβάζεται στό «πῶς» μ' ἕνα τυπικό ὀργανικό τρόπο· τά ὑποκειμενικά στοιχεῖα πού συμμετέχουν στή μεταμόρφωση τῆς συνείδησης γίνονται ὁλότελα ἐξαντικειμενοποιημένα. Ἡ ὑποκειμενικότητα παύει ν' ἀποτελεῖ ἕνα πεδίο καθεαυτό, μέ συνέπεια τήν ἀποτυχία τοῦ μαρξισμοῦ νά δημιουργήσει μιά δική του ἐπαναστατική ψυχολογία καί τήν ἀνικανότητα τῶν Μαρξιστῶν νά καταλάβουν τό Νέο Διαφωτισμό πού μεταμορφώνει τήν ὑποκειμενικότητα σ' ὅλες της τίς διαστάσεις.

Ἡ κλασσική δυτική φιλοσοφία στήν πλατειά της, ἄν καί συχνά μυθοποιημένη, ἔννοια γιά τό «πνεῦμα», ἀναγνώριζε ὅτι ὁ λόγος «ὑποτάσσει» τόν ὑλικό κόσμο σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό – ἤ, διατυπωμένο μέ μιά πιό «ὑλιστική» ἔννοια, ὅτι ἡ ὕλη γίνεται λογική κι ὁ λόγος δημιουργεῖ τό δικό του «ἐγκέφαλο», πού ἐπιβάλλεται πάνω στή φυσική καί κοινωνική ἱστορία. Ὁ λόγος εἶναι σέ τελευταία ἀνάλυση ἡ φύση κι ἡ κοινωνία ἀποκτάει συνείδηση. Μ' αὐτή τήν ἔννοια, δέν εἶναι ἀρκετό νά ποῦμε ὅτι «ἡ συνείδηση ἀκολουθεῖ τό εἶναι», ἀλλά μᾶλλον ὅτι τό εἶναι ἀναπτύσσεται πρός τήν κατεύθυνση τῆς συνείδησης· ὅτι ἡ συνείδηση ἔχει τή δική της ἱστορία μέσα στόν ὑλικό κόσμο κι ἀποκτάει ὁλοένα καί μεγαλύτερη ἐπιρροή πάνω στήν πορεία τῆς ὑλικῆς πραγματικότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἱκανή νά ξεπεράσει τό βασίλειο τῆς τυφλῆς ἀναγκαιότητας, εἶναι ἱκανή νά δώσει στή φύση καί τήν κοινωνία μιά ὀρθολογική κατεύθυνση καί σκοπό.

Αὐτή ἡ πλατύτερη ἑρμηνεία τῆς σχέσης ἀνάμεσα στή συνείδηση καί τό εἶναι δέν ἀποτελεῖ μιά ἀπόμακρη φιλοσοφική ἀφαίρεση. Ἀντίθετα, εἶναι ἐξαιρετικά πρακτική. Ἀναπτυγμένη ὡς τήν τελική της λογική συνέπεια, αὐτή ἡ ἑρμηνεία ἀπαιτεῖ μιά θεμελιακή ἀναθεώρηση τῆς παραδοσιακῆς ἔννοιας τῆς ἐπαναστατικῆς συνείδησης σάν ταξική συνείδηση. Ἄν τό προλετα-

ριάτο, λογουχάρη, θεωρεῖται ἁπλῶς σάν τό προϊόν τοῦ πραγματικοῦ του εἶναι – σάν τό ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης των ἀστῶν κι ἕνα δημιούργημα τοῦ ἐργοστασιακοῦ συστήματος – ὑποβιβάζεται ἀπ' τήν ἄποψη τῆς *Ἴδιας ἀκριβῶς τῆς οὐσίας του σέ μιά κατηγορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ὁ Μάρξ, δέ μᾶς ἀφήνει καμιά ἀμφιβολία σχετικά μέ αὐτή τήν ἔννοια. Σάν ἡ τάξη πού ἀποκτηνώνεται ὁλότελα, τό προλεταριάτο ξεπερνάει τήν ἀποκτηνωμένη του κατάσταση κι ἔρχεται νά ἐνσωματώσει τήν ἀνθρώπινη ὁλότητα «διαμέσου τῆς ἐπείγουσας, ὄχι πιά μεταμορφωμένης, ἀπόλυτα ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης...» Συνακόλουθα:* «Τό πρόβλημα δέν εἶναι τί ὁ α΄ ἤ ὁ β΄ προλετάριος, ἤ *κι ὁλόκληρο τό προλεταριάτο, θεωρεῖ αὐτή τή στιγμή σάν σκοπούς του. Τό πρόβλημα εἶναι τί εἶναι τό προλεταριάτο* καί τί θᾶναι ὑποχρεωμένο νά κάνει σύμφωνα μέ τό εἶναι του. (Ἡ ἔμφαση τῶν λέξεων ἀνήκει στόν Μάρξ καί προσφέρει ἕνα εὔστοχο σχολιασμό τῆς ἀπο-ὑποκειμενοποίησης τοῦ προλεταριάτου). Ἀφήνω κατά μέρος τό ἐπιχείρημα πού προσφέρει αὐτή ἡ φόρμουλα γιά μιά ἐλιτίστικη ὀργάνωση. Πρός τό παρόν, εἶναι σημαντικό νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Μάρξ, ἀκολουθώντας τήν παράδοση τῆς κλασσικῆς ἀστικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἐξαντικειμενοποιεῖ ὁλότελα τό προλεταριάτο καί τό ἐξαφανίζει σάν πραγματικό ὑποκείμενο. Ἡ ἐξέγερση τοῦ προλεταριάτου, ἀκόμα κι ὁ ἐξανθρωπισμός του, παύει νᾶναι ἕνα φαινόμενο καί γίνεται μᾶλλον μία λειτουργία ἀμείλικτων οἰκονομικῶν νόμων κι «ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης». Ἡ οὐσία τοῦ προλεταριάτου σάν προλεταριάτο εἶναι ὁ μή ἀνθρωπισμός του, ἡ φύση τῆς δημιουργίας του σάν προιόν «ἀπόλυτα ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης». Ἡ ὑποκειμενικότητά του ἐμπίπτει στήν κατηγορία τῆς ἀδήριτης ἀναγκαιότητας, πού ἐξηγεῖται μέ βάση τόν οἰκονομικό νόμο. Ἡ ψυχολογία τοῦ προλεταριάτου εἶναι οὐσιαστικά πολιτική οἰκονομία.

Τό ἀληθινό προλεταριάτο ἀντιστέκεται σ' αὐτό τόν ὑποβιβασμό τῆς ὑποκειμενικότητάς του σέ προιόν ἀνάγκης καί ζεῖ ὁλοένα καί περισσότερο μέσα στό βασίλειο τῆς ἐπιθυμίας, τῆς δυνατότητας. Σάν τέτοιο, γίνεται ὅλο καί πιό *ὀρθολογικό* μέ τήν κλασσική, ὄχι τή λειτουργική ἔννοια τοῦ ὅρου. Ὁ ἐργάτης ἀντιστέκεται σταθερά στήν ἐργασιακή ἠθική γιατί ἔχει γίνει *παράλογη*, ἀναφορικά μέ τίς *δυνατότητες* πού ὑπάρχουν γιά τήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς μή-ἱεραρχικῆς κοινωνίας. Ὁ ἐργάτης, μ'

αὐτή τήν ἔννοια, ξεπερνάει τή φύση τῆς δημιουργία του καί γίνεται ὑποκείμενο, *ὄχι ἀντικείμενο*, σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό, ἕνας μή-προλετάριος. *Ἡ Ἐπιθυμία* ὄχι ἁπλῶς ἡ ἀνάγκη, ἡ *δυνατότητα* ὄχι ἁπλῶς ἡ ἀναγκαιότητα, ὑπεισέρχονται μέσα στήν αὐτο-συγκρότηση καί τήν αὐτενέργειά του. Ὁ ἐργάτης ἀρχίζει ν' ἀπαλλάσεται ἀπ' τήν ἰδιότητά του σάν ἐργάτη, ἀπ' τήν ὕπαρξή του σάν ἕνα ἁπλό ταξικό εἶναι, σάν ἕνα ἀντικείμενο τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων, σάν ἁπλό «εἶναι» καί γίνεται ὁλοένα καί πιό διαθέσιμος στό Νέο Διαφωτισμό.

Καθώς ἡ *ἀνθρώπινη* οὐσία τοῦ προλεταριάτου ἀρχίζει ν' ἀντικαθιστᾶ τήν ἐργοστασιακή του οὐσία, ὁ ἐργάτης μπορεῖ τώρα νά προσεγγιστεῖ τόσο εὔκολα ἔξω ἀπ' τό ἐργοστάσιο, ὅσο καί μέσα σ' αὐτό. Ἡ πλευρά τοῦ ἐργάτη σά γυναίκα ἤ ἄντρα, σά γονιοῦ, σά νέου, σάν κάτοικου τῆς πόλης, σά θύματος τῆς φθορᾶς τοῦ περιβάλλοντος, σάν ὀνειροπόλου (ὁ κατάλογος εἶναι σχεδόν ἀτέλειωτος) ἔρχεται σταθερά στό προσκήνιο σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐργοστασίου ἀρχίζουν νά διαπερνοῦνται ἀπ' τήν ἀντικουλτούρα σ' ἕνα βαθμό πού ἀρχίζει ν' ἀνταγωνίζεται τά ἐργατικά, «προλεταριακά» ἐνδιαφέροντα κι ἀξίες.

Καμιά «ἐργατική ὁμάδα» δέν μπορεῖ νά γίνει ἀληθινά ἐπαναστατική, ἄν δέν ἀσχοληθεῖ μέ τίς *ἀνθρώπινες ἐπιδιώξεις* κάθε ἐργάτη ἀτομικά, ἄν δέν βοηθήσει νά ἀπο-ἀλλοτριωθεῖ τό προσωπικό περιβάλλον τῶν ἐργατῶν καί ν' ἀρχίσει νά ξεπερνάει τό ἐργοστασιακό περιβάλλον τους. Ἡ ἐργατική τάξη γίνεται ἐπαναστατική ὄχι παρά τόν ἑαυτό της ἀλλά ἐξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ της, κυριολεκτικά σάν ἀποτέλεσμα τοῦ ἀφυπνιζόμενου ἑαυτοῦ της.[9]

8

Οἱ ἐπαναστάτες ἔχουν τήν εὐθύνη νά βοηθήσουν ἄλλους γιά νά γίνουν ἐπαναστάτες, ὄχι γιά νά «κάνουν» ἐπαναστάσεις. Κι αὐτή ἡ ἐνέργεια ἀρχίζει μόνον ὅταν ὁ κάθε ἐπαναστάτης ἀναλαμβάνει νά ἀναμορφώσει τόν ἑαυτό του ἤ τόν ἑαυτό της. Εἶναι φανερό ὅτι ἕνα τέτοιο καθῆκον δέν μπορεῖ ν' ἀναληφθεῖ ὅταν ὑπάρχει προσωπικό κενό· προυποθέτει ὑπαρξιακές σχέ-

σεις μέ άλλους κι αγάπη κι αμοιβαία υποστήριξη ανάμεσά τους. Αυτή ή αντίληψη τής επαναστατικής οργάνωσης αποτελεί τή βάση τής αναρχικής συγγενικής, ιδεολογικά, ομάδας (affinity groop). Τά μέλη μιάς συγγενικής ομάδας θεωρούν τούς εαυτούς τους σάν αδελφούς κι αδελφές, τών οποίων οί δραστηριότητες κι οί δομές είναι, μέ τά λόγια τού Τζότζεφ Βέμπερ, «ολοφάνερες σέ όλους». Τέτοιες ομάδες λειτουργούν σάν καταλύτες μέσα στίς κοινωνικές καταστάσεις, όχι σάν ελίτ· επιδιώκουν ν' αναπτύξουν τή συνείδηση καί τούς αγώνες τών μεγαλύτερων κοινοτήτων μέσα στίς οποίες λειτουργούν, όχι ν' αναλάβουν ήγετικές θέσεις.

Παραδοσιακά, ή επαναστατική δραστηριότητα υπήρξε διαποτισμένη άπ' τά κίνητρα τής «δυστυχίας» τής «άπάρνησης» καί τής «θυσίας», κίνητρα πού βασικά αντανακλούσαν τήν ενοχή τών διανοουμενίστικων πυρήνων τών επαναστατικών κινημάτων. 'Αποτελεί όμως ειρωνεία τό ·ότι στό μέτρο πού υπάρχουν ακόμα αυτά τά κίνητρα, αντανακλούν τίς ίδιες ακριβώς αντιανθρώπινες πλευρές τής κατεστημένης τάξης πού επιδιώκουν νά καταργήσουν οί «μάζες».

Τό επαναστατικό κίνημα (άν μπορεί νά ονομαστεί έτσι σήμερα) τείνει έτσι, ακόμα περισσότερο άπ' ότι ή Ιδεολογία, ν' αποτελέσει «απόηχο» τής επικρατούσας πραγματικότητας – κι ακόμα χειρότερα, νά υποβάλλει τίς «μάζες» στή δυστυχία, θυσία κι άρνηση μέ τά ίδια τους τά χέρια καί σάν επακόλουθο τής επανάστασης. Σέ αντίθεση μ' αυτή τήν ολότελα νέα εκδοχή τής «δημοκρατικής αρετής», οί αναρχικές συγγενικές ομάδες επιβεβαιώνουν όχι μόνο τήν ορθολογική αλλά καί τήν αισθησιακή καί τήν αισθητική πλευρά τής επανάστασης. 'Επιβεβαιώνουν ότι ή επανάσταση δέν αποτελεί μόνο μιά επίθεση ενάντια στήν κατεστημένη τάξη αλλά επίσης κι ένα πανηγύρι μέσα στούς δρομους. 'Η επανάσταση είναι επιθυμία μεταφερμένη στόν κοινωνικό στίβο καί γενικευμένη. Αυτό όμως δέν πραγματοποιείται δίχως μεγάλους κινδύνους, τραγωδίες καί πόνο, αλλά αυτοί είναι οί κίνδυνοι, οί τραγωδίες καί ό πόνος τής γέννας καί μιάς νέας ζωής, όχι τής συντριβής καί τού θανάτου. Οί συγγενικές ομάδες επιβεβαιώνουν ότι μόνο ένα επαναστατικό κίνημα πού υποστηρίζει αυτές τίς απόψεις, μπορεί νά δημιουργήσει τή λεγόμενη «επαναστατική προπαγάνδα», στήν οποία μπορεί ν' ανταποκριθεί ή νέα λαϊκή ευαισθησία – μιά «προπα-

γάνδα» πού είναι τέχνη μέ τήν έννοια ένός Ντωμιέ, ένός Τζών Μίλτον κι ένός Τζών Λέννον. Πραγματικά, ή άλήθεια σήμερα μπορεϊ νά ύπάρχει μόνο σάν τέχνη κι ή τέχνη μόνο σάν άλήθεια.[10]

'Η άνάπτυξη ένός έπαναστατικοῦ κινήματος συνεπάγεται τό γέμισμα τῆς 'Αμερικῆς μέ τέτοιες συγγενικές όμάδες, μέ κομμοῦνες καί κολλεκτίβες στίς πόλεις, στήν έπαρχία, στά σχολεῖα καί στά έργοστάσια. Αὐτές οἱ όμάδες θἆναι στενά συνδεδεμένα, άποκεντρωμένα σώματα πού θ' άσχολοῦνται μ' δλες τίς πλευρές τῆς ζωῆς καί τῆς έμπειρίας. Κάθε όμάδα θἆναι πολύ πειραματική, άνανεωτική και προσανατολισμένη πρός τήν κατεύθυνση τῆς άλλαγῆς τόσο τοῦ τρόπου ζωῆς δσο καί τῆς συνείδησης· ή κάθε μιά θἆταν έτσι συγκροτημένη ὥστε νά μποροῦσε νά διαλυθεῖ εὔκολα μέσα στούς έπαναστατικούς θεσμούς πού δημιουργήθηκαν άπ' τό λαό καί νά έξαφανιστεῖ σάν ένα ίδιαίτερο κοινωνικό συμφέρον. Τέλος, κάθε μιά θά προσπαθοῦσε ν' άντικατοπτρίσει δσο καλύτερα μπορεϊ τίς άπελευθερωμένες φόρμες τοῦ μέλλοντος, όχι τό δοσμένο κόσμο πού άντικατοπτρίζεται άπ' τήν παραδοσιακή «άριστερά». Κάθε μιά οὐσιαστικά, θά σχηματιζόταν σάν ένα ένεργητικό κέντρο γιά τήν μεταμόρφωση τῆς κοινωνίας καί γιά τόν άποικισμό τοῦ παρόντος άπ' τό μέλλον.

Τέτοιες όμάδες θά συνδέονταν άνάμεσά τους, θά σχημάτιζαν όμοσπονδίες καί θά καθιέρωναν τήν έπικοινωνία σέ περιφερειακό κι έθνικό έπίπεδο, δταν πρόβαλλε ή άνάγκη, δίχως νά παραιτηθοῦν άπ' τήν αὐτονομία ή τή μοναδικότητά τους. Θἆταν όργανικές όμάδες πού ξεπρόβαλλαν μέσα άπ' τά ζωντανά προβλήματα καί τίς έπιθυμίες κι όχι τεχνητές όμάδες τίς όποῖες ὠθοῦσαν μέσα στίς κοινωνικές καταστάσεις διάφορες έλίτ. Οὔτε θά άνέχονταν μιά όργάνωση πυρήνων τῆς όποίας ό μοναδικός δεσμός είναι ή «προγραμματική συμφωνία» κι ύπακοή στά ήγετικά στελέχη καί σ' άνώτερα σώματα.

Θά μπορούσαμε ἴσως κάλλιστα νά ρωτήσουμε άν μιά «μαζική όργάνωση» μπορεϊ νἆναι έπαναστατική σέ μιά περίοδο πού δέν είναι άκόμα ὥριμη γιά μιά κομμουνιστική έπανάσταση. 'Η άντίφαση γίνεται κατάφωρη μόλις ζευγαρώσουμε τή λέξη «μάζα» μέ τήν «κομμουνιστική έπανάσταση».[11] "Εχουν βέβαια οίκοδομηθεῖ μαζικά κινήματα στ' δνομα τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ κομμουνισμοῦ στή διάρκεια μή έπαναστατικῶν περιόδων.

ἀλλά πῆραν μαζικές διαστάσεις μόνον ἀλλοιώνοντας τίς ἔννοιες τοῦ σοσιαλισμοῦ, τοῦ κομμουνισμοῦ καί τῆς ἐπανάστασης. Ἀλλά κεῖνο ποῦναι ἀκόμα χειρότερο ἔγκειται στό ὅτι ὄχι μόνο προδίνουν τά ἰδανικά πού διακηρύσσουν, ἀλλοιώνοντάς τα, ἀλλά καί γίνονται ἐπίσης ἐμπόδιο στό δρόμο τῆς ἐπανάστασης. Ἀπέχοντας πολύ ἀπ' τό νά διαμορφώνουν τή μοίρα τῆς κοινωνίας, γίνονται τά δημιουργήματα τῆς ἴδιας ἀκριβῶς τῆς κοινωνίας πού παριστάνουν ὅτι ἀντιτίθονται.

Ὁ πειρασμός νά γεφυρωθεῖ τό κενό ἀνάμεσα στή δοσμένη κοινωνία καί τό μέλλον εἶναι σύμφυτα ἀπατηλός. Ἡ ἐπανάσταση ἀποτελεῖ μιά ρήξη ὄχι μόνο μέ τήν κατεστημένη τάξη ἀλλά καί μέ τή νοοτροπία πού τήν τρέφει. Οἱ ἐργάτες, οἱ φοιτητές, οἱ ἀγρότες, οἱ διανοούμενοι, ὅλα πραγματικά τά δυνάμει ἐπαναστατικά στρώματα, ἔρχονται κυριολεκτικά σέ ρήξη μέ τόν ἑαυτό τους, ὅταν μπαίνουν μέσα στήν ἐπαναστατική κίνηση, ὄχι μόνο μέ τήν ἀφηρημένη ἰδεολογία τῆς κοινωνίας. Καί πρωτοῦ νά φθάσουν σ' αὐτήν τή ρήξη δέν εἶναι ἐπαναστάτες. Ἕνα αὐτοσχέδιο «ἐπαναστατικό» κίνημα πού ἐπιχειρεῖ νά ταυτίσει αὐτά τά στρώματα μέ «μεταβατικά προγράμματα» καί τά παρόμοια, θά κερδίσει τήν ὑποστήριξή τους χρησιμοποιώντας λαθεμένη λογική. Τό κίνημα, μέ τή σειρά του, θά διαμορφωθεῖ ἀπό ἀνθρώπους πού μάταια προσπάθησε ν' ἀφομοιώσει κι ὄχι οἱ ἄνθρωποι ἀπ' τό κίνημα. Εἶναι δοσμένο ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν ἀνθρώπων πού εἶναι ἐπαναστάτες εἶναι σήμερα μηδαμινός κι εἶναι, ἐπιπλέον, δοσμένο ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων εἶναι σήμερα ἀπασχολημένη μέ τά προβλήματα τῆς ἐπιβίωσης, ὄχι τῆς ζωῆς. Ἀλλά ἀκριβῶς αὐτή ἡ ἀπασχόληση μέ τά προβλήματα τῆς ἐπιβίωσης καί τίς ἀξίες καθώς ἐπίσης καί τίς ἀνάγκες πού τήν προωθοῦν, εἶναι ἐκείνη πού τούς ἐμποδίζει νά στραφοῦν στά προβλήματα τῆς ζωῆς κι ὕστερα στήν ἐπαναστατική δράση. Ἡ ρήξη μέ τήν ὑπάρχουσα τάξη θά ἔρθει μόνον ὅταν τά προβλήματα τῆς ζωῆς διαβρώσουν κι ἀφομοιώσουν τά προβλήματα τῆς ἐπιβίωσης – ὅταν ἡ ζωή γίνεται σήμερα κατανοητή σάν προυπόθεση γιά τήν ἐπιβίωση κι ὄχι μέ τήν ἀπόρριψη τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς γιά νά ἀντιμετωπιστοῦν τά προβλήματα τῆς ἐπιβίωσης π.χ. νά ἐπιτευχθεῖ ἡ οἰκοδόμηση μιᾶς «μαζικῆς» ὀργάνωσης ἀποτελούμενης μόνον ἀπό «μάζες».

Ἡ ἐπανάσταση εἶναι μιά μαγική στιγμή ὄχι μόνον ἐπειδή

δέν μπορεῖ νά προβλεφτεῖ· εἶναι μιά μαγική στιγμή γιατί μπορεῖ ἐπίσης νά προξενήσει μέσα στή συνείδηση, μέσα σέ διάστημα βδομάδων, ἀκόμα καί μερῶν, μιά ἀνυπακοή πού βρίσκεται βαθειά κρυμένη μέσα στό ἀσυνείδητο. Ἀλλά ἡ ἐπανάσταση πρέπει νά εἰδωθεῖ σάν κάτι περισσότερο ἀπό ἁπλή «στιγμή»· εἶναι μιά πολύπλοκη διαλεκτική ἀκόμα καί μέσα στά δικά της πλαίσια. Μιά ἐπανάσταση τῆς πλειοψηφίας δέ σημαίνει ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ πρέπει ἀναγκαστικά νά μπεῖ τήν ἴδια στιγμή μέσα στήν ἐπαναστατική κίνηση. Ἀρχικά, οἱ ἄνθρωποι πού κινητοποιοῦνται μπορεῖ νἄναι μιά μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ – ὁπωσδήποτε μιά ἀξιόλογη, δημοφιλής, αὐθόρμητη μειοψηφία κι ὄχι μιά μικρή, «καλά πειθαρχημένη», συγκεντρωτική καί κινητοποιημένη ἐλίτ. Ἡ συναίνεση τῆς πλειοψηφίας μπορεῖ νά φανερωθεῖ ἁπλά ἀπ' τό γεγονός ὅτι δέν ὑπερασπίζει πιά τήν κατεστημένη τάξη. Μπορεῖ νά «ἐνεργήσει», ἀρνούμενη νά ἐνεργήσει γιά νά ὑποστηρίξει τούς κυρίαρχους θεσμούς – μιά στάση «περίμενε καί θά δοῦμε», γιά νά καθορίσει ἄν, ἀρνούμενη στήν ἄρχουσα τάξη τήν ὑπακοή της, ἡ τελευταία καθίσταται ἀνίσχυρη. Μόνον ἀφοῦ ἐλέγξει τήν κατάσταση μέ τήν παθητικότητά της, μπορεῖ νά περάσει στήν ἐνεργό δράση – καί τότε τό κάνει μέ μιά ταχύτητα καί σέ μιά ἔκταση πού ἐξαφανίζει μέσα σέ μιά ἀπίστευτα σύντομη χρονική περίοδο θεσμούς, σχέσεις, στάσεις κι ἀξίες, πού πέρασαν αἰῶνες γιά νά διαμορφωθοῦν.

9

Στήν Ἀμερική, ὁποιοδήποτε ὀργανωμένο «ἐπαναστατικό» κίνημα θά λειτουργοῦσε ἔχοντας διεστρεβλωμένους στόχους, θἄταν ἄπειρα χειρότερο ἀπ' ὅτι ἄν δέν ὑπῆρχε κανένα κίνημα. Ἤδη ἡ «ἀριστερά» ἔχει προξενήσει τρομερή ζημιά στήν ἀντικουλτούρα, στό κίνημα ἀπελευθέρωσης τῆς γυναίκας καί στό φοιτητικό κίνημα.' Μέ τίς ἄπλετες φιλοδοξίες της, τήν ἀπάνθρωπη συμπεριφορά καί τίς χειραγωγικές της πρακτικές, ἡ «ἀριστερά» ἔχει συντελέσει φοβερά στήν ἐξαχρείωση πού ἐπικρατεῖ σήμερα. Πραγματικά, ἡ ἀριστερά (κι ἰδιαίτερα οἱ ἐξουσιαστικές μορφές της) θά μποροῦσε κάλλιστα σέ μιά μελλοντική

ἐπαναστατική κατάσταση, νά δημιουργήσει προβλήματα πού εἶναι πιό φοβερά ἀπό κεῖνα πού δημιουργεῖ ἡ ἀστική τάξη, δηλαδή, ἄν ἡ ἐπαναστατική διαδικασία δέν κατορθώσει νά μεταμορφώσει τούς «ἐπαναστάτες» κι ὑπάρχουν πολλά πού χρειάζονται μεταμόρφωση – ὄχι μόνο στίς κοινωνικές ἀπόψεις καί στίς προσωπικές στάσεις, ἀλλά καί στόν ἴδιο ἀκριβῶς τόν τρόπο πού ἑρμηνεύουν τήν ἐμπειρία οἱ «ἐπαναστάτες» (ἰδιαίτερα οἱ ἀρσενικοί «ἐπαναστάτες»).

Ὁ «ἐπαναστάτης», ὄχι λιγότερο ἀπ' τίς «μάζες», ἐνσωματώνει στάσεις πού ἀντανακλοῦν μιά ἔμφυτα κυριαρχική ὀπτική ἀπέναντι στόν ἐξωτερικό κόσμο. Ὁ δυτικός τρόπος σκέψης καθορίζει παραδοσιακά τόν ἑαυτό μέ ἀνταγωνιστικούς ὅρους, σέ μιά μήτρα ἀντίθεσης ἀνάμεσα στά ἀντικείμενα καί τά ὑποκείμενα πού βρίσκονται ἔξω ἀπ' τό «ἐγώ». Ὁ ἑαυτός δέν εἶναι ἁπλῶς ἕνα ἐγώ πού μπορεῖ νά διαχωρισθεῖ ἀπ' τούς ἐξωτερικούς «ἄλλους», εἶναι ἕνα ἐγώ πού ἐπιδιώκει νά ἐξουσιάσει αὐτούς τούς ἄλλους καί νά τούς ὑποτάξει. Ἡ σχέση ὑποκείμενο-ἀντικείμενο καθορίζει τήν ὑποκειμενικότητα σά μιά λειτουργία τῆς κυριαρχίας, τήν κυριαρχία τῶν ἀντικειμένων καί τόν ὑποβιβασμό τῶν ἄλλων ὑποκειμένων σέ ἀντικείμενα. Ὁ δυτικός ἀτομισμός, στίς ἀρσενικές του βέβαια μορφές, εἶναι ἕνας ἀτομισμός ἰδιοποίησης καί χειραγώγησης στόν ἴδιο του ἀκριβῶς τόν αὐτοκαθορισμό καί καθορισμό τῶν σχέσεων. Αὐτός ὁ αὐτοκαθορισμός κι ὁ σχετικός καθορισμός μπορεῖ νἆναι ἐνεργητικός σέ μερικά ἄτομα, παθητικός σέ ἄλλα, ἤ ν' ἀποκαλυφθεῖ ἀκριβῶς στήν ἀμοιβαία κατανομή τῶν ρόλων πού βασίζονται σ' ἕναν κυρίαρχο καί κυριαρχούμενο ἑαυτό, ἀλλά ἡ κυριαρχία διαποτίζει σχεδόν ὁλοκληρωτικά τόν κυρίαρχο τρόπο ἀντίληψης τῆς πραγματικότητας.

Οὐσιαστικά, σχεδόν κάθε τάση τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἐνισχύει αὐτόν τόν τρόπο ἀντίληψης – ὄχι μόνο τήν ἀστική καί τήν Ἑβραιοχριστιανική της τάση ἀλλά ἐπίσης καί τήν Μαρξιστική. Ὁ καθορισμός τῆς ἐργασιακῆς διαδικασίας ἀπ' τόν Μάρξ σάν τρόπος αὐτοκαθορισμοῦ, μιά ἀντίληψη πού δανείζεται ἀπ' τόν Χέγκελ, εἶναι σαφῶς ἰδιοποιητικός καί δυνάμει ἐκμεταλευτικός. Ὁ Ἄνθρωπος διαμορφώνεται ἀλλάζοντας τόν κόσμο· τόν ἰδιοποιεῖται, τόν ἀναπλάθει σύμφωνα μέ τίς «ἀνάγκες» του κι ἔτσι προβάλλει, ὑλοποιεῖ κι ἐπιβεβαιώνει τόν ἑαυτό του στ' ἀντικείμενα τῆς ἴδιας του τῆς ἐργασίας. Αὐτή ἡ ἀντίληψη τοῦ

ἀνθρώπινου αὐτοκαθορισμοῦ ἀποτελεῖ τήν ἀφετηρία ὁλόκληρης τῆς θεωρίας τοῦ Μάρξ γιά τόν ἱστορικό ὑλισμό. «Οἱ ἄνθρωποι μποροῦν νά διακριθοῦν ἀπ' τά ζῶα χάρη στή συνείδηση, στή θρησκεία ἤ ὁτιδήποτε ἄλλο θέλετε», παρατηρεῖ ὁ Μάρξ σέ μιά περίφημη παράγραφο ἀπ' τή *Γερμανική Ἰδεολογία*. «Ἀρχίζουν νά διαχωρίζουν τόν ἑαυτό τους ἀπ' τά ζῶα, μόλις ἀρχίζουν νά παράγουν τά μέσα γιά τήν ἐπιβίωσή τους... Ὅπως τ' ἄτομα ἐκφράζουν τή ζωή τους, ἔτσι κι εἶναι. Αὐτό πού εἶναι, ἑπομένως, συμπίπτει μέ τήν παραγωγή τους, τόσο ἀναφορικά μέ τό *τί* παράγουν ὅσο καί μέ τό *πῶς* παράγουν. Ἔτσι ἡ φύση τῶν ἀτόμων ἐξαρτιέται ἀπ' τίς ὑλικές συνθῆκες πού καθορίζουν τήν παραγωγή τους».

Στή «Φαινομενολογία τοῦ Πνεύματος» τοῦ Χέγκελ, τό θέμα τῆς ἐργασίας ἀντιμετωπίζεται μέσα στά πλαίσια τῆς σχέσης ἀφεντικοῦ/δούλου. Τό ὑποκείμενο, ἐδῶ, γίνεται ἕνα ἀντικείμενο μέ τή διπλή ἔννοια ὅτι ἕνας ἄλλος ἑαυτός (ὁ δοῦλος) ἀντικειμενοποιεῖται κι ὑποβιβάζεται συνακόλουθα σ' ἕνα μέσο παραγωγῆς. Ἡ ἐργασία τοῦ δούλου, ὅμως, γίνεται ἡ βάση γιά μιά αὐτόνομη συνείδηση κι ἀτομισμό. Διαμέσου τῆς ἐργασίας ἡ «συνείδηση τοῦ δούλου βρίσκει τόν ἑαυτό της... Ὁ Χέγκελ παρατηρεῖ. «Ἡ ἐργασία εἶναι ἐπιθυμία περιορισμένη κι ἐλεγχόμενη, ἐξαφάνιση πού καθυστερεῖ κι ἀναβάλλεται, μέ ἄλλα λόγια, ἡ ἐργασία πλάθει καί διαμορφώνει τά πράγματα». Ἡ δραστηριότητα τοῦ «δοσίματος μορφῆς καί σχήματος», ἀποτελεῖ τήν «καθαρή αὐθυπαρξία τῆς συνείδησης (τοῦ δούλου), πού στή δουλειά πού κάνει ἐξωτερικεύεται καί περνάει στήν κατάσταση τῆς μονιμότητας. Ἡ συνείδηση πού μοχθεῖ κι ὑπηρετεῖ ἀνάλογα, ἀποκτάει μ' αὐτά τά μέσα τήν ἄμεση σύλληψη ἐκείνου τοῦ ἀνεξάρτητου εἶναι σάν ἑαυτοῦ».

Ὁ Χέγκελ μεταμορφώνει τή φυλάκιση τῆς ἐργασίας μέσα στή σχέση ἀφεντικοῦ/δούλου – δηλαδή, μέσα στά πλαίσια τῆς κυριαρχίας – μέ τή διαλεκτική πού ἀκολουθεῖ αὐτή τή «στιγμή». Τελικά, ὁ διαχωρισμός ἀνάμεσα σέ ὑποκείμενο κι ἀντικείμενο, σάν ἀνταγωνισμός, ἀναιρεῖται, ἄν καί σά λόγος ἐκπληρωμένος μέσα στήν ὁλότητα τῆς ἀλήθειας, στήν Ἀπόλυτη Ἰδέα. Ὁ Μάρξ δέν προχωρεῖ πέρα ἀπ' τό σημεῖο τῆς σχέσης ἀφεντικοῦ/δούλου. Τό σημεῖο ἀκινητοποιεῖται καί γίνεται πιό βαθύ μέσα στή Μαρξιστική θεωρία τῆς ταξικῆς πάλης – ἕνα βαρύ μειονέκτημα, κατά τή γνώμη μου, πού ἀρνιέται στή συνείδηση

τήν Ιστορία μιᾶς ἀναδυόμενης διαλεκτικῆς – κι ὁ διαχωρισμός ἀνάμεσα σέ ὑποκείμενο κι ἀντικείμενο δέ ρυθμίζεται ποτέ ἀπόλυτα. Παρόλες τίς ἑρμηνεῖες γιά τόν «Φουερμπαχικό φυσιοκρατισμό» τοῦ νεαροῦ Μάρξ, ἡ ἀνθρωπότητα, κατά τή γνώμη τοῦ Μάρξ, ξεπερνάει ἀμφίθυμα τήν κυριαρχία, ἐξουσιάζοντας τή φύση. Ἡ φύση ὑποβιβάζεται σέ «δοῦλο», σά νἆταν, μιᾶς ἁρμονικῆς κοινωνίας κι ὁ ἑαυτός δέν καταργεῖ τό Προμηθεϊκό του περιεχόμενο.[12] Ἔτσι, τό θέμα τῆς κυριαρχίας βρίσκεται ἀκόμα σέ λανθάνουσα κατάσταση μέσα στήν ἑρμηνεία τοῦ κομμουνισμοῦ ἀπ' τόν Μάρξ, ἡ φύση παραμένει ἀκόμα ἀντικείμενο τῆς ἀνθρώπινης κυριαρχίας. Ειδωμένη ἔτσι, ἡ Μαρξιστική ἀντίληψη τῆς φύσης – ὁλότελα ξέχωρα ἀπ' τίς πιό ἀμφίθυμες ἔννοιες τοῦ νεαροῦ Μάρξ – φθείρει τό συμβιβασμό ὑποκειμένου κι ἀντικειμένου, πού πρόκειται νά πραγματοποιηθεῖ ἀπό μιά ἐναρμονισμένη κοινωνία.

Τό ὅτι ὑπάρχουν «ἀντικείμενα» κι ὅτι πρέπει νά «χειραγωγοῦνται» εἶναι μιά κατάφωρη προυπόθεση γιά τήν ἀνθρώπινη ἐπιβίωση, πού καμιά κοινωνία, ὅσο ἐναρμονισμένη κι ἄν εἶναι, δέν μπορεῖ νά ξεπεράσει. Ἀλλά τό ἄν τά «ἀντικείμενα» ὑπάρχουν *ἁπλῶς* σάν ἀντικείμενα ἤ ἄν ἡ «χειραγώγησή τους παραμένει *ἁπλῶς* χειραγώγηση – ἤ, πραγματικά, ἄν ἡ ἐργασία, σέ διάκριση ἀπ' τήν τέχνη καί τό παιχνίδι, ἀποτελεῖ τόν πρωταρχικό τρόπο αὐτοκαθορισμοῦ – εἶναι μιά σφετεριστική σχέση πού καθορίζεται ἀπό μιά ἐγωιστική ἀντίληψη τῆς ἀνάγκης.[13] Στό μέτρο πού ἡ ἀνάγκη τοῦ ἑαυτοῦ ὑπάρχει ἀποκλειστικά γιά τόν ἑαυτό της, δίχως νά παίρνει ὑπόψη τήν ἀκεραιότητα (ἤ ἐκεῖνο πού θά ἀποκαλοῦσε ἴσως ὁ Χέγκελ «ὑποκειμενικότητα») τοῦ ἄλλου, ὁ ἄλλος παραμένει *ἁπλό* ἀντικείμενο τοῦ ἑαυτοῦ κι ὁ χειρισμός αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου γίνεται ἁπλός σφετερισμός. Ἀλλά στό μέτρο πού ὁ ἄλλος θεωρεῖται σά σκοπός αὐτός καθεαυτός κι ἡ ἀνάγκη καθορίζεται ἀπ' τήν ἄποψη τῆς ἀμοιβαίας ὑποστήριξης, ὁ ἑαυτός κι ὁ ἄλλος ὑπεισέρχονται σέ μιά *συμπληρωματική* σχέση. Αὐτή ἡ σχέση βρίσκει τήν πιό ἐναρμονισμένη της μορφή στό αὐθεντικό παιχνίδι.[14] Ἡ συμπληρωματικότητα, σέ διάκριση ἀπ' τήν κυριαρχία – ἀκόμα κι ἀπ' τίς *πιό* ἤπιες μορφές συμβατικῶν σχέσεων κι ἀλληλοβοήθειας, πού ἔχουν χαρακτηριστεῖ σάν «ἀμοιβαιότητα» – προυποθέτει ἕνα νέο ἀνιμισμό (Σ.τ.Μ λατρεία τῶν ψυχῶν) πού σέβεται τόν ἄλλο γιά δική του Ικανοποίηση κι ἀνταποκρίνεται *ἐνεργητικά* μέ τή

μορφή μιᾶς δημιουργικῆς, ἀγαπημένης κι ἑδραιωμένης συμβίωσης. Ἡ ἐξάρτηση ὑπάρχει *πάντοτε*. Τό πῶς ὑπάρχει καί *γιατί* ὑπάρχει, ὅμως, παραμένει κρίσιμο γιά μιά κατανόηση ὁποιασδήποτε διάκρισης ἀνάμεσα στήν κυριαρχία καί τή συμπληρωματικότητα. Τά παιδιά θά ἐξαρτῶνται πάντοτε ἀπ' τούς ἐνήλικους γιά νά ἱκανοποιήσουν τίς πιό στοιχειώδεις φυσιολογικές τους ἀνάγκες κι οἱ νεώτεροι θά χρειάζονται πάντοτε τή βοήθεια τῶν μεγαλυτέρων γιά τήν ἀπόκτηση γνώσης καί τή σιγουριά πού ἐξασφαλίζει ἡ πεῖρα. Παρόμοια, οἱ περασμένης ἡλικίας γενιές, θά ἐξαρτιῶνται ἀπ' τίς νεώτερες γιά τήν ἀναπαραγωγή τῆς κοινωνίας καί γιά τό ἐρέθισμα τῆς πείρας πού προέρχεται ἀπ' τήν ἔρευνα καί τίς νέες ἀπόψεις. Στήν ἱεραρχική κοινωνία, ἡ ἐξάρτηση γεννάει συνήθως τήν ὑποταγή καί τήν ἄρνηση τῆς ἀτομικότητας τῶν ἄλλων. Διαφορές στήν ἡλικία, στό φύλο, στόν τρόπο δουλειᾶς, στό ἐπίπεδο γνώσης, στίς πνευματικές, καλλιτεχνικές καί συναισθηματικές κλίσεις, στήν ἐξωτερική ἐμφάνιση - ἕνα τεράστιο πεδίο διαφοροποίησης, πού θά μποροῦσε νά γεννήσει ἕνα συντηρούμενο σύστημα ἀμοιβαίων σχέσεων κι ἀλληλεξαρτήσεων - ξανασυναρμολογοῦνται ὅλες ἀντικειμενικά ἀπ' τή σκοπιά τῆς διαταγῆς καί τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀνωτερότητας καί τῆς κατωτερότητας, τῶν δικαιωμάτων καί τῶν καθηκόντων, τῶν προνομίων καί τῶν στερήσεων. Ἡ ἱεραρχική ὀργάνωση τῶν φαινομένων δέ συμβαίνει μόνο στόν κοινωνικό κόσμο, ἀλλά βρίσκει τό ἀντίστοιχό της στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο γίνονται αἰσθητά ἐσωτερικά τά διάφορα φαινόμενα, ἀνεξάρτητα ἄν εἶναι κοινωνικά, φυσικά ἤ προσωπικά. Ὁ ἑαυτός στήν ἱεραρχική κοινωνία ὄχι μόνο ζεῖ, ἐνεργεῖ κι ἐπικοινωνεῖ ἱεραρχικά, ἀλλά καί σκέπτεται κι αἰσθάνεται ἱεραρχικά, ὀργανώνοντας τήν τεράστια ποικιλίαν τῶν δεδομένων τῆς αἴσθησης, τῆς μνήμης, τῶν ἀξιῶν, τῶν παθῶν καί τῶν σκέψεων, ἀκολουθώντας ἱεραρχικές γραμμές. Οἱ διαφορές ἀνάμεσα στά πράγματα, τούς ἀνθρώπους καί τίς σχέσεις δέν ὑπάρχουν σάν αὐτοσκοποί, εἶναι ὀργανωμένες ἱεραρχικά μέσα στό ἴδιο τό μυαλό καί στρέφονται ἀνταγωνιστικά ἡ μιά ἐνάντια στήν ἄλλη, σέ ποικίλους βαθμούς κυριαρχίας κι ὑπακοῆς ἀκόμα, κι ὅταν θά μποροῦσαν νά συμπληρώνουν ἡ μιά τήν ἄλλη μέσα στήν κυρίαρχη πραγματικότητα.

Ἡ στάση τῆς πρώιμης ὀργανικῆς ἀνθρώπινης κοινότητας, τουλάχιστον στήν πιό ἐναρμονισμένη της μορφή, παρέμεινε θα-

σικά ἐλεύθερη ἀπό ἱεραρχικούς τρόπους ἀντίληψης· πάντως εἶναι πραγματικά ἀμφισβητήσιμο τό ἄν ἡ ἀνθρωπότητα θά μποροῦσε ν' ἀναδυθεῖ ἀπ' τή ζωική κατάσταση, δίχως ἕνα σύστημα κοινωνικῶν ἀμοιβαιοτήτων, πού ἀποζημίωναν γιά τούς φυσικούς περιορισμούς ἑνός ἀδύναμου ἀνθρωποπίθηκου, κυνηγοῦ τῆς σαβάνας. Σ' ἕνα μεγάλο βαθμό, αὐτή ἡ πρώιμη, μή ἱεραρχική στάση εἶχε ἀποκτήσει μυστικιστικό χαρακτήρα· ὄχι μόνο τά φυτά καί τά ζῶα, ἀλλά κι ὁ ἄνεμος κι οἱ πέτρες θεωροῦνταν σάν ἔμψυχα. Τό καθένα, ὅμως, θεωρούνταν σάν τό πνευματικοποιημένο στοιχεῖο ἑνός συνόλου, στό ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι συμμετεῖχαν σάν ἕνας ἀνάμεσα σέ πολλούς, οὔτε πάνω, οὔτε κάτω ἀπ' τούς ἄλλους. Ἰδανικά, αὐτή ἡ στάση ἦταν βασικά ἐξισωτική κι ἀντανακλοῦσε τήν ἐξισωτική φύση τῆς κοινότητας. Ἄν δεχθοῦμε τήν ἀνάλυση τῆς γραμματικῆς τῶν Ἰνδιάνων Βιντοῦ, πού ἔγινε ἀπ' τήν Ντόροθυ Λή, ἡ ἀπουσία κάθε μορφῆς κυριαρχίας παρατηρούνταν ἀκόμα καί στή γλώσσα. Ἔτσι μιά μητέρα Βιντοῦ δέν «ἔπαιρνε» τό παιδί της στή σκιά, ἀλλά «πήγαινε» μαζί μέ τό παιδί της στή σκιά. Καμιά ἱεραρχία δέν ἐπιβαλλόταν στόν φυσικό κόσμο, τουλάχιστον πρίν ν' ἀρχίσει νά γίνεται ἱεραρχική ἡ ἀνθρώπινη κοινότητα. Ἀπό κεῖ καί πέρα κι ἡ ἴδια ἡ ἐμπειρία ἔγινε ἱεραρχική σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό, ἀντανακλώντας τίς ρήξεις πού ὑπονόμευαν τήν ἑνότητα τῆς πρώιμης ὀργανικῆς ἀνθρώπινης κοινότητας. Ἡ ἐμφάνιση τῆς πατριαρχίας, τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν πόλεων καί τοῦ συνακόλουθου ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στήν πόλη καί τήν ἐπαρχία, τοῦ κράτους καί τελικά τῶν διακρίσεων ἀνάμεσα στήν χειρονακτική καί τήν πνευματική ἐργασία, πού δίχασαν ἐσωτερικά τό ἄτομο, ὑπονόμεψαν ὁλότελα αὐτή τή στάση.

Ἡ ἀστική κοινωνία, μειώνοντας ὅλους τούς κοινωνικούς δεσμούς σ' ἕνα ἐμπορευματικό δεσμό κι ὑποβιβάζοντας ὅλη τήν παραγωγική δραστηριότητα σέ «παραγωγή γιά τήν παραγωγή», ὁδήγησε τήν ἱεραρχική στάση σ' ἕνα ἀπόλυτο ἀνταγωνισμό μέ τόν φυσικό κόσμο. Παρόλο πού εἶναι βέβαια σωστό νά λέμε πώς αὐτή ἡ στάση κι οἱ διάφοροι τρόποι ἐργασίας πού γέννησε, πραγματοποίησε ἐπίσης ἀπίστευτες προόδους στήν τεχνολογία, τό γεγονός παραμένει ὅτι αὐτές οἱ πρόοδοι ἐπιτεύχθηκαν μέ τό νά μεταφερθεῖ ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν ἀνθρωπότητα καί τή φύση σ' ἕνα σημεῖο ὅπου τό φυσικό θεμέλιο γιά τή ζωή ταλαντεύεται μέ ἀστάθεια. Οἱ θεσμοί πού ἐμφανίστηκαν

μαζί μέ τήν ἱεραρχική κοινωνία, ἐπιπλέον, ἔχουν τώρα φθάσει στά ἱστορικά τους ὅρια. Ἄν καί μόλις οἱ κοινωνικοί παράγοντες προώθησαν τήν τεχνολογική πρόοδο, ἔχουν τώρα γίνει οἱ πιό πιεστικές δυνάμεις στίς ὁποῖες ὀφείλεται ἡ οἰκολογική ἀστάθεια. Ἡ πατριαρχική οἰκογένεια, τό ταξικό σύστημα, ἡ πόλη καί τό κράτος καταρρέουν μέσα στά πλαίσια τοῦ δικοῦ τους παιχνιδιοῦ καί, πράγμα ἀκόμα χειρότερο, γίνονται οἱ πηγές μαζικῆς κοινωνικῆς ἀποσύνθεσης καί σύγκρουσης. Ὅπως ἔχω δείξει ἀλλοῦ, τά παραγωγικά μέσα ἔχουν γίνει ὑπερβολικά δύσκολα γιά νά χρησιμοποιηθοῦν σά μέσα κυριαρχίας. Ἡ ἴδια ἡ κυριαρχία ἦταν πού ἔπρεπε νά ἐξαφανιστεῖ καί μαζί της ἡ ἱστορική κληρονομιά πού διαιωνίζει τήν ἱεραρχική στάση ἀπέναντι στήν ἐμπειρία.

10

Ἡ ἐμφάνιση τῆς οἰκολογίας σάν κοινωνικό ζήτημα, μᾶς θυμίζει τό βαθμό στόν ὁποῖο ἐπιστρέφουμε ξανά στά προβλήματα μιᾶς ὀργανικῆς κοινωνίας, μιᾶς κοινωνίας στήν ὁποία θεραπεύονται οἱ διαχωρισμοί μέσα στήν κοινωνία κι ἀνάμεσα στήν κοινωνία καί τή φύση. Σέ καμιά περίπτωση δέν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι ἡ ἀντικουλτούρα στρέφεται γιά νά ἐμπνευστεῖ στήν Ἰνδιάνικη καί τήν Ἀσιατική στάση ἀπέναντι στήν ἐμπειρία. Οἱ ἀρχαϊκοί μῦθοι, φιλοσοφίες καί θρησκεῖες ἑνός πιό ἑνοποιημένου, ὀργανικοῦ κόσμου ξαναζωντανεύουν σήμερα μόνον ἐπειδή τά θέματα πού ἀντιμετώπιζαν εἶναι ξανά ζωντανά. Τά δυό ἄκρα τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξης ἑνώνονται μέ τή λέξη «κομμουνισμός»: τό πρῶτο, μιά τεχνολογικά πρωτόγονη κοινωνία πού συνέχιζε νά ζεῖ μέ σεβασμό καί φόβο γιά τή φύση· τό δεύτερο: μιά τεχνολογικά ὑπερσύγχρονη οὐτοπία πού μποροῦσε νά ζεῖ σέ σχέση μέ τή φύση καί νά φέρει τή συνείδησή της στήν ὑπηρεσία τῆς ζωῆς. Ἐπιπλέον, ἡ πρώτη ζοῦσε μέσα σ' ἕνα κοινωνικό δίκτυο ἄκαμπτα καθορισμένων ἀμοιβαιοτήτων, πού βασίζονταν στή συνήθεια καί στήν ἐπιτακτική ἀνάγκη· ἡ δεύτερη μποροῦσε νά ζεῖ μέσα σ' ἕνα ἐλεύθερο σύστημα συμπληρωματικῶν σχέσεων, βασισμένων στή λογική καί τήν ἐπιθυμία. Κι οἱ δυό εἶναι χωρισμένες ἀπ' τήν τεράστια ἀνάπτυξη τῆς τεχνολο-

γίας, μιά ἀνάπτυξη πού ἀνοίγει τή δυνατότητα ἑνός ξεπεράσματος τοῦ βασίλειου τῆς ἀναγκαιότητας.

Τό ὅτι τό σοσιαλιστικό κίνημα ἀπέτυχε ὁλότελα νά δεῖ τίς συνέπειες τῶν κομμουνιστικῶν προβλημάτων πού ἐμφανίζονται τώρα, ἐπιβεβαιώνεται ἀπ' τή στάση του ἀπέναντι στήν οἰκολογία: μιά στάση πού, ὅταν δέ σημαδεύεται ἀπό προσβλητική εἰρωνεία, σπάνια ξεπερνάει τή μικροσκανδαλοθηρία. Μιλάω ἐδῶ γιά τήν οἰκολογία, ὄχι γιά τήν περιβαλλοντολογία. Ἡ περιβαλλοντολογία ἀσχολεῖται μέ τή χρησιμότητα τοῦ ἀνθρώπινου περιβάλλοντος, ἕνα παθητικό περιβάλλον πού *χρησιμοποιοῦν* οἱ ἄνθρωποι, κοντολογῆς, ἕνα σύνολο πραγμάτων πού ὀνομάζονται «φυσικοί πόροι» κι «ἀστικοί πόροι». Παρμένα καθεαυτά, τά περιβαλλοντολογικά προβλήματα δέν ἀπαιτοῦν τή χρησιμοποίηση μεγαλύτερης σοφίας ἀπ' ὅτι οἱ λειτουργικοί τρόποι σκέψης καί μέθοδοι πού χρησιμοποιοῦνται ἀπ' τούς πολεοδόμους, τούς μηχανικούς, τούς γιατρούς, τούς δικηγόρους – καί τούς σοσιαλιστές. Ἡ οἰκολογία, ἀντίθετα, εἶναι μιά ἔντεχνη ἐπιστήμη ἤ ἐπιστημονική τέχνη καί στήν καλύτερη περίπτωση μιά μορφή ποίησης πού συνδυάζει ἐπιστήμη καί τέχνη σέ μιά μοναδική σύνθεση.[15] Πάνω ἀπ' ὅλα, εἶναι μιά στάση πού ἑρμηνεύει ὅλες τίς ἀλληλεξαρτήσεις (κοινωνικές καί ψυχολογικές καθώς ἐπίσης καί φυσικές) μή ἱεραρχικά. Ἡ οἰκολογία ἀρνιέται πώς ἡ φύση μπορεῖ νά ἑρμηνευτεῖ ἀπό μιά ἱεραρχική σκοπιά. Ἐπιπλέον, ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἡ διαφοροποίηση κι ἡ αὐθόρμητη ἀνάπτυξη ἀποτελοῦν αὐτοσκοπούς. Διατυπωμένο μέ τούς ὅρους τῆς «οἰκοσυστηματικῆς προσέγγισης» τῆς οἰκολογίας, αὐτό σημαίνει ὅτι κάθε μορφή ζωῆς ἔχει μιά μοναδική θέση μέσα στήν ἰσορροπία τῆς φύσης κι ὅτι ἡ ἀπόσπασή της ἀπ' τό οἰκοσύστημα θά μποροῦσε νά βάλλει σέ κίνδυνο τή σταθερότητα τοῦ συνόλου. Ὁ φυσικός κόσμος, ἀφημένος βασικά στόν ἑαυτό του, συνεπάγεται τόν ἀποικισμό τοῦ πλανήτη μέ ἀκόμα πιό διαφοροποιημένες μορφές ζωῆς κι αὐξανόμενα πολύπλοκες ἀλληλεξαρτήσεις ἀνάμεσα στά εἴδη μέ τή μορφή δικτύων κι ἀλυσίδων διατροφῆς. Ἡ οἰκολογία δέ γνωρίζει κανένα «βασιλιά τῶν θηρίων»· ὅλες οἱ ζωικές μορφές ἔχουν τή δική τους θέση μέσα στή βιόσφαιρα, πού γίνεται ὁλοένα καί πιό διαφοροποιημένη μέσα στήν πορεία τῆς βιολογικῆς ἐξέλιξης. Κάθε οἰκοσύστημα πρέπει νά εἰδωθεῖ σά μιά μοναδική ὁλότητα διαφοροποιημένων μορφῶν ζωῆς. Οἱ ἄνθρωποι, ἐπίσης, ἀνήκουν στό

σύνολο, ἀλλά μόνο σάν ἕνα μέρος του συνολου. Μπορούν νά ἐπέμβουν σ' αὐτή τήν ὁλότητα ἀκόμα καί νά προσπαθήσουν νά τή διευθύνουν συνειδητά, δοσμένου ὅτι τό κάνουν γιά χάρη τους καθώς ἐπίσης καί γιά χάρη τῆς κοινωνίας, ἀλλά ἄν προσπαθήσουν νά τήν «ἐξουσιάσουν» δηλαδή, νά τήν λεηλατήσουν, ρισκάρουν τήν πιθανότητα νά ὑπονομεύσουν αὐτή καθώς καί τό φυσικό θεμέλιο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἡ διαλεκτική φύση τῆς οἰκολογικῆς στάσης, μιά στάση πού τονίζει τή διαφοροποίηση, τήν ἐσωτερική ἀνάπτυξη καί τήν ἑνότητα μέσα στήν ποικιλία, πρέπει νἆναι φανερή σ' ὁποιονδήποτε εἶναι ἐξοικειωμένος μέ τά γραπτά τοῦ Χέγκελ. Ἀκόμα κι ἡ γλώσσα τῆς οἰκολογίας καί τῆς διαλεκτικῆς φιλοσοφίας συμπίπτουν σ' ἕνα σημαντικό βαθμό. Εἶναι ειρωνεία, πώς ἡ οἰκολογία ὑλοποιεῖ σήμερα πιό πολύ τό ὅραμα τοῦ Μάρξ, γιά τήν ἐπιστήμη σά διαλεκτική, ἀπ' ὅτι ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐπιστήμη, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ ἀγαπημένου του πεδίου, τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Θά μποροῦσε νά εἰπωθεῖ ὅτι ἡ οἰκολογία ἀπολαμβάνει αὐτή τήν μοναδική περιωπή γιατί προσφέρει τή βάση, τόσο κοινωνικά ὅσο καί βιολογικά, γιά μιά συντριπτική κριτική τῆς ἱεραρχικῆς κοινωνίας σά σύνολο, ἐνῶ προσφέρει ἐπίσης τίς κατευθυντήριες ἀρχές γιά μιά βιώσιμη, ἐναρμονισμένη μελλοντική οὐτοπία. Γιατί ἀκριβῶς ἡ οἰκολογία εἶναι ἐκείνη πού ἐπικυρώνει μ' ἐπιστημονικό τρόπο τήν ἀνάγκη γιά κοινωνική ἀποκέντρωση, βασισμένη σέ νέες μορφές τεχνολογίας καί νέες μορφές κοινότητας, πού θἆναι κι οἱ δυό προσαρμοσμένες ἔντεχνα στό οἰκοσύστημα, στό ὁποῖο εἶναι τοποθετημένες. Στήν πραγματικότητα, εἶναι ἀπόλυτα βάσιμο νά ποῦμε ὅτι ἡ μορφή τῆς συγγενικῆς ὁμάδας κι ἀκόμα καί τό παραδοσιακό Ιδανικό τοῦ ὁλοκληρωμένου ἀτόμου, θά μποροῦσαν, νά θεωρηθοῦν σάν οἰκολογικές ἔννοιες. Ὅποιος κι ἄν εἶναι ὁ τομέας στόν ὁποῖο ἐφαρμόζεται, ἡ οἰκολογική στάση βλέπει τήν ἑνότητα μέσα στήν πολυπλοκότητα σά μιά ὁλιστική (Σ.τ.Μ ἀναφερόμενη στίς ὀργανικές καί λειτουργικές σχέσεις ἀνάμεσα στά μέρη καί τό σύνολο), δυναμική ὁλότητα ἡ ὁποία τείνει νά ἐνσωματώσει ἁρμονικά τά διαφοραποιημένα της μέρη κι ὄχι σά μιά συνισταμένη οὐδέτερων στοιχείων πού συνυπάρχουν.

Δέν εἶναι μόνο ἡ βλακεία πού ἐμποδίζει τό σοσιαλιστικό κίνημα νά καταλάβει τήν οἰκολογική στάση. Γιά νά μιλήσουμε δίχως περιστροφές, ὁ Μαρξισμός δέν εἶναι πιά ἐπαρκής γιά νά

καταλάβει τό κομμουνιστικό όραμα πού μόλις τώρα ξεπροβάλλει. Τό σοσιαλιστικό κίνημα, μέ τή σειρά του, έχει υιοθετήσει κι έξογκώσει τά πιό περιοριστικά χαρακτηριστικά τών έργων τοῦ Μάρξ, δίχως νά καταλαβαίνει τίς πλούσιες ίδέες πού περιέχουν. Αύτό πού άποτελεί τόν τρόπο λειτουργίας αύτοῦ τοῦ κινήματος δέν είναι τό όραμα τοῦ Μάρξ γιά μιά άνθρωπότητα ένσωματωμένη έσωτερικά καί μέ τή φύση, άλλά οί ειδικές έννοιες κι οί άμφιθυμίες πού παραμόρφωναν τό όραμά του κι ή λανθάνουσα λειτουργικότητα πού τό νόθευε.

11

'Η 'Ιστορία έχει παίξει τό δόλιο της παιχνίδι μέ μᾶς. Έχει μετατρέψει τίς χθεσινές άλήθειες σέ σημερινά ψέμματα, γεννώντας όχι νέες άναιρέσεις, άλλά δημιουργώντας ένα νέο έπίπεδο κοινωνικής δυνατότητας. 'Αρχίζουμε νά βλέπουμε ότι ύπάρχει ένας χώρος κυριαρχίας πού είναι πλατύτερος άπ' τό χώρο τής ύλικής έκμετάλλευσης. 'Η τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος είναι ότι, ποτισμένο μέσα στό παρελθόν, χρησιμοποιεί τίς μεθόδους τής κυριαρχίας γιά νά προσπαθήσει νά μᾶς «έλευθερώσει» άπ' τήν ύλική έκμετάλλευση.

'Αρχίζουμε νά βλέπουμε ότι ή πιό άναπτυγμένη μορφή ταξικής συνείδησης είναι ή αύτοσυνείδηση. 'Η τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος είναι ότι άντιθέτει τήν ταξική συνείδηση στήν αύτοσυνείδηση κι άπορρίπτει τήν άνάδυση τοῦ έαυτοῦ σάν «άτομισμό» – έναν έαυτό πού μποροῦσε νά γεννήσει τήν πιό άναπτυγμένη μορφή συλλογικότητας, μιά συλλογικότητα βασισμένη στήν αύτοδιεύθυνση.

'Αρχίζουμε νά βλέπουμε ότι ό αύθορμητισμός γεννάει τίς δικές του άπελευθερωμένες μορφές κοινωνικής όργάνωσης. 'Η τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος είναι ότι άντιθέτει τήν όργάνωση στόν αύθορμητισμό καί προσπαθεί ν' άφομοιώσει τήν κοινωνική διαδικασία στόν πολιτικό κι όργανωτικό μηχανισμό.

'Αρχίζουμε νά βλέπουμε ότι τό γενικό συμφέρον μπορεί τώρα νά διατηρηθεί, μετά άπό μιά έπανάσταση, μέ μιά τεχνολογία τής έποχής πού διαδέχεται τήν έποχή τής σπάνης. 'Η

τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος εἶναι ὅτι ὑποστηρίζει τό ἰδιαίτερο συμφέρον τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στό ἀναδυόμενο γενικό συμφέρον τῶν ἐξουσιαζόμενων σά σύνολο – ὅλα τά ἐξουσιαζόμενα στρώματα, φύλα, ἡλικίες κι ἐθνικές ὁμάδες.

Πρέπει ν' ἀρχίσουμε νά κόβουμε τούς δεσμούς μας μέ τό καθιερωμένο, μέ τό κοινωνικό σύστημα πού βρίσκεται μπροστά στά μάτια μας καί νά προσπαθήσουμε νά δοῦμε ὅτι βρισκόμαστε κατά κάποιο τρόπο μέσα σέ μιά διαδικασία πού ἔχει πίσω της μιά μακρόχρονη ἱστορία καί μπροστά της ἕνα μεγάλο μέλλον. Σέ λίγο μεγαλύτερο διάστημα ἀπό 5 χρόνια, ἔχουμε δεῖ νά ἀποσυντίθονται καθιερωμένες ἀλήθειες κι ἀξίες σέ μιά ἔκταση καί μέ μιά ταχύτητα πού θά φαινόταν ὁλότελα ἀσύλληπτη στούς ἀνθρώπους πρίν ἀπό μιά δεκαετία. Κι ὅμως, ἴσως νᾶμαστε μόνο στήν ἀρχή μιᾶς διαδικασίας ἀποσύνθεσης τῆς ὁποίας τά πιό ἀποκαλυπτικά ἀποτελέσματα δέν ἔχουν ἀκόμα ἐμφανιστεῖ. Αὐτή εἶναι μιά ἐπαναστατική ἐποχή, ἕνα τεράστιο ἱστορικό ρεῦμα πού οἰκοδομεῖ, συχνά δίχως νά φαίνεται, μέσα στά ἔγκατα τοῦ ὑποσυνείδητου καί τοῦ ὁποίου οἱ στόχοι ἐπεκτείνονται συνεχῶς μαζί μέ τήν ἴδια τήν ἀνάπτυξη. Περισσότερο παρά ποτέ, τώρα ξέρουμε ἕνα γεγονός, ἀπ' τήν ἐμπειρία τήν ὁποία ζήσαμε, τό ὁποῖο δέν μπορεῖ νά παγιώσει κανένας θεωρητικός τόμος: ἡ συνείδηση μπορεῖ ν' ἀλλάξει γρήγορα, μέ μιά ταχύτητα πού εἶναι ὄντως ἱκανή νά σαστίσει τόν παρατηρητή. Σέ μιά ἐπαναστατική ἐποχή, ἕνας χρόνος, ἤ ἀκόμα καί μερικοί μῆνες, μπορεῖ νά ἐπιφέρουν ἀλλαγές στή λαική συνείδηση καί διάθεση πού φυσιολογικά θ' ἀπαιτοῦσαν δεκαετίες γιά νά ἐπιτευχθοῦν.

Καί πρέπει νά ξέρουμε τί θέλουμε γιά νά μή στραφοῦμε σέ μέσα πού νοθεύουν τούς στόχους μας. Ὁ κομμουνισμός βρίσκεται σήμερα στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς κοινωνίας κι ὄχι ἕνα σοσιαλιστικό συνοθύλευμα «σταδίων» καί «μεταβάσεων» πού θά μᾶς βυθίσουν ἁπλῶς σ' ἕνα κόσμο πού προσπαθοῦμε νά ξεπεράσουμε. Μιά μή-ἱεραρχική κοινωνία, αὐτοδιευθυνόμενη κι ἐλεύθερη ἀπ' τήν κυριαρχία σ' ὅλες της τίς μορφές, βρίσκεται σήμερα στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς κοινωνίας κι ὄχι ἕνα ἱεραρχικό σύστημα τυλιγμένο σέ μιά κόκκινη σημαία. Ἡ διαλεκτική πού ἐπιδιώκουμε δέν εἶναι μιά Προμηθεική θέληση πού προυποθέτει ἀνταγωνιστικά τό «ἄλλο», οὔτε μιά παθητικότητα πού προσεγγίζει κοιμισμένα τά φαινόμενα. Οὔτε εἶναι ἡ εὐτυχία κι ἡ

γαλήνη ἑνός αἰώνιου στάτους κβό. Ἡ ζωή μᾶς προσκαλεῖ ὅταν εἴμαστε προετοιμασμένοι νά δεχτοῦμε ὅλες τίς ἀπαγορευμένες ἐμπειρίες πού δέν ἐμποδίζουν τήν ἐπιβίωση. Ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἡ αἴσθηση τῆς ἀνθρώπινης δυνατότητας πού ἐμφανίζεται μαζί μέ τή ζωή κι ἡ ἡδονή εἶναι ἡ ἐκπλήρωση αὐτῆς τῆς δυνατότητας. Ἐπομένως ἡ διαλεκτική τήν ὁποία ζητᾶμε εἶναι ἕνα ἀδιάκοπο ἀλλά ἤπιο ξεπέρασμα πού βρίσκει τήν πιό ἀνθρώπινή του ἔκφραση στό παιχνίδι καί τήν τέχνη. Ὁ αὐτοκαθορισμός μας θά προέλθει ἀπ' ἕνα ἐξανθρωπισμένο «ἄλλο» τέχνης καί παιχνιδιοῦ, ὄχι τό ἀποκτηνωμένο «ἄλλο» τοῦ μόχθου καί τῆς κυριαρχίας.

Πρέπει πάντοτε ν' ἀναζητοῦμε τό νέο, τίς *δυνατότητες* πού ὡριμάζουν μέ τήν ἀνάπτυξη τοῦ κόσμου καί τά νέα ὁράματα πού ἀποκαλύπτονται μαζί τους. Μιά στάση πού παύει νά ψάχνει γιά ὅτι εἶναι νέο καί πιθανό στ' ὄνομα τοῦ «ρεαλισμοῦ», ἔχει χάσει ἤδη τήν ἐπαφή μέ τό παρόν, γιατί τό παρόν ἐξαρτιέται πάντοτε ἀπ' τό μέλλον. Ἡ ἀληθινή ἀνάπτυξη εἶναι σωρευτική ὄχι διαδοχική, ἀποτελεῖ ἐξέλιξη ὄχι διαδοχή. Τό νέο ἐνσωματώνει πάντοτε τό παρόν καί τό παρελθόν, ἀλλά τό κάνει μέ νέους τρόπους καί πιό κατάλληλα, ἀντιμετωπίζοντάς τα σά μέρη ἑνός μεγαλυτέρου συνόλου.

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΑΝΤΙΜΑΖΑ: ΟΙ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΕΣ ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Οἱ περισσότερες μπροσοῦρες ἀσχολοῦνται μέ τό περιεχόμενο καί προβλήματα. Αὐτή ἐδῶ ἀναφέρεται στίς μεθόδους καί στήν ὀργάνωση. Μήν τή διαβάσετε κι ἀναρωτηθεῖτε «γιατί πράγμα μιλᾶνε αὐτοί;», στό μέτρο πού μᾶς ἐνδιαφέρει, τά μέσα ἁγιάζουν τά μέσα.

1. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή μάζα καί τήν τάξη

Γιατί εἶναι σημαντικό νά ξέρουμε τή διαφορά ἀνάμεσα στή μάζα καί τήν τάξη; Οἱ συγκυρίες δείχνουν ὅτι δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά συνειδητή ἐπαναστατική πρακτική, δίχως νά κάνουμε αὐτή τή διάκριση. Δέν παίζουμε μέ τά λόγια. Κοιτάξτε. Ὅλοι ζοῦμε σέ μιά μαζική κοινωνία. Δέν ἀκολουθήσαμε τυχαία αὐτό τό δρόμο. Ἡ μάζα εἶναι μιά ειδική μορφή κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Ὁ λόγος εἶναι φανερός. Ἡ κατανάλωση ὀργανώνεται ἀπ' τίς μεγάλες ἑταιρεῖες. Τά προιόντα τους καθορίζουν τή μάζα. Ἡ μάζα δέν ἀποτελεῖ καμιά κοινοτοπία –οἱ «μάζες»– ἀλλά μιά ρουτίνα πού ἐξουσιάζει τήν καθημερινή σου ζωή. Ἡ κατανόηση τῆς δομῆς τῆς μαζικῆς ἀγορᾶς, ἀποτελεῖ τό πρῶτο βῆμα γιά τήν κατανόηση τοῦ τί συνέβηκε στήν ταξική πάλη.

Τί εἶναι ἡ μάζα; Πολλοί ἄνθρωποι σκέπτονται τή μάζα σά θέμα ἀριθμῶν σάν ἕνα συνωστισμένο δρόμο ἤ ἕνα ποδοσφαιρικό γήπεδο. Ἀλλ' αὐτή εἶναι στήν πραγματικότητα μιά δομή πού καθορίζει τό χαρακτῆρα της. Ἡ μάζα εἶναι μιά συνισταμένη ζευγαριῶν πού εἶναι χωρισμένα, ἀπομονωμένα κι ἀνώνυμα. Ζοῦνε σέ πόλεις, κοντά ἀπό φυσική ἄποψη, ἀλλά χωριστά ἀπό κοινωνική. Οἱ ζωές τους εἶναι ἰδιωτικές, ἀλλά στερημένες. Κόκα-Κόλα καί μοναξιά. Τό κοινωνικό εἶναι τῆς μάζας – οἱ κανόνες κι οἱ κανονισμοί της, ἡ διάρθρωση τῶν ρόλων, τῆς θέσης καί τῆς ἡγεσίας της – ὀργανώνεται διαμέσου τῆς κατανάλωσης (τῆς μαζικῆς ἀγορᾶς). Εἶναι ὅλα προιόντα μιᾶς συγκεκριμένης κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Τῆς δικῆς μας.

Φυσικά, κανένας δέ θεωρεῖ τόν ἑαυτό του σά μέρος τῆς

μάζας. Οἱ μάζες εἶναι πάντοτε οἱ *ἄλλοι*. Τό πρόβλημα εἶναι πώς δέν εἶναι μόνο οἱ μεγάλες ἑταιρεῖες πού μᾶς ὀργανώνουν μέσα στή μάζα. Τό ἴδιο τό «κίνημα» συμπεριφέρεται σά μιά μάζα κι οἱ ὀργανωτές του ἀναπαράγουν τήν Ιεραρχία τῆς μάζας.

Ἀλήθεια, πῶς καταπολεμᾶτε τή φωτιά; Μέ τό νερό, φυσικά. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν ἐπανάσταση. Δέν πολεμᾶμε τή μάζα (ἀγορά) μέ μιά μάζα (κίνημα). Πολεμᾶμε τή μάζα μέ τήν τάξη. Ὁ σκοπός μας δέν πρέπει νἆναι ἡ δημιουργία ἑνός μαζικοῦ κινήματος, ἀλλά μιᾶς ταξικῆς δύναμης.

Τί εἶναι ἡ τάξη; Τάξη εἶναι μιά συνειδητά ὀργανωμένη κοινωνική δύναμη. Λογουχάρη, ἡ ἄρχουσα τάξη εἶναι συνειδητή κι ἐνεργεῖ συλλογικά γιά νά ὀργανώσει ὄχι μόνο τόν ἑαυτό της, ἀλλά ἐπίσης καί τό λαό (μάζα) πού ἐξουσιάζει. Ἡ μεγάλη ἑταιρεία εἶναι ἡ αὐτοσυνείδητη συλλογική δύναμη·τῆς ἄρχουσας τάξης. Δέ λέμε, φυσικά, ὅτι δέν ὑπάρχουν ταξικές σχέσεις στήν ὑπόλοιπη κοινωνία. Ἀλλά παραμένουν παθητικές στό μέτρο πού διαμορφώνονται ἁπλῶς ἀπό ἀντικειμενικές συνθῆκες (δηλαδή ἐργασιακές καταστάσεις). Ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι ἡ ἐνεργητική (ὑποκειμενική) συμμετοχή τῆς ἴδιας τῆς τάξης. Ἡ ταξική προκατάληψη δέν εἶναι ταξική συνείδηση. Ἡ τάξη ἔχει συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ της εἶναι, γιατί ἐπιδιώκει νά ὀργανωθεῖ. Ἡ μάζα δέν ἔχει συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ της εἶναι, γιατί ὀργανώνεται ἀπ' τήν Κόκα-Κόλα καί τήν I.B.M.

Τό ἠθικό δίδαγμα τῆς Ιστορίας εἶναι: ἡ μάζα εἶναι μάζα γιατί ὀργανώνεται σάν τέτοια. Μή ξεγελιέστε ἀπ' τ' ὄνομα τῆς μάρκας. Ἡ μάζα εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια.

2. Τό προβάδισμα τῆς κολλεκτίβας

Ἡ μικρή ὁμάδα εἶναι ἀποτέλεσμα συνασπισμοῦ ἀνθρώπων πού αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη γιά συλλογικότητα. Σκοπός της εἶναι, συχνά, νά κόψει τούς δεσμούς μέ τή μάζα – ἰδιαίτερα μέ τήν ἀπομόνωση τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί τή μαζική δομή τοῦ κινήματος. Τό πρόβλημα εἶναι ὅτι συχνά ἡ ὁμάδα δέν μπορεῖ νά δημιουργήσει μιά ἀνεξάρτητη ζωή καί μιά δική της ταυτότητα, γιατί συνεχίζει νά καθορίζεται ἀρνητικά, δηλαδή, σέ ἀντίθεση. Στό μέτρο πού τό σημεῖο ἀναφορᾶς της βρίσκεται ἔξω ἀπ' αὐτή, ἡ πολιτική τῆς ὁμάδας τείνει νά ὑπερκεραστεῖ ἀπό γεγονότα καί κρίσεις.

Ἡ μικρή ὁμάδα μπορεῖ νἆναι ἕνα στάδιο στήν ἀνάπτυξη τῆς κολλεκτίβας, ἄν ἀναπτύξει μιά κριτική τῶν ἀποτυχιῶν πού πηγάζουν ἀπ' τόν ἐξωτερικό της προσανατολισμό. Ὁ σχηματισμός μιᾶς κολλεκτίβας ἀρχίζει ὅταν οἱ ἄνθρωποι ὄχι μόνον ἔχουν τήν ἴδια πολιτική, ἀλλά καί συμφωνοῦν πάνω στή μέθοδο πάλης.

Γιατί ἡ κολλεκτίβα πρέπει νἆναι ἡ πρωταρχική μορφή ὀργάνωσης; Ἐπειδή ἡ κολλεκτίβα ἀποτελεῖ μιά ἐναλλακτική λύση στήν τωρινή δομή τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀλλαγή τῶν κοινωνικῶν σχέσεων εἶναι μᾶλλον μιά *διαδικασία* παρά ἕνα προϊόν ἐπανάστασης. Μέ ἄλλα λόγια, κάνεις τήν ἐπανάσταση ἀλλάζοντας στήν πραγματικότητα τίς κοινωνικές σχέσεις. Πρέπει νά δημιουργήσετε συνειδητά τίς ἀντιφάσεις μέσα στήν Ἱστορία.

Αὐτό σημαίνει συγκεκριμένα: ὀργανῶστε τούς ἑαυτούς σας κι ὄχι κάποιον ἄλλο. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι ὁ ὀργανωτικός πυρήνας μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας. Σάν οὐσιαστική ὀργάνωση ἀρνιέται κάθε μορφή ἱεραρχίας. Ἡ ἀπάντηση στήν ἀλλοτρίωση εἶναι νά κάνετε τόν ἑαυτό σας *ὑποκείμενο*, ὄχι ἀντικείμενο, τῆς Ἱστορίας.

Ἕνα ἀπ' τά βασικά ἐμπόδια γιά τόν σχηματισμό κολλεκτίβων εἶναι ἡ μεταβατική περίοδος –ὅταν ἡ κολλεκτίβα πρέπει νά συνυπάρχει δίπλα-δίπλα, μ' ἕνα κίνημα πού ἀποσυντίθεται καί μέ μιά μαζική κοινωνία. Ἡ ἀποσύνθεση τοῦ κινήματος δέν εἶναι ἕνα ἀπομονωμένο φαινόμενο, ἀλλ' ἀντανακλᾶ τήν ἐξασθένιση τῶν βασικοτέρων θεσμῶν τῆς Ἀμερικάνικης κοινωνίας, πού εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τήν ἀλλοτρίωσή μας. Πολλοί ἄνθρωποι ἀποθαρρύνονται ἀπ' αὐτή τή διαδικασία καί τή βρίσκουν περιπλεγμένη, γιατί στήν πραγματικότητα ἐξαρτιῶνται ἀσυνείδητα ἀπ' τή συνεχή ὕπαρξη αὐτῶν τῶν θεσμῶν. Εἴμαστε μάρτυρες τῆς ἀποσύνθεσης καί τῆς μεταμόρφωσης ἑνός θεσμοῦ πού εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπ' τή σύγχρονη κοινωνία – τῆς μαζικῆς ἀγορᾶς. Ἡ μαζική ἀγορά εἶναι μιά συλλογική δομή πού ἐλάχιστοι ἄνθρωποι ἔχουν σαφή ἐπίγνωση τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο ἐπηρεάζει τήν πολιτική μας ζωή. Πραγματικά ἐξαρτιώμαστε ἀπ' τούς «ἡγέτες» μας, εἴτε πρόκειται γιά τούς 7 τοῦ Σικάγου ἤ γιά τό 7 up (Σ.τ.Μ ἐμπορική ὀνομασία ἀναψυκτικοῦ τοῦ τύπου τῆς λεμονάδας). Ἡ κατανόησή μας γιά τή συλλογική μορφή ὀργάνωσης βασίζεται σέ μιά κριτική τῆς μάζας καί τῆς δικτατορίας τοῦ προϊόντος.

Αὐτές οἱ συνθῆκες καθιστοῦν ἐπιτακτική τήν ἀνάγκη γιά ὁποιουσδήποτε ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀποφασίζουν νά δημιουργήσουν μιά κολλεκτίβα, νά ξέρουν ποιοί εἶναι καί τί κάνουν. Νά γιατί πρέπει νά θεωρήσετε την κολλεκτίβα σας σάν πρωταρχική. Γιατί ἄν δέν πιστεύετε στήν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς μορφῆς ὀργάνωσης, δέν μπορεῖτε νἄχετε μιά *πρακτική* ἀνάλυση τοῦ τί συμβαίνει. Μήν κοροϊδεύετε τόν ἑαυτό σας. Ὁ ἀγώνας γιά τή δημιουργία καί τήν ἐπιβίωση τῶν κολλεκτίβων σ' αὐτή τήν ἱστορική στιγμή, πρόκειται νἄναι πολύ δύσκολος.

Τό κυρίαρχο θέμα θἄναι πῶς μποροῦν οἱ κολλεκτίβες ν' ἀποτελέσουν μέρος τῆς ἱστορίας – πῶς μποροῦν νά γίνουν μιά κοινωνική δύναμη. Δέν ὑπάρχει καμιά ἐγγύηση καί δέν μποροῦμε νά ὑποσχεθοῦμε καμιά εὔκολη νίκη. Ἡ μοναδικότητα τῆς ἀνάπτυξης τῶν κολλεκτίβων ἔγκειται στήν ἀποφασιστική τους ρήξη μ' ὅλες τίς ἱεραρχικές μορφές ὀργάνωσης καί στήν ἀνοικοδόμηση μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας.

Ἡ σκέψη τῶν ριζοσπαστῶν ὀργανωτῶν καθηλώνεται μπροστά στήν ἔννοια ἑνός μαζικοῦ κινήματος. Αὐτή ἡ μορφή πάλης, ὅσο ριζοσπαστικά κι ἄν εἶναι τά αἰτήματά της, ποτέ δέν ἀπειλεῖ τή βασική δομή – τήν ἴδια τή μάζα.

Κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες ἀπαιτεῖ μεγάλη προσπάθεια γιά νά φανταστοῦμε νέες μορφές ζωῆς. Θά πρέπει πρῶτα νά δημιουργηθεῖ χῶρος, γιά νά μπορέσουμε νά σκεφτοῦμε γι' αὐτά τά πράγματα καί νἄμαστε ἱκανοί νά θεμελιώσουμε τήν ὀρθότητα ἐπέμβασης πάνω τους.

Ἡ μορφή τῆς κολλεκτίβας ἀποτελεῖ τήν πρακτική της. Ἡ κολλεκτίβα ἀντιτίθεται στή μάζα, ἀντικρούει τή δομή τῆς μάζας. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι ἀντι-μάζα.

3. Μέγεθος τῶν κολλεκτίβων

Ὁ σκοπός κάθε ὀργάνωσης εἶναι νά γίνει ὅσο τό δυνατό πιό ἁπλή, ἤ ὅπως τό διατυπώνει ὁ Μάκ Λούαν: «ὑψηλή σέ συμμετοχή, χαμηλή σέ διαφοροποίηση». Ἡ τάση μας εἶναι ἀκριβῶς τό ἀντίθετο. Τό εἴδωλό μας εἶναι νά δημιουργήσουμε διοικητικές δομές γιά τήν ἀντιμετώπιση πολιτικῶν προβλημάτων.

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά συζητήσουν ἔξυπνα τό θέμα τοῦ μεγέθους. Ὑπάρχει ἕνα ἀνείπωτο αἴσθημα

εἴτε πώς τό πρόβλημα δέν πρέπει νά ὑπάρχει, ἤ ὅτι δέν ἀξίζει νά μιλᾶμε γι' αὐτό. Ἂς τό ἀναπτύξουμε ἀνοιχτά. Τό μέγεθος εἶναι ἕνα ζήτημα πολιτικῆς καί κοινωνικῶν σχέσεων κι ὄχι διοίκησης. Δέν ἀναρωτιέστε γιατί αὐτό τό θέμα παρακάμπτεται στίς μεγάλες συγκεντρώσεις; Αὐτό συμβαίνει γιατί ἀμφισβητεῖ θεμελιακά τήν καταπιεστική φύση τῶν μεγάλων ὀργανώσεων. Μικρές ὁμάδες, πού λειτουργοῦν σάν παραρτήματα μεγαλυτέρων σωμάτων, στήν πραγματικότητα δέ θά *αἰσθανθοῦν* ποτέ σά μικρές ὁμάδες. Ἡ κολλεκτίβα δέν πρέπει νἆναι μεγαλύτερη ἀπό μιά ὁμάδα – ὄχι ὀρχῆστρες ἤ αἴθουσες μουσικῆς παρακαλῶ. Ἡ βασική ἰδέα εἶναι ν' ἀναπαραχθεῖ ἡ κολλεκτίβα ὄχι νά ἐπεκταθεῖ. Ἡ δύναμή της βρίσκεται στήν κοινωνική της ὀργάνωση, ὄχι στόν ἀριθμό τῶν μελῶν της. Ἂν ποτέ σκεφτόσαστε ἀπ' τήν ἄποψη στρατολογίας μελῶν, θά μπορούσατε ἴσως κάλλιστα νά καταταχθεῖτε στό στρατό. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στήν ἐπέκταση καί τήν ἀναπαραγωγή εἶναι ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή πρόσθεση καί τόν πολλαπλασιασμό. Ἡ πρώτη στηρίζει τή δύναμή της στούς ἀριθμούς, ἐνῶ ἡ δεύτερη στίς σχέσεις ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους.

Γιατί πρέπει νά ὑπάρχει ἕνα ὅριο στό μέγεθος; Γιατί δέν εἴμαστε οὔτε ὑπεράνθρωποι, οὔτε σκλάβοι. Πέρα ἀπό ἕνα ὁρισμένο σημεῖο, ἡ ὁμάδα γίνεται μιά συγκέντρωση καί πρωτοῦ τό καταλάβετε, εἶστε ἀναγκασμένοι νά σηκώσετε τό χέρι σας γιά νά μιλήσετε. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι μιά ἀναγνώριση τῶν πρακτικῶν ὁρίων τῆς συζήτησης. Αὐτό τό ἁπλό γεγονός ἀποτελεῖ τή βάση γιά μιά νέα κοινωνική ἐμπειρία.

Οἱ σχέσεις ἀνισότητας μποροῦν νά γίνουν ἀντιληπτές πιό καθαρά μέσα σέ μιά κολλεκτίβα καί ν' ἀντιμετωπιστοῦν πιό ἀποτελεσματικά. «Ὅποια κι ἄν εἶναι ἡ φύση τῆς ἐξουσίας μέσα στή μεγάλη ὀργάνωση, εἶναι μολοντοῦτο ἔμφυτη μέσα στή μικρή ὀργανωτική μονάδα» (Chester Barnard, ἡ λειτουργία τοῦ Διοικητικοῦ Στελέχους, 1938). Μιά μικρή ὁμάδα μ' ἕνα «ἡγέτη» ἀποτελεῖ τόν πυρῆνα μιᾶς ταξικῆς κοινωνίας. Τό μικρό μέγεθος περιορίζει τό χῶρο πού μπορεῖ νά ἐξουσιάσει τό κάθε ἄτομο χωριστά. Αὐτό ἰσχύει τόσο γιά τό ἐσωτερικό τῆς ὁμάδας, ὅσο καί σέ σχέση μ' ἄλλες ὁμάδες.

Σήμερα, ὁ τρόπος πάλης ἀπαιτεῖ μιά διαρκή κι εὔκαμπτη μορφή ὀργάνωσης πού θά μᾶς καταστήσει ἱκανούς ν' ἀντιμετωπίσουμε τή φθορά τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί τήν πιθανό-

τητα τῆς καταστολῆς. Ἂν δέν μπορέσουμε ν' ἀρχίσουμε νά ἐπιλύουμε, συλλογικά, τά προβλήματα σ' αὐτό τό ἐπίπεδο, εἶναι βέβαιο πώς δέν εἴμαστε κατάλληλοι νά δημιουργήσουμε μιά νέα κοινωνία. Ἀντίθετα μ' ὅτι πιστεύουν καθοδηγούμενοι οἱ ἄνθρωποι, δηλαδή, ἡ ἑνότητα ὠφελεῖ, ἡ διαίρεση βλάπτει, θἄναι δυσκολότερο νά καταστραφεῖ ἕνα πλῆθος ἀπό κολλεκτίβες παρά ἡ μεγαλύτερη ὀργάνωση πού ἔχει συγκεντρωτικό ἔλεγχο.

Τό μέγεθος εἶναι τό κλειδί τῆς σιγουριᾶς. Ἀλλά ἡ πραγματική του σημασία βρίσκεται στό γεγονός ὅτι ἡ κολλεκτίβα ἀναπαράγει νέες κοινωνικές σχέσεις – ἔχοντας τό πλεονέκτημα ὅτι ἡ διαδικασία μπορεῖ ν' ἀρχίσει *τώρα*.

Ὁ περιορισμός τοῦ μεγέθους γεννάει ἕνα δύσκολο πρόβλημα. Τί θά πεῖτε σέ κάποιον πού ρωτάει: «Μπορῶ νά μπῶ στήν κολλεκτίβα σας;». Αὐτό τό ἐρώτημα βρίσκεται σέ τελευταία ἀνάλυση στίς ρίζες μιᾶς μεγάλης ἐχθρότητας (συχνά ἀσυνείδητης) ἀπέναντι στήν κολλεκτιβίστικη μορφή ὀργάνωσης. Δέν μπορεῖς νά διαχωρίσεις τό μέγεθος ἀπ' τήν κολλεκτίβα, γιατί γιά νά ὑπάρξει πρέπει νἄναι μικρή. Ἡ κολλεκτίβα ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκλείει διάφορα ἄτομα, γιατί τούς προσφέρει τήν ἐναλλακτική λύση νά δημιουργήσουν μιά νέα κολλεκτίβα, δηλαδή, νά μοιραστοῦν τήν ὀργανωτική εὐθύνη. Αὐτή εἶναι ἡ βασική ἀπάντηση στό ἐρώτημα πού διατυπώθηκε παραπάνω.

Φυσικά, οἱ ἄνθρωποι θά θεωρήσουν τήν κολλεκτίβα σά νἄναι ἀποκλειστική. Ἡ οὐσία ὅμως εἶναι ἄλλη. Τό μέγεθος μιᾶς κολλεκτίβας εἶναι βασικά ἕνας περιορισμός τῆς ἐξουσίας της. Ἀντίθετα, οἱ μεγάλες ὀργανώσεις, ἐνῶ εἶναι ἀνοιχτές σ' ὁποιονδήποτε, εἶναι *ἀποκλειστικές*, ἀπ' τήν ἄποψη ἐκείνου πού διαμορφώνει τήν πολιτική καί συμμετέχει ἐνεργά στή διάρθρωση τῶν δραστηριοτήτων. Ἡ ἐκλογή εἶναι ἀνάμεσα στό νά προσχωρήσεις στή μάζα ἤ νά δημιουργήσεις τήν τάξη.

Τό ἐπαναστατικό πρόγραμμα ἔγκειται στό νά τήν κάνεις μόνος σου. Θυμηθεῖτε. Ἡ Ἀλεξάνδρα Κολοντάι προειδοποίησε στά 1920: «Ἡ οὐσία τῆς γραφειοκρατίας συνίσταται στό ν' ἀποφασίζει γιά τή μοίρα σας κάποιο τρίτο πρόσωπο».

4. Ἐπαφή ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες

Ἡ κολλεκτίβα δέν ἐπικοινωνεῖ μέ τή μάζα. Δημιουργεῖ ἐπαφές μέ ἄλλες κολλεκτίβες. Τί γίνεται ἄν δέν ὑπάρχουν ἄλλες

κολλεκτίβες; Λοιπόν, τότε πρέπει νά μιλάει μέ τόν έαυτό της μέχρι νά δημιουργηθοῦν. Ναί. Όπωσδήποτε, ή κολλεκτίβα έπικοινωνεῖ έπίσης μ' ἄλλους άνθρώπους, άλλά δέν τούς βλέπει ποτέ σά μάζα – σάν ἕνα άκροατήριο ἤ σάν ψηφοφόρους. Ἡ κολλεκτίβα έπικοινωνεῖ μέ *ἄτομα* προκειμένου νά ένθαρρύνει τήν αύτο-όργάνωση. Ύποθέτει ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἱκανοί νά αύτο-όργανωθοῦν καί δοσμένης έκείνης τῆς έναλλακτικῆς λύσης, θά τήν προτιμήσουν άπ' τή μαζική συμμετοχή. Ἡ κολλεκτίβα ξέρει ὅτι άπαιτεῖ χρόνο ή δημιουργία νέων μορφῶν όργάνωσης. Έπιδιώκει άπλῶς νά έπιταχύνει τήν άποσύνθεση τῆς μάζας.

Τό σημερινό πρόβλημα «έπικοινωνίας» ἔγκειται βασικά στό ὅτι οἱ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι πρέπει νά έπικοινωνοῦν συνεχῶς. Βρίσκεις άνθρώπους πού δημιουργοῦν όλόκληρες διοικητικές λειτουργίες γιά ν' άσχοληθοῦν μέ τή ροή τῶν πληροφοριῶν, πρωτοῦ νἄχουν σχηματίσει κάποια ἰδέα άναφορικά μέ τό τί θέλουν νά ποῦν. "Η κολλεκτίβα δέ βασανίζεται άπ' τό πρόβλημα τῆς «έπικοινωνίας» ἤ τῆς «σύνδεσης» μέ τό κίνημα. Έκεῖνο πού τήν ένδιαφέρει εἶναι ή ποσότητα τοῦ θορύβου – συνεχεῖς τηλεφωνικές κλήσεις, άναγγελίες συγκεντρώσεων κλπ. – πού περνάει γιά έπικοινωνία. Εἶναι πιά καιρός νά σκεφτοῦμε σοβαρότερα τί λέμε καί πῶς τό λέμε.

Τί άκριβῶς έννοοῦμε λέγοντας έπαφή; θέλουμε ν' άρχίσουμε άφαιρώντας τή γραφειοκρατία μέσα άπ' τήν έπικοινωνία. Σκοπός μας εἶναι ν' άρχίσουμε συγκρατημένα. Έπαφή εἶναι ή προσέγγιση άπ' ὅλες τίς μεριές. Τό βασικό πράγμα σχετικά μ' αύτή εἶναι ή άμεσότητα κι ή θετικότητα. Φάτσα μέ φάτσα.

Ἄλλες μορφές έπικοινωνίας – τηλέφωνο, γράμματα κλπ. δέν πρέπει νά χρησιμοποιοῦνται ποτέ σάν ύποκατάστατα τῆς ἄμεσης έπαφῆς. Στήν πραγματικότητα, πρέπει νά χρησιμεύουν πρωταρχικά γιά τήν προετοιμασία έπαφῶν.

Γιατί εἶναι τόσο σημαντικό νά ἔχουμε ἄμεση έπαφή; Γιατί ή τελευταία άποτελεῖ τήν πιό άπλή μορφή έπικοινωνίας. Έπιπλέον εἶναι φυσική καί συμμετέχουν ὅλες οἱ αἰσθήσεις – πιό πολύ άπ' ὅλες ή αἴσθηση τῆς ὄσφρησης. Γι' αύτό τό λόγο εἶναι θετική. Έπίσης, παίρνει ύπόψη τήν πραγματική άνάγκη γιά άσφάλεια. Έκεῖνοι πού μιλᾶνε γιά καταστολή, συνεχίζουν νά μοιράζουν χαρτάκια ζητώντας όνόματα, διευθύνσεις κι άριθμούς τηλεφώνων.

Ὑπάρχει ἤδη ἕνας ἀριθμός συγκεντρώσεων πού φαίνονται νά ἐμπεριέχουν ἐπαφή, ἀλλά πού στήν πραγματικότητα εἶναι τραγελαφικές ἀπομιμήσεις. Ἡ χειρότερη ἀπ' αὐτές κι ἐκείνη στήν ὁποία συρρέουν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι τό συνέδριο. Αὐτό εἶναι ἕνα ἐγκεφαλικό ξενοδοχεῖο πού μᾶς μετατρέπει ὅλους σέ τουρίστες καί θεατές. Μιά κατώτερη μορφή ζωῆς εἶναι ἡ ἀτέλειωτη συγκέντρωση – ἐκείνη πού γίνεται *κάθε* βράδυ. Γιά νά μήν ἀναφέρουμε τίς ἐπιτροπές πού σχηματίζονται ἀκριβῶς γιά τήν προετοιμασία τῶν συγκεντρώσεων.

Ὁ βασικός κανόνας τῆς ἐπαφῆς ἀνάμεσα σέ κολλεκτίβες εἶναι: συνάντηση γίνεται μόνον ἄν ὑπάρχει κάτι γιά νά εἰπωθεῖ ἀνάμεσά τους. Αὐτό σημαίνει δύο πράγματα. Πρῶτο, ὅτι ἔχεις μιά συγκεκριμένη ἰδέα γι' αὐτό πού θέλεις νά πεῖς.

Δεύτερο, ὅτι πρέπει νά τό προετοιμάσεις ἀπό προηγουμένως. Αὐτοί οἱ κανόνες βοηθοῦν στό νά ἐξασφαλιστεῖ ὅτι ἡ ἐπικοινωνία δέ γίνεται ἕνα διοικητικό πρόβλημα.

Οἱ νέες μορφές ἐπικοινωνίας δέν ἔχουν ἀκόμα δημιουργηθεῖ. Μποροῦμε νά σκεφτοῦμε δύο ἁπλά παραδείγματα. Ἕνα μέλος μιᾶς κολλεκτίβας μπορεῖ νά παρακολουθήσει τή συγκέντρωση μιᾶς ἄλλης κολλεκτίβας ἤ μπορεῖ νά ὑπάρξει μιά μεικτή συγκέντρωση τῶν ὁμάδων σά σύνολο. Τό πρῶτο ἀπ' αὐτά φαίνεται νἄναι τό πιό πρακτικό, ἔχει ὅμως τό μειονέκτημα ὅτι δέ συμμετέχουν ὅλοι. Ὑπάρχουν ἀναμφίβολα κι ἄλλες μορφές ἐπαφῆς πού εἶναι πιθανό ν' ἀναπτυχθοῦν. Τό βασικό πράγμα εἶναι νά τίς ἐφεύρουμε.

5. Προτεραιότητα στήν τοπική δράση

Ἡ κολλεκτίβα δίνει προτεραιότητα στήν τοπική δράση. Ἀπορρίπτει τή μαζική πολιτική τῶν λευκῶν ἐθνικιστῶν μέ τίς ἐθνικές ἐπιτροπές, τούς ὀργανωτές καί τους σοῦπερ στάρ τους. Ἡ κολλεκτίβα προχωρεῖ ξεκάθαρα ἔξω ἀπ' τό κύριο ρεῦμα κι αὐτό πού μετράει περισσότερο, εἶναι πώς δέ νοιώθει καμιά θλίψη. Ὁ σκοπός μιᾶς κολλεκτίβας εἶναι νά αἰσθανθεῖ νέες ἰδέες καί νά ἐνεργήσει μέ βάση νέες ἰδέες – κοντολογῆς, νά δημιουργήσει τό δικό της χῶρο. Κι ἐκεῖνο, περισσότερο ἀπ' ὁποιοδήποτε πρόγραμμα, εἶναι αὐτό πού δέν μποροῦν νά ὑποφέρουν ὅλοι οἱ ριζοσπάστες-Χέροξ, πού προσπαθοῦν ν' ἀναπαράγουν τό δικό τους εἴδωλο.

'Η κολλεκτίβα είναι τά νώτα τής έπανάστασης. Δέν ύποκρίνεται ότιδήποτε σέ σχέση μέ τό ρόλο τής πρωτοπορίας. Δέν περιμένει τίποτα άπ' αύτή. Δέν είναι άρχηγοί σας. 'Αφήστε τους μόνους. 'Η κολλεκτίβα ξέρει ότι θάναι ή τελευταία πού θά μπεΐ στό νέο κόσμο.

Οί άμφιβολίες πού τρέφουν οί άνθρωποι γιά τήν τοπική δράση, άποκαλύπτουν πόσο έξαρτημένοι είναι άπ' τή γοητεία τής μαζικής πολιτικής. Όλοι θέλουν νά προβάλλουν τόν έαυτό τους στήν όθόνη τής έπανάστασης – σά Γίππις ή 'Ασπροι Πάνθηρες. Έχοντας έσωτερικεύσει τή μάζα, ύποβάλλουν στόν έαυτό τους έρωτήσεις τών όποίων οί άπαντήσεις φαίνονται λογικές μέσα στά πλαίσια αύτής. Πώς μπορούμε νά έκπληρώσουμε ότιδήποτε δίχως μαζική δράση; Άν δέν πηγαίνουμε σέ συγκεντρώσεις καί διαδηλώσεις, δέ θά μάς ξεχάσουν; Ποιός θά μάς πάρει στά σοβαρά άν δέν ένωθούμε μέ τό λαό;

Σιγά-σιγά συνειδητοποιείς ότι έχεις γίνει ένας θεατής, ένα άντικείμενο. 'Η πολιτική σου πραγματοποιείται πάνω σέ μιά σκηνή κι οί κοινωνικές σου σχέσεις συνίστανται στό νά κάθεσαι μέσα σ' ένα άκροατήριο ή νά βαδίζεις μέσα σ' ένα πλήθος. 'Ο θρυμματισμός τής καθημερινής σου έμπειρίας έρχεται σέ άντίθεση μέ τή θεαματική ένότητα τής μάζας.

'Αντίθετα, ή προτεραιότητα τής τοπικής δράσης είναι μιά άπόπειρα ένοποίησης τής καθημερινής ζωής καί θρυμματισμού τής μάζας. Αύτό τό έπίπεδο συνείδησης είναι ένα άποτέλεσμα τής άπόρριψης τών νόμων τής μαζικής συμπεριφοράς, πού βασίζεται στόν Λενινισμό καί τήν ίδεολογία τής Τηλεόρασης. Κάνει δυνατό ένα κλύσμα τού έγκεφάλου, τό όποίο χρειάζεται τόσο άπελπιστικά κάθε άνθρωπος. Θ' άνακουφιστείτε πάντως, όταν άνακαλύψετε ότι μπορείτε νά δημιουργήσετε μιά κατάσταση περιορίζοντας τοπικά τήν πάλη σας.

Πώς μπορούμε νά έμποδίσουμε τή μετατροπή τής τοπικής πάλης σέ έπαρχιωτική; Τό άν αύτό γίνεται ή όχι έξαρτιέται άπ' τήν όλη στρατηγική μας. 'Ο έπαρχιωτισμός είναι άπλώς ή συνέπεια τού νά μή γνωρίζουμε τί συμβαίνει. Μιά κομμούνα, λογουχάρη, είναι έπαρχιωτική γιατί ή στρατηγική της βασίζεται στήν μικροκαλλιέργεια καί στήν έξύμνηση τής έπεκτεινόμενης οίκογένειας. Αύτό πού διαθέτουν είναι άστρολογία, όχι μιά στρατηγική.

'Η τοπική δράση πρέπει νά βασίζεται στή συνολική δομή

τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει συλλογική δράση δίχως κολλεκτίβες. Ἀλλά ἡ δημιουργία μιᾶς κολλεκτίβας δέν πρέπει νά συγχέεται μέ τή νίκη, οὔτε πρέπει νά γίνεται αὐτοσκοπός. Ὁ μεγάλος κίνδυνος πού ἀντιμετωπίζει ἱστορικά ἡ κολλεκτίβα εἶναι ν' ἀποκοπεῖ (ἤ νά τήν ἀποκόψουν) ἀπ' τόν ἐξωτερικό κόσμο.

Τό πρόβλημα θἆναι σέ τελευταία ἀνάλυση ποιά δράση θ' ἀναλάβει καί πότε. Τό ἄν οἱ κολλεκτίβες γίνουν μιά κοινωνική δύναμη, ἐξαρτιέται ἀπ' τή δική τους ἀνάλυση τῆς ἱστορίας κι ἀπ' τήν πορεία δράσης τους.

Στήν πραγματικότητα, οἱ «ἐπαρχίες» σήμερα ξεπερνοῦν τά κέντρα σέ πολιτική συνείδηση καί δραστηριοποίηση. Ἀπ' τή Μιννεζότα ὡς τό Δέλτα τοῦ Μεκόνγκ, ἡ ἐξέγερση κερδίζει σέ συνοχή. Τά κέντρα προσπαθοῦν ν' ἀποκρυπτογραφήσουν τί συμβαίνει, νά τό συλλάβουν καί νά τό ἀφομοιώσουν. Γι' αὐτό τό λόγο πρέπει νά δημιουργήσουν συγκεντρωτικές μορφές ὀργάνωσης – ἤ «συντονισμοῦ», ὅπως τίς ὀνομάζουν οἱ νεωτεριστές.

Ὁ πρῶτος κανόνας τῆς τοπικῆς δράσης εἶναι νά ἀποεθνικοποιήσεις τή σκέψη σου. Ἀφαίρεσε τή λέξη ἐπαρχία ἀπ' τό *Σάλεμ*. Βγές ἔξω ἀπ' τήν ἐπαρχία *Μάλμπορω*. Συνειδητοποίησε πῶς διευθύνεται ἡ ζωή σου ἀπ' τά ἐθνικά κέντρα. Οἱ τρόποι ζωῆς εἶναι ρόλοι πού ἔχουν ἐπινοηθεῖ γιά νά σοῦ δίνουν τήν ψευδαίσθηση τῆς κίνησης, ἐνῶ σέ κρατᾶνε καρφωμένο στή θέση σου. «Τό στύλ εἶναι μάζα πού καταδιώκει τήν τάξη καί τάξη πού ξεφεύγει ἀπ' τή μάζα».

Ἡ τοπική δράση σοῦ δίνει τήν πρωτοβουλία κάνοντάς σε ἱκανό νά καθορίσεις τήν κατάσταση. Αὐτή εἶναι ἡ πρακτική τοῦ νά ξέρεις ὅτι εἶσαι ὑποκείμενο.

Ὁ Μαρά λέει: «Τό βασικό πράμα εἶναι νά σηκώσεις ψηλά τόν ἑαυτό σου κρατώντας τον ἀπό τά ἴδια σου τά μαλλιά, νά διεισδύσεις στόν ἑαυτό σου καί νά δεῖς ὁλόκληρο τόν κόσμο μέ νέα μάτια». Ἡ κολλεκτίβα στρέφεται στόν ἑαυτό της καί βλέπει τήν πραγματικότητα.

6. Τό ὄνειρο τῆς ἑνότητας

(Μήπως «τό ἕνα διαιρεῖται σέ δύο» ἤ «τά δύο ἑνώνονται σέ ἕνα;». Αὐτό τό ἐρώτημα ἀποτελεῖ ἕνα θέμα συζήτησης στήν

Κίνα καί τώρα ἐδῶ. Αὐτή ἡ συζήτηση ἀποτελεῖ μιά πάλη ἀνάμεσα σέ δύο ἀντιλήψεις τοῦ κόσμου. Ἡ μιά πιστεύει στήν πάλη, ἡ ἄλλη στήν ἑνότητα. Οἱ δύο πλευρές ἔχουν χαράξει ἀνάμεσά τους μιά ξεκάθαρη γραμμή καί τά ἐπιχειρήματά τους εἶναι διαμετρικά ἀντίθετα. Ἔτσι, μπορεῖς νά δεῖς γιατί τό ἕνα διαιρεῖται σέ δύο.

Ἐλεύθερη μετάφραση ἀπ' τήν *Κόκκινη Σημαία*, Πεκίνο, 21 Σεπτέμβρη 1964).

Ὁ κανόνας τῆς ἑνότητας βασίζεται στήν ὑπόθεση ὅτι ὁ καθένας ἀποτελεῖ μιά μονάδα (ἕνα κομμάτι). Ἑνότητα σημαίνει τή μονάδα πολλαπλασιασμένη μέ τόν ἑαυτό της. Πρόκειται νά τό ποῦμε καθαρά: στό μέτρο πού ἡ ἑνότητα ἔχει καταπιέσει τίς πραγματικές πολιτικές διαφορές – ταξικές, φυλετικές, σεξουαλικές – ἀποτελεῖ μιά μορφή τυραννίας. Τό ὄνειρο τῆς ἑνότητας εἶναι στήν πραγματικότητα ἕνας ἐφιάλτης συμβιβασμοῦ καί καταπιεσμένων ἐπιθυμιῶν. Δέν εἴμαστε *ἴσοι* κι ἡ ἑνότητα διαιωνίζει τήν ἀνισότητα.

Ἡ κολλεκτίβα θά ὑπόκειται σταθερά σέ πιέσεις ἀπό μέρους ἐξωτερικῶν ὁμάδων, πού ζητᾶνε ὑποστήριξη μέ τήν μιά ἤ τήν ἄλλη μορφή. Ὅλοι περνᾶνε πάντοτε μιά κρίση. Δοσμένων αὐτῶν τῶν περιστάσεων, μιά ὁμάδα μπορεῖ νά τρέφει τή χίμαιρα πώς εἶναι μόνιμα κινητοποιημένη κι ἐνεργητική δίχως νά διαθέτει μιά δική της πολιτική. Οἱ εκκλήσεις γιά ἑνότητα καναλιζάρουν τίς πολιτικές ἐνέργειες τῶν κολλεκτίβων στήν *ὑποστήριξη* τῆς Πολιτικῆς. Ἔτσι, προληπτικά, ἡ κολλεκτίβα πρέπει ν' ἀφιερώσει χρόνο γιά νά ἐπεξεργαστεῖ τή δική της πολιτική καί τό δικό της σχέδιο δράσης. Πάνω ἀπ' ὅλα, πρέπει νά προσπαθήσει νά προβλέψει τίς περιόδους κρίσεις καί τή «νοικιασμένη μαζική» τους μαχητικότητα.

Θά κατηγορηθεῖτε γιά φραξιονισμό. Μήν χάνετε τόν καιρό σας σκεπτόμενοι αὐτό τό αἰώνιο πρόβλημα. Μιά κολλεκτίβα δέν εἶναι μιά φράξια. Ἡ ἀνταπόκριση στό κουδουνάκι τοῦ Παβλώφ σᾶς τοποθετεῖ στή θέση ἑνός σαλιάρη σκύλου. Δέν πρόκειται νά δοθεῖ ἕνα τέλος στήν πείνα σας, ὅταν τό *ποιός εἶστε* καθορίζεται ἀπό κάποιον ἄλλο.

Θά κατηγορηθεῖτε ἐπίσης γιά ἐλιτισμό. Αὐτό εἶναι ἕνα κατεργάρικο κόλπο καί δέν πρέπει ν' ἀντιμετωπιστεῖ ἐλαφρά. Μιά

κολλεκτίβα πρέπει πρώτα νά γνωρίζει τί σημαίνει ἐλιτισμός. Ἀντί ν' ἀναρωτιέσαι ἄν αὐτό ἀναφέρεται στήν ἡγεσία ἤ στίς προσωπικότητες, θά πρέπει πρώτα νά τοποθετήσεις τό θέμα μέσα σ' ἕνα ταξικό πλαίσιο. Ξέρεις ἀπό ποῦ προέρχονται οἱ ἰδέες σου καί ποιά εἶναι ἡ σχέση τους μέ τήν κυρίαρχη ἰδεολογία. Πρέπει νά ὑποβάλλεις τά ἴδια ἐρωτήματα καί σέ κείνους πού κάνουν τίς κατηγορίες. Ποιό εἶναι τό ταξικό ὑπόβαθρο καί τό ταξικό τους συμφέρον; Ὡς τώρα, πολλοί ἄνθρωποι ἔχουν ἀντιδράσει ἀμυντικά ἐνάντια στήν κατηγορία τοῦ ἐλιτισμοῦ κι ἔτσι παρέλειψαν ν' ἀσχοληθοῦν μέ τό θέμα πού μόλις ἀναφέραμε. Αὐτή εἶναι μιά ταξική ἀντίδραση καθεαυτή.

Τό ἐσωτερικό εἶναι ἕνας καθρέπτης τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ καλύτερος τρόπος γιά ν' ἀποφύγουμε νά συμπεριφερθοῦμε σάν ἐλίτ εἶναι νά ἐμποδίσουμε τή δημιουργία ἐλιτισμοῦ μέσα στήν ἴδια τήν κολλεκτίβα. Συχνά, ὅταν ἀληθεύουν οἱ κατηγορίες γιά ἐλιτισμό, ἀντανακλοῦν τίς ἴδιες ταξικές σχέσεις κι ἐσωτερικά.

Οἱ τρόποι γιά νά ὑπονομευθεῖ ἡ αὐτονομία μιᾶς κολλεκτίβας εἶναι πολλοί κι ὕπουλοι. Δέν πρέπει πιά ν' ἀνταποκρινόμαστε αὐτόματα στήν ἔκκληση γιά ἑνότητα. Ἦρθε πιά ὁ καιρός γιά ν' ἀμφισβητήσουμε τά κίνητρα καί τήν ἀποτελεσματικότητα τέτοιων ἐνεργειῶν – καί νά νοιώσουμε ἱκανοποίηση (δηλαδή, πώς εἴχαμε δίκιο) πού τό κάνουμε. Ἡ πομπώδης φρασεολογία εἶναι μαλακία κι ἔχει σά σκοπό νά μᾶς κάνει νά νοιώσουμε ἠλίθιοι κι ἀνίσχυροι. Ἐπειδή ἡ συλλογική δράση δέν ὀργανώνεται σά μάζα, δέν εἶναι ὑποχρεωμένη νά βασιστεῖ στήν ἔκκληση γιά ἑνότητα, προκειμένου νά ἐνεργήσει.

7. Ὁ σκοπός τῆς ἀνάλυσης

Ὄχι μόνο δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά ἐπανάσταση δίχως ἐπαναστατική θεωρία, ἀλλά καί δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά στρατηγική δίχως μιά ἀνάλυση. Στρατηγική σημαίνει νά ξέρεις ἀπό πρίν τί πρόκειται νά κάνεις. Νά τί κάνει δυνατό ἡ ἀνάλυση. Ὅταν ἀρχίζεις, μπορεῖ νά μή ξέρεις τίποτα. Σκοπός τῆς ἀνάλυσης δέν εἶναι νά ξέρει τά πάντα, ἀλλά νά ξέρει τί πραγματικά ξέρεις καί νά τό ξέρει καλά – δηλαδή συλλογικά. Ἀναλυτικά, ἡ καρδιά τῆς σκέψης εἶναι νά μάθεις ξανά καί ξανά ὅτι ἡ διαδικασία εἶναι ἐξίσου σημαντική μέ τό ἀποτέλεσμα. Ἡ ἀνάπτυξη μιᾶς ἀνάλυσης ἀπαιτεῖ νέους τρόπους σκέψης. Δίχως

αὐτούς εἴμαστε καταδικασμένοι νά παραμείνουμε προσκολλημένοι στούς παλιούς τρόπους δράσης.

Τό ἐρώτημα τί πρόκειται νά κάνουμε, εἶναι ἐκεῖνο τό ὁποῖο μπορεῖ ν' ἀπαντηθεῖ πιό δύσκολα κι ἐκεῖνο πού σέ τελευταία ἀνάλυση θά καθορίσει ἄν θά συνεχίσει νά ὑπάρχει μιά κολλεκτίβα.

Ἡ δυσκολία τοῦ προβλήματος κάνει ὅλο καί πιό ἀναγκαία τήν ἀνάλυση. Δέν εἴμαστε πιά διατεθειμένοι νά ὠθούμαστε ἀπ' τίς πιό χυδαῖες μορφές διαφημίσεων – συνθήματα καί ρητορεία. Σκοπός τῆς ἀνάλυσης εἶναι ν' ἀποκαλύψει ἕνα σχέδιο δράσης.

Γιατί ὑπάρχει σχετικά λίγη πρακτική ἀνάλυση τοῦ τί συμβαίνει σήμερα;

Μερικοί ἄνθρωποι ἀρνιοῦνται ν' ἀναλύσουν ὁτιδήποτε, δέν μποροῦν νά καταλάβουν ἀμέσως. Βασικά ἔχουν ἕνα αἴσθημα ἀνεπάρκειας. Αὐτό συμβαίνει ἀπό ἕνα μέρος, γιατί δέν εἶχαν ποτέ τήν εὐκαιρία νά τό κάνουν προηγούμενα κι, ἑπομένως, δέν ξέρουν πώς εἶναι ἱκανοί γι' αὐτό. Ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, πολλοί ἀκτιβιστές θεωροῦν τήν ἀνάλυση σά «διανοουμενίστικη», πράγμα πού εἶναι περισσότερο μιά ἑρμηνεία τοῦ δικοῦ τους τρόπου σκέψης, παρά ὁτιδήποτε ἄλλο. Τέλος, ὑπάρχουν ἐκεῖνοι πού δέν αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη νά σκεφτοῦν καί δέ νοιώθουν ἄνετα ὅταν κάποιος θέλει πραγματικά. Αὐτό ἀντανακλᾶ συχνά τήν ταξική τους φύση. Ἡ γενικότερη δυσκοιλιότητα τοῦ κινήματος εἶναι ἕνα ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν δυνάμεων.

Ἕνας λόγος γι' αὐτή τή θλιβερή κατάσταση εἶναι ὅτι ἡ ἀνάλυση δίνει πολύ λίγη ἱκανοποίηση. Αὐτός εἶναι ἕνας ἄλλος τρόπος γιά νά ποῦμε ὅτι δέν εἶναι πρακτική. Τό τί συνέβηκε σ' ὁλόκληρη τή σκέψη μπορεῖ νά εἰδωθεῖ καλύτερα στόν ἐκφυλισμό τῆς ταξικῆς ἀνάλυσης σέ στερεότυπους, χοντροκομένους ὁρισμούς. Μικρή διαφορά ὑπάρχει ἀνάμεσα στούς κάπηλους τῶν πολύ ἀφηρημένων θεωριῶν καί στούς συνθηματολόγους τῆς χυδαίας ἀφαίρεσης. Ἡ θεωρία γίνεται ἡ διαλεκτική τῶν ρομπότ καί τά συνθήματα ἡ μαζική παραγωγή τοῦ νοῦ. Ἀλλά ἐπειδή ἁπλῶς οἱ ἰδέες ἔχουν γίνει τόσο μηχανιστικές, αὐτό δέ σημαίνει ὅτι πρέπει νά ἐγκαταλείψουμε τή σκέψη.

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δέν εἶναι πρόθυμοι ν' ἀντιμετωπίσουν τό γεγονός ὅτι ζοῦν σέ μιά κοινωνία πού δέν ἔχει ἀκόμα ἐξηγηθεῖ. Κάθε ἀπόπειρα διερεύνησης αὐτῶν τῶν χώρων, πού

δέν είναι τόσο οικεῖοι, ἀντιμετωπίζεται μέ μιά γενικότερη ἐχθρότητα ἤ φόβο. Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται ὅτι φοβοῦνται νά κοιτάξουν τόν ἑαυτό τους ἀναλυτικά.

Μέρος τοῦ προβλήματος, ὅτι δέν ξέρουμε τί νά κάνουμε, ἀποκαλύπτεται στήν ἄγνοιά μας τοῦ ποιοί εἴμαστε! Τό ἐρέθισμα νά κοιτάξεις τόν ἑαυτό σου κριτικά καί νά ἐξηγήσεις τήν κοινωνία, προέρχεται ἀπ' τήν ἐπιθυμία ν' ἀλλάξεις καί τούς δυό. Ἡ καρδιά τοῦ προβλήματος εἶναι ὅτι δέ φανταζόμαστε μέ βεβαιότητα πώς θά νικήσουμε, ἐκτός ἴσως τυχαία.

Ἡ ἀνάλυση εἶναι ὁ ἐξοπλισμός τοῦ νοῦ. Καταστελλόμαστε ἀπό κείνους πού μᾶς λένε ὅτι ἡ ἀνάλυση εἶναι διανοουμενίστικη, ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἀποτελεῖ ἕνα ἐργαλεῖο τῆς φαντασίας. Ὅπως ἀκριβῶς δέν μπορεῖς νά ὑποφέρεις τόν διανοουμενισμό, δέν μπορεῖς, παρόμοια, νά ἐνεργήσεις κινούμενος ἀπό καθαρή ὀργή – τουλάχιστον ὄχι ἄν θές νά νικήσεις.

Πρέπει νά διδάξεις τό στομάχι σου νά σκέπτεται καί τόν ἐγκέφαλό σου νά αἰσθάνεται. Ἡ ἀνάλυση μπορεῖ νά μᾶς βοηθήσει νά ἐκφράσουμε τήν ὀργή μας ἔξυπνα. Τό νά μάθουμε νά σκεπτόμαστε, δηλαδή, ἡ ἀνάλυση, ἀποτελεῖ τό πρῶτο βῆμα γιά τή συνειδητή δραστηριότητα.

Δίχως ἀμφιβολία, νοιώθεις τόν ἑαυτό σου σφιγμένο γιατί σκέπτεσαι ὅτι αὐτό φαίνεται δύσκολο. Πραγματικά, τό πρόβλημα εἶναι ὅτι σκέπτεσαι πολύ περισσότερο, ἀπ' ὅσο ἐνεργεῖς. Νᾶσαι μετριοπαθής. Ξεκίνα ἀπ' αὐτά πού ἤδη ξέρεις καί γιά τά ὁποῖα θέλεις νά μάθεις ἀκόμα περισσότερα. Ἡ ἀνάλυση ἀρχίζει ἀπό ἐκεῖνο πού σ' ἐνδιαφέρει. Ἡ πολιτική σκέψη πρέπει ν' ἀποτελεῖ μέρος τῆς καθημερινῆς ζωῆς κι ὄχι ἕνα ταξικό προνόμιο. Ἡ ἀνάλυση γιά νᾶναι πρακτική, πρέπει νά σοῦ προσφέρει μιά κατανόηση τοῦ τί νά κάνεις καί πῶς νά τό κάνεις.

Ἡ σκέψη πρέπει νά βοηθάει στό διαχωρισμό ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνο πού εἶναι σημαντικό καί σ' ἐκεῖνο πού δέν εἶναι. Πρέπει ν' ἀποσυνθέτει πολύπλοκες δυνάμεις, ὥστε νά μπορέσουμε νά τίς καταλάβουμε. Πρέπει ν' ἀποσυνθέσει τά πάντα. Στή διαδικασία τῆς ἀνάλυσης κάποιου πράγματος, θ' ἀνακαλύψεις ὅτι ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι δράσης, οἱ ὁποῖοι δέν ἦταν φανεροί ὅταν ἄρχισες. Αὐτή εἶναι ἡ ἡδονή τῆς ἀνάλυσης.

Ἐρευνῶ ἕνα πρόβλημα, σημαίνει ἀρχίζω νά τό ἐπιλύνω.

8. Ἡ ἀνάγκη γιά νέες φόρμες

Ἡ ἀνάγκη γιά νέες φόρμες γεννιέται ἀπ' τόν καταπιεστικό χαρακτήρα τοῦ γραπτοῦ λόγου. Πρέπει νά μάθουμε τίς διαφημιστικές τεχνικές. Ἀποτελοῦνται ἀπό μικρές, ἁπλές, μή ρητορικές προτάσεις. Ἡ διαφήμιση ἀντιπροσωπεύει μιά ρήξη μέ τή γυμνασιακή ἐκπαίδευση καί τή διάρροια τῶν λέξεων.

Ἡ διαφήμιση εἶναι μιά συμπεπυκνωμένη φόρμουλα ἐπικοινωνίας. Ἡ δύναμη πληροφόρησής της ἔχει ἀπαρχαιώσει τό σχολικό σύστημα. Τό μυστικό εἶναι ν' ἀποκομίζεις τόσο μεγάλη εὐχαρίστηση ἀπ' τή δημιουργία τῆς φόρμας, ὅσο κι ἀπ' τήν ἔκφραση τῆς Ἰδέας.

Πῶς δικαιολογοῦμε τήν υἱοθέτηση τοῦ στύλ τῆς διαφήμισης, ὅταν ἡ λειτουργία της εἶναι τόσο καταπιεστική; Σά μέσο, νομίζουμε, πού ἀντιπροσωπεύει ἕνα ἐπαναστατικό τρόπο παραγωγῆς. Ἡ ἀπόρριψή της εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τή στειρότητα τοῦ νοῦ μας κι ἕνα ἀνώριμο ρομαντισμό στήν πολιτική κουλτούρα. Ἐκεῖνοι πού στρέφουν τό πρόσωπό τους μπροστά σέ μιά διαφήμιση, σκέπτονται σέ μιά γλώσσα πού εἶναι ἀπαρχαιωμένη. Ἡ χρησιμοποίηση τῶν διαφημιστικῶν μεθόδων μεταμορφώνει τό πρόσωπο πού τήν κάνει. Κάνει τό γράψιμο μιά ἀπόλαυση γιά τόν καθένα, γιατί ἀγωνίζεται νά δημιουργήσει ἕνα γραπτό προφορικό λόγο.

Ἐκεῖνο πού ἐννοοῦμε λέγοντας νά χρησιμοποιήσουμε τίς διαφημιστικές τεχνικές, εἶναι νά τίς χρησιμοποιήσουμε *ὑλικά*. Τόν περισσότερο καιρό, δέν ἀντιλαμβανόμαστε τίς διαφημίσεις, ἀλλά κι ὅταν τίς ἀντιλαμβανόμαστε ἐξακολουθοῦμε νά μήν ἐνεργοῦμε πάνω τους – νά μήν τίς ὑπονομεύουμε.

Οἱ διαφημίσεις βασίζονται στήν ἐπανάληψη. Ἄν ἐπηρεάσεις μιά ἀπ' αὐτές, τίς ἔχεις ἐπηρεάσει ὅλες. Γνώρισε τό περιβάλλον τῆς διαφήμισης. Ὁ πιό ἀποτελεσματικός τρόπος γιά νά ὑπονομέψεις μιά διαφήμιση εἶναι νά κάνεις φανερή τήν ἀντίφαση πού ἐμπεριέχει. Διαφήμισέ τη. Ἡ τρωτότητα τῶν διαφημίσεων βρίσκεται στήν πιθανότητα πού ὑπάρχει γιά νά στραφοῦν ἐνάντια στούς ἐκμεταλλευτές. Ὁ Τζέρρυ Ρούμπιν λέει ὅτι πρέπει νά χρησιμοποιεῖς διαρκῶς τά μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας. Τουλάχιστον προχωρεῖ ὡς τό τέλος. Αὐτό εἶναι καλύτερο ἀπ' τήν ὑποκριτική προσέγγιση πού εἶναι τόσο διαδομένη στίς μέρες μας. Φυσικά, ὑπάρχουν ὁμάδες πού λένε ὅτι δέν τά χρησιμο-

ποιοῦν καθόλου κι ὄντως δέν τό κάνουν. Θά ἐπιβιώσουν ἴσως περισσότερο ἀπ' τόν Τζέρρυ, ἀφοῦ ἡ βασική τεχνική τῶν μαζικῶν μέσων εἶναι ἡ ὑπερεπίδειξη. Νά γιατί ὁ Τζέρρυ ἔχει ἤδη γράψει τ' ἀπομνημονεύματά του.

Οἱ Σιτουασιονίστ λένε: «Ἡ ἐξέγερση ἀναχαιτίζεται ἀπ' τήν ὑπερεπίδειξη. Μᾶς τήν προσφέρουν γιά νά τή δοῦμε, ἔτσι ὥστε νά ξεχάσουμε νά συμμετάσχουμε». Δέ μιλᾶμε γιά τό περιτύλιγμα τῆς πολιτικῆς. Τό Ramparts εἶναι ὁ Play Boy τῆς Ἀριστερᾶς. Ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, ὁ «ὑπόγειος» τῦπος εἶναι πορνογραφικός κι ὑπερβολικός. Ὁ προβολέας τῶν ἐπικαίρων ἀνατρέχει στό παρελθόν. Καί γιατί στήν ἐποχή τοῦ περιοδικοῦ Cosmopolitan , νά ὑποφέρουμε τίς ἀνιαρές μαλακίες ἐνός *Λεβιάθαν*; Προτιμοῦμε περισσότερο νά διαβάζουμε τό *Fortune*, τό περιοδικό γιά «τούς ἀνθρώπους πού φροντίζουν γιά τήν ἀλλαγή», γιά τή δική μας ἀνάλυση τοῦ καπιταλισμοῦ.

Δέν μπορεῖς νά προχωρήσεις πέρα ἀπ' αὐτό – χρειαζόμαστε νέες φόρμες, ὁλότελα νέες φόρμες. Διαφορετικά ποτέ δέ θά ὀξύνουμε τό μυαλό μας. Γιά νά ξεφύγουμε ἀπ' τήν κατάρα τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀπαιτεῖται μιά συνειδητή προσπάθεια γιά τήν ἐπινόηση μιᾶς νέας γλώσσας. Δέν πρέπει πιά ν' ἀκινητοποιούμαστε ἀπ' τά λόγια ἄλλων ἀνθρώπων. Μήν περιμένετε νά μάθετε τί συμβαίνει ἀπ' τά νέα. Φτιάξτε τίς δικές σας ἐπικεφαλίδες μέ Λετρασέτ. Κόψτε τό ἀγαπημένο σας περιοδικό καί συναρμολογεῖστε το ξανά. Κόψτε τίς μεγάλες λέξεις στή μέση καί φτιάξτε μικρές λέξεις ἀπ' αὐτές, ὅπως ENVIRON MENTAL CRISIS – ΠΕΡΙΒΑΛΛΩ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟΣ ΚΡΙΣΗ (Σ.τ.Μ ἡ ἀρχική λέξη εἶναι ENVIRONMENTAL CRISIS – ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ). Τό μόνο πού χρειάζεται εἶναι ἕνα καλό ψαλίδι καί κόλλα. Ἐκμεταλλευθεῖτε τίς εἰκόνες τοῦ ἐχθροῦ. Φτιάξτε κόμιξ χρησιμοποιώντας μεγάλα ἔργα τέχνης. *Μήν ἐπιτρέψετε σέ κανένα νά ἐπέμβει στήν ἀπόλαυσή σας.*

Μή διαβάζετε πιά βιβλία –τουλάχιστον ὄχι μέ τή σειρά. Ὅπως εἶπε κάποτε ὁ Κ.Β.Κέυ ἀπ' τό Μπλάκπουλ (ἀναφερόμενος στά λόγια κάποιου ἄλλου). «Τό διάβασμα σαπίζει τό μυαλό». Οἱ μπροσοῦρες εἶναι πολύ πιό διασκεδαστικές. Διάβαζε σπάνια, γράφε στά περιθώρια καί ξαναγύρνα στά κόμιξ. Θά μποροῦσες νά δοκιμάσεις τόν Σίλβερ Σάρφερ σάν ἀρχή.

9. Αὐτενέργεια

Οἱ κακές συνήθειες ἐργασίας κι ἡ ἄτσαλη συμπεριφορά ὑπονομεύουν κάθε ἀπόπειρα δημιουργίας συλλογικότητας. Ἡ ἀπρόσεκτη, ἄτσαλη συμπεριφορά σημαίνει ὅτι δέν ἐνδιαφερόμαστε βαθειά γι' αὐτό πού κάνουμε ἤ γιά ἐκείνους μέ τούς ὁποίους τό κάνουμε. Αὐτό μπορεῖ, νά προκαλέσει ἔκπληξη σ' ἕνα σωρό ἀνθρώπους. Τό γεγονός ὅμως παραμένει: μιλᾶμε γιά ἐπανάσταση ἀλλά ἐνεργοῦμε ἀντιδραστικά σέ στοιχειώδη ἐπίπεδα.

Ὑπάρχουν δύο βασικά πράγματα τά ὁποῖα κρύβονται πίσω ἀπ' αὐτές τίς ἀτυχεῖς περιστάσεις:

1) Ἡ ἰδέα τῶν ἀνθρώπων γιά τό πῶς θά συμβεῖ κάτι (σάν τήν ἐπανάσταση) διαμορφώνει τίς συνήθειες ἐργασίας τους.

2) Τό ταξικό τους ὑπόβαθρο τούς προσφέρει μιά ἐπιφανειακή ἄποψη τῆς πολιτικῆς.

Δέ χωρεῖ καμιά ἀμφιβολία πώς ἡ γενιά τῆς Πέψη εἶναι πολιτικά πιό ζωντανή. Ἀλλά αὐτή ἡ νέα ἐνέργεια καναλιζάρεται ἀπ' τούς ὀργανωτές σέ ἀνιαρές συγκεντρώσεις πού ἀναπαράγουν τήν ἱεραρχία τῆς ταξικῆς κοινωνίας. Μετά ἀπό ἕνα διάστημα, ἡ κριτική σκέψη μαραίνεται κι οἱ ἄνθρωποι χάνουν τήν περιέργειά τους. Οἱ συγκεντρώσεις γίνονται μιά ρουτίνα ὅπως κι ὁτιδήποτε ἄλλο στή ζωή.

Ἕνας σωρός προβλήματα πού θ' ἀντιμετωπίσουν οἱ κολλεκτίβες, μποροῦν νά ἐντοπιστοῦν στίς συνήθειες ἐργασίας πού ἀποκτήθηκαν μέσα στό (μαζικό) κίνημα.

Οἱ ἄνθρωποι συνεχίζουν νά παίζουν τούς παθητικούς ρόλους μέ τούς ὁποίους ἐξοικειώθηκαν στίς μεγάλες συγκεντρώσεις. Ἡ ἔμφαση πού δίνεται στή μαζική συμμετοχή σημαίνει ὅτι τό μόνο πού πρέπει νά κάνεις εἶναι νά ἐμφανιστεῖς. Σπάνια προετοιμάζονται οἱ ἄνθρωποι γιά μιά συγκέντρωση, οὔτε αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη νά τό κάνουν. Συχνά ἡ κατάσταση αὐτή δέ γίνεται φανερή ἐπειδή ἀκριβῶς οἱ λίγοι ἄνθρωποι πού πραγματικά δουλεύουν (ἐκεῖνοι πού κάνουν τή συγκέντρωση) δημιουργοῦν τήν αὐταπάτη τῆς ὁμαδικῆς ἐπίτευξης.

Ἐπειδή οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν βασικά τούς ἑαυτούς τους σάν ἀντικείμενα κι ὄχι σάν ὑποκείμενα, ἡ πολιτική δραστηριότητα καθορίζεται σάν ἕνα μελλοντικό γεγονός πού εἶναι ἔξω ἀπ' αὐτούς. Κανείς ἀπ' αὐτούς δέ θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ὅτι

κάνει τήν ἐπανάσταση κι, ἐπομένως, δέν καταλαβαίνει πώς θά πραγματοποιηθεῖ.

Ἡ σύντομη διάρκεια τοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι ἕνα ἄσχημο σύμπτωμα τῆς ἄμεσης πολιτικῆς. Ἡ ἔμφαση πού δίνεται στήν ἀντίδραση στήν κρίση, φαίνεται ν' ἁρπάζει τό πεδίο τῆς προσοχῆς – στήν πραγματικότητα συχνά δέν ὑπάρχει καθόλου χρονική διάσταση. Αὐτό τό ἄχρονο γίνεται αἰσθητό σάν ἡ συγκοπή τῆς ὑπερδέσμευσης. Πολλοί ἄνθρωποι λένε ὅτι θά κάνουν πράγματα δίχως πραγματικά νά σκεφτοῦν προσεκτικά ἄν ἔχουν τόν καιρό νά τά κάνουν. Νά ἔχεις καιρό σημαίνει σέ τελευταία ἀνάλυση νά καθορισεις τί πραγματικά θέλεις νά κάνεις. Ὑπερδέσμευση εἶναι ὅταν θέλεις νά κάνεις τά πάντα, ἀλλά καταλήγεις νά μήν κάνεις τίποτα.

Τ' ἀμέτρητα ἄλλα συμπτώματα τῆς περιστασιακῆς πολιτικῆς – ἔλλειψη προετοιμασίας, ἀργοπορία, αἴσθηση ἀνίας σέ δύσκολες στιγμές κλπ. – εἶναι ὅλα σημάδια μιᾶς *πολιτικῆς* στάσης πού εἶναι καταστρεπτική γιά τήν κολλεκτίβα.

Ἐκεῖνο πού εἶναι σημαντικό εἶναι ν' ἀναγνωρίζεις τήν ὕπαρξη αὐτῶν τῶν προβλημάτων καί νά ξέρεις τί τά προκαλεῖ. Αὐτά δέν εἶναι προσωπικά προβλήματα ἀλλά Ιστορικά καθορισμένες στάσεις.

Πολλοί ἄνθρωποι συγχέουν τήν ἐξέγερση ἐνάντια στήν ἀλλοτριωμένη ἐργασία μέ τήν ειδική της Ιστορική μορφή, μέ τήν ἴδια τήν ἐργασιακή δραστηριότητα. Αὐτή ἡ ἐξέγερση ἐκφράζεται μέ μιά στάση ἐνάντια στήν ἐργασία.

Οἱ στάσεις ἀπέναντι στήν ἐργασία διαμορφώνονται ἀπ' τίς σχέσεις μας μέ τή παραγωγή δηλαδή, ἀπ' τήν τάξη. Ἡ τάξη εἶναι ἕνα προιόν τῶν Ιεραρχικῶν καταμερισμῶν τῆς ἐργασίας (συμπεριλαμβάνοντας κι ἄλλες μορφές ἐκτός ἀπ' τή μισθωτή ἐργασία). Ὑπάρχουν τρεῖς βασικές σχέσεις πού μποροῦν νά γεννήσουν στάσεις ἐνάντια στήν ἐργασία. Ἡ ἐργατική τάξη ἐκφράζει τή στάση της ἐνάντια στήν ἐργασία σά μιά ἐξέγερση ἐνάντια στήν ἐργασία πού ἔχει γίνει μονότονη. Γιά τήν μεσαία τάξη, ἡ στάση ἐνάντια στήν ἐργασία προέρχεται ἀπ' τήν Ιδεολογία τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας καί περιστρέφεται γύρω ἀπ' τόν ἐλεύθερο χρόνο. Τό στερεότυπο τοῦ «τεμπέλη ιθαγενοῦς» ἤ τῆς «φυσικά ἀδύναμης γυναίκας» εἶναι μιά τρίτη στάση ἐνάντια στήν ἐργασία, ἡ ὁποία Ισχύει γιά κείνους πού ἀποκλείονται ἀπ' τή μισθωτή ἐργασία.

Τό όνειρο τοῦ αὐτοματισμοῦ (δηλαδή τῆς μή ἐργασίας) ἐνισχύει τήν ταξική προκατάληψη. Ἡ μεσαία τάξη είναι ἐκείνη πού ἔχει αὐτό τό όνειρο, ἀφοῦ ἐπιδιώκει νά ἐπεκτείνει τίς δραστηριότητές της, πού είναι προσανατολισμένες στόν ἐλεύθερο χρόνο.

Γιά τήν ἐργατική τάξη, ὁ αὐτοματισμός σημαίνει ἀπώλεια τῆς δουλειᾶς της – συνεχή ἀπασχόληση μέ τήν ἀνεργία ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τό ἀντίθετο τοῦ ἐλεύθερου χρόνου. Γι' αὐτούς πού ἔχουν ἀποκλειστεῖ, ὁ αὐτοματισμός δέ σημαίνει τίποτα γιατί δέ θά ἐφαρμοστεῖ στίς δικές τους μορφές ἐργασίας.

Ὁ αὐτοματισμός τῆς ἐργατικῆς τάξης ἔχει γίνει ἡ ἰδεολογία τῶν ριζόσπαστῶν μετά τήν ἐποχή τῆς σπάνης – ἀπ' τούς ἀναρχικούς τοῦ περιοδικοῦ *Ἄναρχος* ὡς τή νέα ἐργατική τάξη τῆς S.D.S.. Ἡ τεχνολογική ἀλλαγή τούς ἔχει σώσει ἀπ' τό δίλημμα μιᾶς ταξικῆς ἀνάλυσης πού ποτέ δέν μπόρεσαν νά κάνουν. Μέ τήν ἐξάλειψη τῆς ταξικῆς πάλης ἀπ' τόν αὐτοματισμό (τόν αὐτοματισμό τῆς ἐργατικῆς τάξης) οἱ ριζοσπάστες ἔχουν γίνει ὑπέρμαχοι τῆς κοινωνίας τοῦ ἐλευθέρου χρόνου καί τουριστικῶν τρόπων ζωῆς.

Αὐτή ἡ στάση ἐνάντια στήν ἐργασία ὁδηγεῖ σέ μιά οὐτοπική ἀντίληψη καί μᾶς ἀπομακρύνει ἀπ' τή σφαίρα τῆς ἱστορίας. Ἐμποδίζει τή δημιουργία τῆς συλλογικότητας καί τῆς αὐτενέργειας. Τό πρόβλημα πώς νά μεταμορφωθεῖ ἡ ἐργασία σέ αὐτενέργεια είναι κεντρικό γιά τήν κατάργηση τῶν τάξεων καί τήν ἀναδιοργάνωση τῆς κοινωνίας.

Αὐτενέργεια είναι ἡ ἀναδημιουργία τῆς συνείδησης (πληρότητα τῆς δραστηριότητας τῆς ἀτομικῆς ζωῆς κάποιου). Ἡ κολλεκτίβα είναι ἐκεῖνο πού κάνει δυνατή τήν ἀναδημιουργία, γιατί καθορίζει τήν ἀτομικότητα ὄχι σά μιά ἀτομική ἐμπειρία ἀλλά σά μιά κοινωνική σχέση. Ἐκεῖνο πού είναι σημαντικό νά δοῦμε είναι ὅτι ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ τή δημιουργία μιᾶς συνειδητῆς δραστηριότητας μέσα στή δομή τῆς κολλεκτίβας.

Ἕνας ἀπ' τούς καλύτερους τρόπους πού ὑπάρχουν γιά τήν ἀνακάλυψη καί τή διόρθωση στάσεων ἐνάντια στήν ἐργασία, είναι διαμέσου τῆς αὐτοκριτικῆς. Αὐτός προσφέρει ἕνα ἀντικειμενικό πλαίσιο πού ἀφήνει στούς ἀνθρώπους χῶρο γιά νά δεχθοῦν καί νά κάνουν κριτικές. Ἡ αὐτοκριτική είναι τό ἀντίθετο τῆς αὐτενέργειας γιατί ὁ σκοπός της είναι ὄχι νά σᾶς ἀπομονώσει, ἀλλά ν' ἀπελευθερώσει καταπιεσμένες ἱκανότητες. Ἡ

αυτοκριτική είναι μιά μέθοδος γιά τό χειρισμό τῆς γουρουνίσιας συμπεριφορᾶς καί τῆς ἀναπτυσσόμενης συνείδησης.

Γιά νά ξεριζώσει ἀπό μέσα μας τήν κοινωνία καί γιά νά ἐπανακαθορίσει τίς σχέσεις ἐργασίας μας, ἡ κολλεκτίβα πρέπει ν' ἀναπτύξει μιά αἴσθηση τῆς δικῆς της ἱστορίας. Ἕνα ἀπ' τά δυσκολότερα πράγματα πού ἔχει νά κάνει είναι νά δεῖ τίς πιό στενές σχέσεις – ἐκεῖνες πού συνάπτονται μέσα στά πλαίσια τῆς κολλεκτίβας – ἀπό πολιτική σκοπιά. Ἡ τάση πού ἐπικρατεῖ εἶναι νἄναι συναισθηματική ἤ ἐκεῖνο πού ὁ Μάο ὀνομάζει «φιλελεύθερη», στίς σχέσεις ἀνάμεσα σέ φίλους. Οἱ κανονισμοί δέν πρέπει πιά ν' ἀποτελοῦν τό πλαίσιο τῆς πειθαρχίας. Πρέπει νά βασίζεται στήν πολιτική κατανόηση. Μιά ἀπ' τίς λειτουργίες τῆς ἀνάλυσης εἶναι ὅτι πρέπει νά ἐφαρμόζεται κι ἐσωτερικά.

Ἡ προετοιμασία εἶναι ἕνα ἄλλο μέρος τῆς διαδικασίας πού δημιουργεῖ τή συνέχεια ἀνάμεσα στίς συγκεντρώσεις κι ἐξασφαλίζει ὅτι ἡ σκέψη μας δέ γίνεται μιά μερική ἐνέργεια. Ἐπίσης καταπολεμᾶ τήν τάση συλλογῆς ἰδεῶν τοῦ ἀέρα. Ὅπου οἱ συγκεντρώσεις τείνουν νἄναι ἀφηρημένες καί στό θρόντο, ἐννοεῖ ὅπως οἱ ἰδέες πού προτείνονται νά μή συνδέονται μέ τή σκέψη (δηλαδή, τήν ἀνάλυση). Σπάνια ὑπάρχει μιά σοβαρή ἔρευνα πίσω ἀπ' ὅτι λέγεται.

Τί νόημα ἔχει αὐτό γιά τήν προετοιμασία μιᾶς συγκέντρωσης; Σημαίνει νά μήν ἔρχεσαι μέ ἄδεια χέρια ἤ ἄδειο κεφάλι. Ὁ Μάο λέει: «Δίχως ἔρευνα, δέν ἔχεις τό δικαίωμα νά μιλᾶς».

Ὑποθέτοντας ὅτι μιά ὁμάδα ἔχει ἀποφασίσει τί θέλει νά κάνει, τό πρῶτο βῆμα γιά τόν καθένα εἶναι νά ἐρευνήσει. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἀφιερώνεις τό χρόνο νά ἐρευνήσεις πραγματικά τό θέμα, νά μαζέψεις τό σχετικό ὑλικό καί νά μπορέσεις νά τό κάνεις προσιτό σ' ὅλα τά μέλη τῆς κολλεκτίβας.

Τό κίνητρο πού πρέπει νά βρίσκεται πίσω ἀπό κάθε προετοιμασία πρέπει νἄναι ἡ δημιουργία μιᾶς συνεποῦς ἀνάλυσης. «Πρέπει ν' ἀντικαταστήσουμε τά κροκοδείλια δάκρυα μέ τόν ἱδρώτα τῆς αὐτοκριτικῆς», σύμφωνα μέ μιά νέα Κινέζικη παροιμία.

10. Πάλη σέ πολλά ἐπίπεδα

Ὁ ἀγώνας πρέπει νἄχει πολλά πρόσωπα. Ἀλλά δυό πρόσωπα ποτέ δέν μοιάζουν. Σάν τούς κυβιστές πρέπει νά ἐξ-

ετάζουμε τά πράγματα άπό πολλές μεριές. Τό πρόβλημα είναι ν' άνακαλύψουμε τρόπους γιά νά δημιουργήσουμε χῶρο γιά τόν ἑαυτό μας. Ἡ τάση τώρα κατευθύνεται στό διμερή χαρακτῆρα πού ἐμπεριέχει κάθε πτυχή τῆς ζωῆς μας. Ἡ γλώσσα μας διατυπώνει ἐρωτήματα κάνοντάς μας νά ἐπιλέξουμε ἀνάμεσα σέ ἀντίθετα. Ὁ ἰμπεριαλιστής δημιουργεῖ τόν ἀντιιμπεριαλιστή. Πρίν ἀπ' τό «δροσερό» ὑπῆρχε τό καυτό καί τό παγωμένο. Τό «δροσερό» ἦταν ἡ πρώτη ἀπόπειρα ρήξης μέ τή διμέρεια. Ἡ διμέρεια περιορίζει πάντα στό ἐλάχιστο τίς διαστάσεις τῆς πάλης, καθορίζοντας στενά τήν κατάσταση. Τελειώνουμε μέ μιά μονοδιάστατη ὀπτική τοῦ ἐχθροῦ καί τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Μάθετε νἆστε ξύπνιοι. Τό πρῶτο μας ἐρέθισμα, πάντοτε, εἶναι νά καθορίσουμε τήν τοποθέτησή *μας*. Γιατί νοιώθουμε τήν ἀνάγκη νά τούς μιλήσουμε; Δημιουργοῦμε χῶρο μήν ἐμφανίζοντας τό τί πραγματικά εἴμαστε.

Ἡ πονηράδα δέν ἀποτελεῖ ἁπλῶς μιάν ἀμυντική τακτική. Ἡ οὐσία τῆς πονηράδας εἶναι νά μαθαίνεις νά ἐκμεταλλεύεσαι τίς ἀδυναμίες τοῦ ἐχθροῦ. Διαφορετικά δέ θά μπορέσετε ποτέ νά νικήσετε.

Ὁ κανόνας εἶναι: νἆστε εἰλικρινεῖς ἀνάμεσά σας, ἀλλά ἐξαπατεῖστε τόν ἐχθρό.

Ὑπάρχουν τρεῖς τουλάχιστον τρόποι ἀντιμετώπισης μιᾶς κατάστασης. Μπορεῖτε νά ἐξουδετερώσετε, νά ἐνεργοποιήσετε ἤ νά καταστρέψετε.

Ἡ ἐξουδετέρωση σημαίνει τή δημιουργία χώρου. Ἡ ἐνεργοποίηση νά κερδίσετε ὑποστήριξη. Κι ἡ καταστροφή νά νικήσετε. Κι ἀκόμα εἶναι βασικό νά μάθετε νά χρησιμοποιεῖτε καί τίς τρεῖς ταυτόχρονα.

Ἡ πάλη σέ πολλά ἐπίπεδα ἀρχίζει μέ τήν ἐνεργοποίηση ὅλων τῶν αἰσθήσεων. Πρέπει νἆμαστε ἱκανοί νά συλλάβουμε περισσότερους ἀπό ἕνα τρόπο δράσης γιά μιά δοσμένη κατάσταση. Ἡ ἀντίδραση, δηλαδή, ἡ μέθοδος πάλης, πρέπει νά περιέχει τρία στοιχεῖα:

1) Ἕνα μέσο ἐπιβίωσης.

2) Μιά μέθοδο ἐκμετάλλευσης τῶν διαιρέσεων μέσα στό στρατόπεδο τοῦ ἐχθροῦ.

3) Μιά «ὑπόγεια» στρατηγική.

Ἡ θεμελιακή τάση τοῦ ἑταιρικοῦ (corporate) φιλελευθερισμοῦ εἶναι νά ταυτιστεῖ μέ τήν κοινωνική ἀλλαγή ἐνῶ θά

προσπαθεῖ νά τήν ἀφομειώσει. Δέ θἄταν ειρωνικό (κι ἀκόμα καί μιά ἀνακούφιση) ἄν μπορούσαμε νά μετατρέψουμε τήν ἀπειλή τῆς ἐνσωμάτωσης σ' ἕνα μέσο ἐπιβίωσης;

Ὁ φόβος τῆς ἐνσωμάτωσης ὁδηγεῖ συχνά τούς ἀνθρώπους ν' ἀποφεύγουν τήν πρόκληση τοῦ ἑταιριακοῦ φιλελευθερισμοῦ. Μερικοί ἀπ' τούς πιό ἀγνούς ἐπαναστάτες προτιμοῦν νά μή σκέπτονται νά χρησιμοποιήσουν τήν ἐνσωμάτωση γιά τούς δικούς τους σκοπούς. Πολύ συχνά ἡ εὐαισθησία ἀπέναντι στή «δουλειά», ἀποκρύπτει τήν ἀνατρεπτική δυνατότητα.

Ἡ ὕπαρξη τοῦ ἑταιρειακοῦ καπιταλισμοῦ ἀπαιτεῖ νά μήν εἴμαστε γλυκανάλατοι στή σκέψη καί στήν ἀντίδρασή μας. Ἡ δύναμη τῆς θέσης του ἔγκειται στό ὅτι μᾶς ἀναγκάζει ν' ἀναγνωρίσουμε τίς ἀδυναμίες μας – ἀκόμα καί πρίν ἀναμιχθοῦμε στήν πάλη ἐναντίον του.Τό χειρότερο λάθος εἶναι νά προσποιούμαστε ὅτι αὐτός ὁ ἐχθρός δέν ὑπάρχει.

Ἡ πάλη στίς πόλεις ἀπαιτεῖ μιά ὑπονομευτική στρατηγική. Συγκεκριμένα, ἡ δουλειά «μέσα στά πλαίσια τοῦ συστήματος» πρέπει ν' ἀποτελέσει γιά μᾶς μιά πηγή χρημάτων, πληροφοριῶν κι ἀνωνυμίας.

Αὐτό ἀκριβῶς ἐννοεῖ ὁ Μάο ὅταν λέει «Κινηθεῖτε τή νύχτα». Ἡ ρουτίνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς εἶναι ὁ χρόνος τῆς νύχτας γιά τόν ἐχθρό – ὅταν δέν μποροῦν νά μᾶς δοῦν. Ἡ διαδικασία τῆς ἐνσωμάτωσης πρέπει νά γίνει μιά αὐξανόμενα ἀνησυχητική ἄσκηση γι' αὐτούς.

Ἡ ἐκμετάλλευση τῶν διαιρέσεων μέσα στό ἐχθρικό στρατόπεδο, δέ σημαίνει νά βοηθήσουμε τό ἕνα μέρος νά νικήσει τό ἄλλο. Ὁ βασικός σκοπός εἶναι νά διατηρήσουμε τίς διαιρέσεις. Ἀνάμεσα στούς καταπιεστές ὑπάρχουν σημαντικές διαφορές. Αὐτές ἔχουν σά συνέπεια τήν ἐξασθένισή τους. Κάτω ἀπό ορισμένες περιστάσεις, αὐτές οἱ διαιρέσεις μπορεῖ νά προσφέρουν ἕνα ὅριο ἱκανότητας ἑλιγμῶν, πού μπορεῖ νἄχει στρατηγική σημασία γιά μᾶς. Τό βασικό πράγμα δέν εἶναι νά ἐξετάζεις τόν ἐχθρό μονολιθικά. Ἡ μονολιθική σκέψη σᾶς καταδικάζει σ' ἕνα τρόπο δράσης.

Ὑπάρχει μιά τάση νά θεωροῦνται σάν πρωταρχικός ἐχθρός οἱ πιό ἐκφυλισμένες μορφές ἀντίδρασης.

Οἱ ἑταιρεῖες ἐνθαρρύνουν συνειδητά τέτοιες ἰδέες διαμέσου κινηματογραφικῶν ταινιῶν ὅπως ὁ *Ξένοιαστος Καβαλλάρης* (Easy Rider), πού ἐπιχειροῦν ἐπίσης νά ταυτιστοῦν μέ τούς νεα-

ρούς άρσενικούς. Ό σκοπός της άνάλυσης είναι νά κατατμήσει καί νά προσδιορίσει τίς διάφορες δυνάμεις μέσα στό έχθρικό στρατόπεδο.

Οί χώροι πού δημιουργοῦνται ἀπ' αὐτές τίς διαιρέσεις ἔχουν οὐσιαστική σημασία γιά τήν προετοιμασία τῆς μακροπρόθεσμης στρατηγικῆς. Θἄναι ὁλοένα καί πιό δύσκολο νά ἐπιβιώσουμε μέ τήν ὀπτική τήν ὁποία ἔχουμε συνηθίσει. Οί τρόποι ζωῆς πού διακηρύσουν τήν ἀντίθεσή μας, εἶναι ἐπίσης ἐκεῖνοι πού μᾶς κάνουν εὔκολους στόχους. Δέν πρέπει νά συγχέουμε τό ἐπίπεδο τῶν ἐμφανίσεων μέ νέες κουλτοῦρες. Τό βασικό σημεῖο εἶναι νά μήν κάνουμε τόν τρόπο ζωῆς μας ἕνα φετίχ. Στήν ψυχεδελική ἀτμόσφαιρα τῆς καταστολῆς, ἡ στενοκεφαλιά εἶναι ψυχρή.

Διατηρεῖστε πάντοτε μυστικό ἕνα μέρος ἀπ' τή στρατηγική σας. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀνάλυση βοηθάει στόν προσδιορισμό τοῦ ἐχθροῦ, πρέπει νά σᾶς προσφέρει παρόμοια διάφορα ἐπίπεδα ἐπίθεσης. Ὁ Μάο λέει: «Ἡ εὐκαμψία ἀποτελεῖ μιά συγκεκριμένη ἔκφραση τῆς πρωτοβουλίας».

Τό νά βγοῦμε στήν παρανομία δέ σημαίνει νά κρυφτοῦμε ἀποχωρώντας ἡρωικά. Στό ἠλεκτρονικό περιβάλλον τοῦ μέλλοντος θά ὑπάρχουν ἐλάχιστα μέρη γιά νά κρυφτεῖς. Τό πιό ἐπικίνδυνο εἶδος παρανομίας θἄναι ἐκεῖνο πού μοιάζει μ' ἕνα παγόβουνο. Οἱ ρόλοι πού θά δημιουργήσουμε γιά ν' ἀντικαταστήσουμε τίς ταυτότητές μας στήν καθημερινή ζωή, πρέπει νά γίνουν τό προσωπεῖο τῆς παρανομίας.

Μιά «ὑπόγεια» στρατηγική βάζει στήν προοπτική τό κίνητρο τῆς σύγκρουσης. Πρέπει νά πολεμήσουμε τήν προγραμματισμένη ἀπαρχαίωση τῶν ἀντιπαραθέσεων, πού μᾶς φυλακίζει μέσα στό χρονικό πεδίο τῆς ἄμεσης ἐπανάστασης. Τό νά βγεῖς στήν παρανομία σημαίνει νά ἔχεις μιά μακροπρόθεσμη στρατηγική – κάτι πού προγραμματίζει γιά τό 1985.

Ἡ πολιτική τοῦ παγόβουνου μᾶς κρατάει ψυχρούς. Μᾶς ἐκπαιδεύει νά ἐλέγχουμε τ' ἀντανακλαστικά μας καί νά ὑπολογίζουμε τίς ἀντιδράσεις μας.

Ἡ «ὑπόγεια» στρατηγική εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖο νά διατηρήσει τήν αὐτονομία. Ἡ αὐτονομία συντηρεῖ τήν ὀργανωτική μορφή τῆς κολλεκτίβας, ἡ ὁποία εἶναι βασική γιά τήν ὄξυνση τῆς πολιτικῆς μας. Τίποτα δέ θά κατορθωθεῖ ἄν βυθιστοῦμε μέσα σ' ἕνα χάος ἀπό ἐπαναστατικά μέτωπα. Ἡ πρωταρχική

στρατηγική τῆς κίβδηλης 'Αριστερᾶς θἆναι νά κατασυκοφαντήσει τίς διαφορές μας, μέ τίς ἐκκλήσεις γιά μιά ταξική ἑνότητα πού δέν ὑπάρχει πιά. Μιά «ὑπόγεια» στρατηγική δίχως μιά ἐπαναστατική μορφή ὀργάνωσης, μπορεῖ νά ξεπροβάλλει μόνο σά μιά νέα ταξική κοινωνία. Δέν ἀρκεῖ νά καταστρέψουμε τό σύστημα τῆς καταπίεσης. Πρέπει νά δημιουργήσουμε τήν ὀργάνωση μιᾶς ἐλεύθερης κοινωνίας. Ὅταν ἐμφανιστεῖ ἡ παρανομία, οἱ κολλεκτίβες θ' ἀποτελοῦν τήν κοινωνία ἐκείνη.

Ο ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ ΣΑ ΘΕΩΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Μπορεῖ νά σκεφθεῖτε ὅτι περιγράφοντας τόν ἀναρχισμό σά μιά θεωρία τῆς ὀργάνωσης παρουσιάζω μιά σκόπιμη παραδοξολογία. Μπορεῖ νά θεωρήσετε ὅτι ἡ «ἀναρχία» εἶναι, ἀπ' τόν ἴδιο τόν ὁρισμό της, τό *ἀντίθετο* τῆς ὀργάνωσης. Στήν πραγματικότητα ὅμως «ἀναρχία» σημαίνει τήν ἀπουσία κυβέρνησης, τήν ἀπουσία *ἐξουσίας*. Μπορεῖ νά ὑπάρξει μιά κοινωνική ὀργάνωση δίχως ἐξουσία, δίχως κυβέρνηση; Οἱ ἀναρχικοί ὑποστηρίζουν ὅτι μπορεῖ κι ὑποστηρίζουν ἐπίσης ὅτι εἶναι ἐπιθυμητό νά ὑπάρξει. Ἰσχυρίζονται ὅτι στή βάση τῶν κοινωνικῶν μας προβλημάτων βρίσκεται ἡ ἀρχή τῆς κυβέρνησης. Στό κάτω κάτω, οἱ κυβερνήσεις εἶναι ἐκεῖνες πού προετοιμάζουν τούς πολέμους καί κηρύσσουν τούς πολέμους, παρόλο πού σεῖς εἴστε ὑποχρεωμένοι νά πολεμήσετε σ' αὐτούς καί νά πληρώσετε γι αὐτούς. Οἱ βόμβες γιά τίς ὁποῖες ἀνησυχεῖτε δέν εἶναι οἱ βόμβες πού οἱ γελοιογράφοι ἀποδίδουν στούς ἀναρχικούς, ἀλλά οἱ βόμβες πού ἔχουν τελειοποιήσει οἱ κυβερνήσεις μέ δικά σας ἔξοδα. Στό κάτω κάτω, οἱ κυβερνήσεις εἶναι ἐκεῖνες πού φτιάχνουν κι ἐπιβάλλουν τούς νόμους, οἱ ὁποῖοι ἐπιτρέπουν σ' αὐτούς «πού ἔχουν» νά διατηροῦν τόν ἔλεγχο τῶν κοινωνικῶν πόρων μᾶλλον, παρά νά τούς μοιράζονται μ' αὐτούς «πού δέν ἔχουν». Στό κάτω κάτω, ἡ ἀρχή τῆς ἐξουσίας εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει ὅτι οἱ ἄνθρωποι θά ἐργάζονται γιά κάποιον ἄλλο στό μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς τους, ὄχι ἐπειδή εὐχαριστιοῦνται ἤ ἐπειδή ἔχουν ὁποιοδήποτε ἔλεγχο πάνω στή δουλειά τους, ἀλλά ἐπειδή τή θεωροῦν σάν τό μόνο μέσο συντήρησής τους.

Εἶπα ὅτι οἱ κυβερνήσεις εἶναι ἐκεῖνες πού κάνουν πολέμους καί πολεμικές προετοιμασίες, ἀλλά εἶναι φανερό πώς δέν εἶναι μόνον αὐτές· ἡ δύναμη μιᾶς κυβέρνησης, ἀκόμα καί τῆς πιό ἀπόλυτης δικτατορίας, ἐξαρτιέται ἀπ' τή σιωπηρή συγκατάθεση τῶν κυβερνωμένων. Γιατί οἱ ἄνθρωποι δέχονται νά τούς κυβερνοῦν; Δέν εἶναι μόνο ὁ φόβος. Τί ἔχουν νά φοβηθοῦν ἑκατομμύρια ἄνθρωποι ἀπό μιά μικρή ὁμάδα πολιτικῶν; Αὐτό ὀφείλεται στό ὅτι ἀσπάζονται τίς ἴδιες ἀξίες μέ τούς κυβερνῆτες τους. Ἐξουσιαστές κι ἐξουσιαζόμενοι μαζί πιστεύουν στήν ἀρχή

τῆς ἐξουσίας, τῆς ἱεραρχίας καί τῆς δύναμης. Τό πολύ νά προσφέρουν τήν ὑποστήριξή τους σέ μιά ἐναλλακτική κλίκα κυριάρχων στούς Ἐργατικούς ἀντί στούς Συντηρητικούς, στούς Ρεπουμπλικάνους ἀντί στούς Δημοκρατικούς, στούς Κομμουνιστές, στούς Φασίστες ἤ ὅτι ἄλλο θέλετε, ἀντί στούς φιλελεύθερους.

Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν συνηθίσει, ἀπ' τήν παιδική ἡλικία, στήν ἰδέα τῆς ἀναγνώρισης μιᾶς ἐξωτερικῆς ἐξουσίας – ἡ Μαμά λέει, ὁ Μπαμπᾶς λέει, ὁ Πρωθυπουργός λέει, ἡ Ἐκκλησία λέει, τό Ἀφεντικό λέει, ὁ δάσκαλος λέει, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος λέει, ὁ Θεός λέει – ἀκοῦνε τόσο πολύ καιρό τή φωνή τῆς ἐξουσίας ὥστε δέν μποροῦν νά σκεφτοῦν μιά ἐναλλακτική λύση. Ἡ κοινωνία πρέπει νἄναι ὀργανωμένη, λένε, πῶς εἶναι δυνατό νά γίνει αὐτό δίχως ἐξουσία; Στό κάτω κάτω, δίχως ἐξουσία θἄχαμε ἀναρχία!.

Κι οἱ ἀναρχικοί συμφωνοῦν μαζί τους. «Ἀναρχισμός» (ἀναφέρω τόν ὁρισμό πού ἔγραψε ὁ Πέτρος Κροπότκιν γιά τήν Ἐγκυκλοπαίδεια Μπριτάννικα) εἶναι τό ὄνομα πού δίνεται σ' ἕνα κανόνα ἤ θεωρία γιά τή ζωή καί τή διεύθυνση (τῆς κοινωνίας) σύμφωνα μέ τόν ὁποῖον ἡ κοινωνία θεωρεῖται δίχως κυβέρνηση, ὅπου ἡ ἁρμονία πετυχαίνεται σέ μιά τέτοια κοινωνία, ὄχι μέ τήν ὑποταγή στό νόμο ἤ τήν ὑπακοή σ' ὁποιαδήποτε ἐξουσία, ἀλλά μ' ἐλεύθερες συμφωνίες πού συνάπτονται ἀνάμεσα στίς διάφορες ὁμάδες, γεωγραφικές κι ἐπαγγελματικές, πού συγκροτοῦνται ἐλεύθερα γιά χάρη τῆς παραγωγῆς καί τῆς κατανάλωσης, καθώς ἐπίσης καί γιά τήν ἱκανοποίηση τῆς ἄπειρης ποικιλίας τῶν ἀναγκῶν καί τῶν ἐπιδιώξεων μιᾶς πολιτισμένης ζωῆς...» καί πάει λέγοντας. Ἀλλοῦ παρατηρεῖ ὅτι: «Ἐπιδιώκει τήν πιό τέλεια ἀνάπτυξη τῆς ἀτομικότητας, συνδυασμένης μέ τούς ἀνωτέρους βαθμούς τῆς ἐθελοντικῆς ἕνωσης, σ' ὅλες της τίς πτυχές, σ' ὅλους τούς δυνατούς βαθμούς καί γιά κάθε νοητό σκοπό. Συνεχῶς τροποποιούμενες ἑνώσεις πού φέρνουν μέσα του τους τά στοιχεῖα τῆς διάρκειάς τους καί παίρνουν σταθερά νέες μορφές πού ἱκανοποιοῦν καλύτερα τίς πολλαπλές ἐπιδιώξεις ὅλων».

Μπορεῖ νά βγάλετε τό συμπέρασμα πώς αὐτή εἶναι ἕνα εἶδος ἐξιδανικευμένης ἄποψης τῆς δημοκρατίας. Ἄν συμβαίνει αὐτό ἀπέχει πάρα πολύ ἀπ' τό εἶδος τῆς δημοκρατίας τήν ὁποία πραγματικά ξέρουμε, ἀφοῦ ἡ ἔννοια τῆς αὐτοκυβέρνη-

σης ἔχει ἐδῶ καί πολύ καιρό ἀντικατασταθεῖ ἀπ' τήν ἀντίληψη τῆς δημοκρατίας, σάν ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα σέ ἀντίπαλες καί παρόμοιες ἐλίτ, γιά τήν ἀπόκτηση τῆς λαϊκῆς ψήφου. Ἐδῶ καί πάνω ἀπό 50' χρόνια, ὁ Ρόμπερτ Μίτσελς ἔγραψε ἕνα βιβλίο, τά *Πολιτικά Κόμματα*, τό ὁποῖο ἀναφερόταν στίς ὀλιγαρχικές τάσεις πού εἶναι ἔμφυτες σέ κάθε ὑποτίθεται δημοκρατική ὀργάνωση. Τίποτε ἀπ' ὅσα ἔχουμε μάθει ἀπ' τήν ἐμπειρία τοῦ συνδικαλισμοῦ ἤ τῶν σοσιαλιστικῶν κινημάτων, δέν ἔχει διαψεύσει τή θέση του: στήν πραγματικότητα, αὐτή ἔχει ἐπανεπιβεβαιωθεῖ σταθερά ἀπ' τήν ἐμπειρία. Οἱ ἴδιες τάσεις παρατηροῦνται, φυσικά, στά πολιτικά κόμματα τῆς δεξιᾶς, στίς βιομηχανικές κι ἐμπορικές ἑταιρεῖες, στούς δημόσιους ὀργανισμούς, στίς ἐθνικοποιημένες βιομηχανίες καί πάει λέγοντας. Ἡ διαφορά εἶναι ἁπλῶς ὅτι αὐτές τουλάχιστον δέ βάζουν σά σκοπό νἆναι «δημοκρατικές» ἤ νά δίνουν ἀναφορά ἤ νά ἐλέγχονται ἀπ' τά μέλη τους. Οὔτε τό κάνουν, ἀπό μερικές ἀπόψεις, οἱ ὀργανώσεις τῆς Ἀριστερᾶς. Ὁ Καθηγητής Βίκτωρας Ἄλλεν, λοχουχάρη, σημειώνει στό βιβλίο του, *Ἡ Ἐξουσία μέσα στά Συνδικάτα*, ὅτι «ὁ στόχος τῆς συνδικαλιστικῆς δραστηριότητας εἶναι νά προστατεύει καί νά βελτιώνει τό γενικό ἐπίπεδο τῶν μελῶν τῶν συνδικάτων κι ὄχι νά προσφέρει στούς ἐργάτες μιά ἐξάσκηση στήν αὐτοκυβέρνηση».Παρόμοια, στό Συνέδριο τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος πού ἔγινε στό Σκάρμπορω, ἀφοῦ ἡ πλειοψηφία ψήφισε ὑπέρ τοῦ μονομεροῦς ἀφοπλισμοῦ, ὁ Χιού Γκέϊτσκελλ, ἀρνούμενος νά δεσμευτεῖ ἀπ' τήν ψῆφο, διακήρυξε ὅτι ὁ σκοπός τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος ἦταν νά προσφέρει μιά ἐναλλακτική κυβέρνηση (κι ὄχι, ἄφησε νά ἐννοηθεῖ νά ταλαντεύεται ἀπ' τό γεγονός ὅτι ὁ Φράνκ Κάζενς μπόρεσε νά χειραγωγήσει τά συνδικάτα μπλοκάροντας τήν ψῆφο πρός τά «ἀριστερά», μέ τόν ἴδιο τρόπο πού οἱ προκάτοχοί του κατόρθωναν πάντοτε νά τά χειραγωγοῦν γιά χάρη τῆς ἡγεσίας).

Θά μπορούσαμε κάλλιστα νά ὑποστηρίξουμε ὅτι οἱ ἀναρχικοί διανοητές τοῦ 19ου αἰώνα, ὅπως ὁ Προυντόν κι ὁ Μπακούνιν, ὑπῆρξαν πρόδρομοι τοῦ Μίτσελς, στήν κριτική τους γιά τή δημοκρατική καί τή σοσιαλιστική θεωρία. Ὁ Ἴδιος ὁ Μίτσελς ἀφιερώνει ἀπό ἕνα κεφάλαιο στόν συνδικαλισμό καί τόν ἀναρχισμό σάν «προφυλλακτικά», στό τμῆμα πού ἀναφέρεται στίς προσπάθειες νά περιοριστεῖ ἡ ἐπιρροή τῶν ἡγετῶν. Κάθε τάση

παίρνει τούς δικούς της έπαίνους, άλλά τά συμπεράσματά του δέν είναι αισιόδοξα.

Μπορούμε νά όργανωθούμε άπ' τή βάση πρός τά πάνω»;

Στήν πραγματικότητα θάταν δύσκολο νά βρεθεί όποιοσδήποτε συγγραφέας, πάνω σέ θέματα πού άφορούν τή θεωρία τής όργάνωσης, πού νάναι αισιόδοξος άναφορικά μέ τίς όργανώσεις άπό κάτω πρός τά πάνω. Ή όργάνωση καί τά προβλήματά της έχουν άποτελέσει τό θέμα μιάς τεράστιας κι αύξανόμενης βιβλιογραφίας, έξαιτίας τής σημασίας τους γιά έκείνους πού άσχολούνται μέ τή βιομηχανική διοίκηση καί τήν κυβερνητική διοίκηση. Πολύ μικρό μέρος, όμως, άπ' αύτή τήν τεράστια βιβλιογραφία προσφέρει κάτι χρήσιμο γιά τόν άναρχικό, έκτός γιά τό ρόλο του σάν καταστρεπτικού κριτικού. Ούτε έχει άναπτυχθεί καμιά πολύ πειστική άναρχική θεωρία γιά τήν όργάνωση· άκόμα κι όταν θεωρούμε τόν άναρχισμό σά μέθοδο, ή σάν προορισμό, τό πρόβλημα τής όργάνωσης παραμένει σημαντικό γιά μάς. Τό γεγονός είναι ότι ένώ ύπάρχουν χιλιάδες φοιτητές πού μελετούν τήν κυβέρνηση, δέν ύπάρχει σχεδόν κανένας πού νά μελετά τή μή κυβέρνηση. Ύπάρχει τεράστια έρευνα πάνω στίς μεθόδους διοίκησης, άλλά σχεδόν καθόλου πάνω στήν αύτορύθμιση. Ύπάρχουν όλόκληρες βιβλιοθήκες καί πανεπιστημιακά τμήματα γιά τή διοίκηση τών βιομηχανικών έπιχειρήσεων καθώς καί μεγάλες άμοιβές γιά τούς συμβούλους τών έπιχειρήσεων, άλλά δέν ύπάρχει σχεδόν καμιά βιβλιογραφία, κανένα τμήμα σπουδών κι όπωσδήποτε καμιά άμοιβή γιά κείνους πού θέλουν νά παραμερίσουν τή διοίκηση καί νά τήν άντικαταστήσουν μέ τήν έργατική αύτονομία. Ό μόνος βιομηχανικός σύμβουλος πού ύποστήριξε κάτι τό όποίο προσεγγίζει αύτό, ήταν ό Τζαίημς Ζ. Τζίλλεσπυ, ό συγγραφέας τής *Έλεύθερης Έκφρασης στή Βιομηχανία*. Οί έγκέφαλοι πουλιούνται στά μεγάλα άφεντικά κι έμείς είμαστε ύποχρεωμένοι νά οίκοδομήσουμε μιά θεωρία μέ βάση τή λίγη έμπειρία πού έχει άποκτηθεί καί συσσωρευτεί. Λογουχάρη, τή δουλειά πού έχει γίνει στά όρια τής κοινωνικής ψυχολογίας καί κοινωνιολογίας, πάνω στή φύση μικρών όμάδων, αύτονόμων όμάδων κι όμάδων χωρίς άρχηγούς.

Τώρα όλοι μας, έκτός άπ' τούς πιό άπομονωμένους άν-

θρώπους, ἀνήκουμε σ' ἕνα ὁλόκληρο δίκτυο ἀπό ὁμάδες, πού βασίζονται σέ κοινά συμφέροντα καί σέ κοινά καθήκοντα. Ὁ καθένας μπορεῖ νά δεῖ ὅτι ὑπάρχουν τουλάχιστον δυό εἴδη ὀργάνωσης. Ὑπάρχει ἐκεῖνο τό εἶδος πού σοῦ ἐπιβάλλουν, ἐκεῖνο πού διευθύνεται ἀπό πάνω κι ὑπάρχει καί τό ἄλλο εἶδος ὀργάνωσης πού διευθύνεται ἀπό κάτω, πού δέν μπορεῖ νά σοῦ *ἐπιβάλλει* νά κάνεις τίποτα καί στό ὁποῖο εἶσαι ἐλεύθερος νά προσχωρήσεις ἤ ἐλεύθερος νά παραμείνεις μόνος σου. Πολλοί ἄνθρωποι ἔχουν τήν ἐμπειρία τῆς δημιουργίας κάποιας λέσχης ἤ κάποιου παραρτήματος μιᾶς ἐθελοντικῆς ὀργάνωσης, ἤ ἁπλῶς μιᾶς ὁμάδας φίλων πού πίνουν μαζί κάθε Παρασκευή κι ἀκοῦνε δίσκους. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι οἱ ἀναρχικοί εἶναι ἄνθρωποι πού θέλουν νά μεταμορφώσουν ὅλες τίς μορφές τῆς ἀνθρώπινης ὀργάνωσης σ' ἐκεῖνο τό εἶδος τῆς καθαρά ἐθελοντικῆς ἕνωσης πού μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νά ἐγκαταλείψουν καί νά δημιουργήσουν ἕνα δικό τους, ἄν δέν τούς ἀρέσει. Αὐτό δέ σημαίνει ἐπιτροπές, ψήφους, ταυτότητες μελῶν. Γιατί τό τυποποιημένο εἶδος τῆς ἐθελοντικῆς ὀργάνωσης, ὅπως ὅλοι ξέρετε, στήν πραγματικότητα λειτουργεῖ μόνον ἐξαιτίας κάποιας ἐσωτερικῆς κλίκας ἀνθρώπων πού ἐνδιαφέρονται *πραγματικά* γιά τή λειτουργία τῆς ὀργάνωσης κι εἶναι προετοιμασμένοι νά κάνουν τή δουλειά της. Ἄν αὐτό εἶναι δημοκρατία, τότε ἀποτελεῖ ἐκεῖνο πού ὀνόμασε *ἐργοδημοκρατία*, ὁ αἱρετικός Φρουδιανός, Βίλχελμ Ράιχ κι ἡ περιγραφή τῶν δικῶν του ἐμπειριῶν ἀπ' αὐτό τόν τρόπο ὀργάνωσης, καθρεπτίζει ἀκριβῶς τήν ἐμπειρία μου ἀπ' τίς ἀναρχικές ὁμάδες. Ρωτάει: «... Σέ ποιό κανόνα βασίστηκε, τότε, ἡ ὀργάνωσή μας, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχαν ψῆφοι, ντιρεκτίβες καί διαταγές, γραμματεῖς, πρόεδροι, ἀντιπρόεδροι;

Ἐκεῖνο πού μᾶς κράτησε μαζί ἦταν ἡ ἐργασία μας, οἱ ἀμοιβαῖες ἀλληλεξαρτήσεις μας σ' αὐτή τήν ἐργασία, τό οὐσιαστικό μας ἐνδιαφέρον γιά ἕνα γιγάντιο πρόβλημα μέ τίς πολλές εἰδικές του ἐπιπτώσεις. Δέ στρατολόγησα συν-εργάτες. Ἦρθαν μόνοι τους. Παρέμειναν ἤ ἀποχώρησαν, ὅταν ἡ δουλειά δέ τούς κρατοῦσε πιά. Δέν εἴχαμε σχηματίσει μιά πολιτική ὁμάδα, οὔτε ἐπεξεργαστήκαμε ἕνα πρόγραμμα δράσης... Ὁ καθένας πρόσφερε ἀνάλογα μέ τό ἐνδιαφέρον του γιά τή δουλειά... Ὑπάρχουν, ἑπομένως, ἀντικειμενικά βιολογικά ἐνδιαφέροντα γιά τήν ἐργασία καί λειτουργίες τῆς ἐργασίας, πού εἶναι ἱκανές νά ρυθμίσουν τήν ἀνθρώπινη συνεργασία. Ἡ πρότυπη ἐργασία όρ-

γανώνει τίς μορφές λειτουργίας της όργανικά κι αὐθόρμητα, ἄν καί σταδιακά, ψηλαφιστά καί κάνοντας συχνά λάθη. Ἀντίθετα, οἱ πολιτικές ὀργανώσεις μέ τίς «ἐκστρατεῖες» καί τίς πλατφόρμες τους προχωροῦν δίχως καμιά σύνδεση μέ τά καθήκοντα καί τά προβλήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Σ' ἕνα ἄλλο μέρος τοῦ κειμένου του σημειώνει ὅτι: «Ἄν κάνουν τήν ἐμφάνισή τους μέσα σέ μιά ὀργάνωση ἔχθρες, δολοπλοκίες καί πολιτικοί ἐλιγμοί, μπορεῖ κανείς νἄναι βέβαιος ὅτι τά μέλη της δέν ἔχουν πιά ἕνα κοινό σημεῖο ἐπαφῆς, δέν τά κρατάει πιά ἕνα κοινό ἐνδιαφέρον γιά τή δουλειά... Ὅπως ἀκριβῶς γεννιοῦνται ὀργανωτικοί δεσμοί μέσα ἀπ' τά κοινά ἐνδιαφέροντα γιά τή δουλειά, ἔτσι καί διαλύονται ὅταν ἐξαφανιστοῦν τά ἐνδιαφέροντα γιά τή δουλειά ἤ ἀρχίσουν νά συγκρούονται ἀνάμεσά τους».

Ἀπ' αὐτές τίς ἔξυπνες παρατηρήσεις, μποροῦμε ν' ἀντλήσουμε ὁρισμένους ὀργανωτικούς κανόνες. Κάνοντας μιά ἀνασκόπηση ἐκείνου τοῦ ἐπιφανειακοῦ ἀλλά χρήσιμου μικροῦ βιβλίου, Ὁ *Νόμος τοῦ Πάρκινσον*, ἐπιχείρησα κάποτε νά διατυπώσω 4 κανόνες πάνω στούς ὁποίους πρέπει νά βασίζεται μιά ἀναρχική θεωρία γιά τήν ὀργάνωση: ὅτι πρέπει νἄναι 1) Ἐθελοντική 2) Λειτουργική 3) Προσωρινή καί 4) Μικρή.

Πρέπει νἄναι ἐθελοντική γιά εὐνόητους λόγους. Δέν ἔχει κανένα νόημα νά ὑποστηρίζουμε τήν ἐλευθερία καί τήν εὐθύνη τοῦ ἀτόμου, ἄν πρόκειται νά ὑποστηρίξουμε ὀργανώσεις στίς ὁποῖες ἡ ἰδιότητα τοῦ μέλους εἶναι ὑποχρεωτική. Πρέπει νἄναι λειτουργική γιά λόγους πού εἶναι ἐξίσου εὐνόητοι, ἀλλά δέν παρατηροῦνται πάντα.

Ὑπάρχει μιά τάση νά ὑπάρχουν ὀργανώσεις δίχως μιά αὐθεντική λειτουργια ἤ πού ἔχουν ἐκπληρώσει τούς σκοπούς τους. Πρέπει νἄναι προσωρινή γιατί ἡ νομιμότητα εἶναι ἀκριβῶς ἕνας ἀπό ἐκείνους τούς παράγοντες πού σκληραίνουν τίς ἀρτηρίες μιᾶς ὀργάνωσης, δημιουργώντας ἕνα κατεστημένο συμφέρον πού ἐξασφαλίζει ἡ ἐπιβίωσή της, γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τῶν ἡγετῶν της μᾶλλον, παρά τῆς ἐξυπηρέτησης τῶν δῆθεν σκοπῶν της.

Πρέπει νἄναι μικρή ἐπειδή ἀκριβῶς στίς μικρές ὁμάδες, ὅπου ἡ ἐπαφή τῶν μελῶν εἶναι ἄμεση, οἱ γραφειοκρατικές κι οἱ ἱεραρχικές τάσεις πού εἶναι ἔμφυτες σέ κάθε ὀργάνωση, ἔχουν τή μικρότερη πιθανότητα ν' ἀναπτυχθοῦν.

Αλλ' ἀπ' αὐτο τό τελευταῖο σημεῖο εἶναι πού ἀρχίζουν οἱ δυσκολίες μας. Ἄν πάρουμε σά δοσμένο ὅτι μιά μικρή ὁμάδα μπορεῖ νά λειτουργήσει ἀναρχικά, ἐξακολουθοῦμε, μολοντοῦτο, ν' ἀντιμετωπίζουμε τό πρόβλημα ὅλων ἐκείνων τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν γιά τίς ὁποῖες εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ὀργάνωση, ἀλλά πού τή χρειάζονται σέ μιά πολύ μεγαλύτερη κλίμακα.

Λοιπόν θά μπορούσαμε ἴσως ν' ἀπαντήσουμε. «Ἄν οἱ μεγάλες ὀργανώσεις εἶναι ἀπαραίτητες, μήν ὑπολογίζετε σέ μᾶς. Θά τά καταφέρουμε ὅσο μποροῦμε δίχως αὐτές». Ἐντάξει, μποροῦμε νά τό ποῦμε, ἀλλά ἄν προπαγανδίζουμε τόν ἀναρχισμό σά μιά κοινωνική φιλοσοφία, θά πρέπει νά πάρουμε ὑπόψη κι ὄχι ν' ἀποφεύγουμε τά κοινωνικά γεγονότα. Εἶναι καλύτερα νά ποῦμε, «Ἄς βροῦμε τρόπους μέ τούς ὁποίους οἱ μεγάλης ἔκτασης λειτουργίες μποροῦν νά διαιρεθοῦν σέ λειτουργίες πού μποροῦν νά ὀργανωθοῦν ἀπό μικρές λειτουργικές ὁμάδες κι ὕστερα ἄς συνδέσουμε αὐτές τίς ὁμάδες μ' ἕνα ὁμοσπονδιακό τρόπο. Αὐτό μᾶς ὁδηγεῖ στήν θεώρηση μιᾶς ἀναρχικῆς ὁμοσπονδιακῆς θεωρίας.

Τώρα ἐξετάζοντας πῶς ὁραματίζονταν τήν ὀργάνωση μιᾶς μελλοντικῆς κοινωνίας οἱ κλασσικοί ἀναρχικοί, βλέπουμε ὅτι τήν σκέπτονταν ἀπ' τήν ἄποψη δυό εἰδῶν κοινωνικῶν θεσμῶν:

1) *τῆς ἐδαφικῆς μονάδας ἤ κομμούνας* (commune), μιά Γαλλική λέξη πού θά μπορούσατε νά θεωρήσετε σαν ἰσοδύναμη μέ τή λέξη κοινότητα (parish) ἤ τή Ρωσική λέξη σοβιέτ, μέ τό ἀρχικό της νόημα, ἀλλά πού ἐπίσης ἔχει προεκτάσεις στούς ἀρχαίους θεσμούς τοῦ χωριοῦ, πού ἀναφέρονταν στην καλλιέργεια τῆς γῆς ἀπό κοινοῦ καί

2) *τοῦ συνδικάτου*: μιά ἄλλη Γαλλική λέξη ἀντλημενη ἀπ' τήν ὁρολογία τοῦ ἐργατικοῦ συνδικαλισμοῦ. Τό συνδικάτο ἡ ἐργατικό συμβούλιο σά μονάδα τῆς βιομηχανικῆς ὀργάνωσης. Αὐτά θεωρήθηκαν σά μικρές τοπικές μονάδες πού θά συνδεονταν ἀνάμεσά τους ὁμοσπονδιακά γιά τήν ἀντιμετώπιση των μεγαλυτέρων προβλημάτων τῆς ζωῆς, ἐνῶ κάθε κομμούνα και κάθε συνδικάτο θά διατηροῦσαν τήν αὐτονομία τους, καθώς ἡ πρώτη θά ὁμοσπονδοποιούνταν περιφερειακά καί τό δεύτερο βιομηχανικά.

Ὁ Προυντόν κι ὁ Κροπότκιν ἀφιέρωσαν μεγάλη προσοχή στήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή κι ἐμεῖς γνωρίζουμε πραγματικά κάτι σχετικά μέ τούς παράγοντες πού συντελοῦν στήν ἀποτυχία ἤ τήν ἐπιτυχία τῶν ὁμοσπονδιῶν.

«Χρησιμοποιώντας τόν όρο ὁμοσπονδία», παρατηρεῖ ὁ Τζώρτζ Γούντκοκ στή βιογραφία του γιά τόν Προυντόν, «ὁ Προυντόν δέν ἐννοεῖ μιά παγκόσμια κυβέρνηση ἤ μιά ὁμοσπονδία κρατῶν. Γι' αὐτόν ἡ ἀρχή τῆς συνομοσπονδίας ἀρχίζει ἀπ' τό πιό ἁπλό ἐπίπεδο τῆς κοινωνίας. Τά διοικητικά ὄργανα εἶναι τοπικά καί βρίσκονται ὅσο τό δυνατό περισσότερο κάτω ἀπ' τόν ἄμεσο ἔλεγχο τοῦ λαοῦ. Πάνω ἀπ' αὐτό τό πρωτογενές ἐπίπεδο, ἡ συνομοσπονδιακή ὀργάνωση γίνεται προοδευτικά περισσότερο ἕνα ὄργανο συντονισμοῦ τῶν περιφερειῶν, παρά ἕνα διοικητικό ὄργανο κι ἡ Εὐρώπη μιά συνομοσπονδία τῶν συνομοσπονδιῶν, στήν ὁποία τό συμφέρον τῆς πιό μικρῆς ἐπαρχίας θά ἔχει τήν ἴδια ἔκφραση μέ τό συμφέρον τῆς πιό μεγάλης, ἀφοῦ ὅλες οἱ ὑποθέσεις θά ρυθμίζονται μέ ἀμοιβαία συμφωνία, συμβόλαιο καί διαιτησία».

Τώρα, δίχως νά θέλουμε νά πλέξουμε τό ἐγκώμιο τοῦ Ἑλβετικοῦ πολιτικοῦ συστήματος, μποροῦμε νά δοῦμε ὅτι, ἀπό περιφερειακή ἄποψη, τά 22 ἀνεξάρτητα καντόνια τῆς Ἑλβετίας ἀποτελοῦν ἕνα πρώτης τάξης παράδειγμα μιᾶς πετυχημένης ὁμοσπονδίας. Εἶναι μιά ὁμοσπονδία ὅμοιων μονάδων, μικρῶν πυρήνων καί τά ὅρια τῶν καντονιῶν συμπίπτουν μέ τά γλωσσικά κι ἐθνικά (Σ.τ.Μ τά ἀναφερόμενα στό ἔθνος) ὅρια, ἔτσι ὥστε, ἀντίθετα μέ τά πολλά παραδείγματα ἀποτυχημένων ὁμοσπονδιῶν, ἡ συνομοσπονδία νά μήν κυριαρχεῖται ἀπό μιά ἤ μερικές ἰσχυρές μονάδες. Τό πρόβλημα τῆς ὁμοσπονδίας, ὅπως τό διατυπώνει ὁ Λέοπολντ Κόρ, εἶναι ἕνα πρόβλημα διαίρεσης κι ὄχι ἕνωσης. Μπορεῖ νά θεωρήσουμε τούς Ἑλβετούς σάν ἕνα μᾶλλον ἀνιαρό κι ἐπαρχιώτικο εἶδος, ἀλλά ἔχουν κάτι στήν ἐθνική τους ζωή πού εἶναι βέβαιο πώς δέν τό ἔχουμε ἐμεῖς. Μιλοῦσα σ' ἕνα Ἑλβετό πολίτη (ἤ μᾶλλον σ' ἕνα πολίτη τῆς Ζυρίχης, γιατί στήν κυριολεξία δέν ὑπάρχει τίποτα τέτοιο ὅπως ἕνας Ἑλβετός πολίτης) γιά τήν ἔκθεση Μπήτσινγκ κι αὐτός παρατήρησε ὅτι, μέσα στά πλαίσια τῆς Ἑλβετικῆς ἐμπειρίας, θἄταν ἀδιανόητο ὅτι ἕνας πρόεδρος στό Λονδίνο, μποροῦσε ν' ἀποφασίσει νά καταργήσει τό σιδηροδρομικό σύστημα τῆς Βόρειας Σκωτίας. Αὐτό ὁδήγησε στή μελέτη τοῦ Χέρμπερτ Λούθις γιά τήν πατρίδα του, στήν ὁποία παρατηροῦσε ὅτι:

«Κάθε Κυριακή οἱ κάτοικοι τῶν κοινοτήτων πηγαίνουν στίς κάλπες γιά νά ἐκλέξουν τούς δημόσιους ὑπαλλήλους τους, νά

ἐπικυρώσουν τήν α καί τή β δαπάνη ἤ ν' ἀποφασίσουν ἄν θά πρέπει νά κτιστεῖ ἕνας δρόμος ἤ ἕνα σχολεῖο· ἀφοῦ ρυθμίσουν τίς ὑποθέσεις τῆς κοινότητας, ἀσχολοῦνται μέ τίς ἐκλογές τῶν καντονιῶν καί μέ τήν ψηφοφορία πάνω σέ προβλήματα τῶν καντονιῶν· τελευταῖα...ἔρχονται οἱ ἀποφάσεις γιά τά ὁμοσπονδιακά προβλήματα. Σέ μερικά καντόνια, ὁ κυρίαρχος λαός ἐξακολουθεῖ νά συναντιέται σέ στύλ Ρουσσώ, γιά νά συζητήσει προβλήματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος. Μπορεῖ βέβαια νά σκεφτεῖ κανείς ὅτι αὐτή ἡ ἀρχαία μορφή συνάθροισης δέν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπό μιά εὐλαβική παράδοση, πού διατηρεῖ μιά ὁρισμένη ἀξία σάν τουριστικό ἀξιοπερίεργο. Γιά νά δοῦμε ἄν εἶναι ἔτσι, ἀξίζει νά κοιτάξουμε τ' ἀποτελέσματα τῆς τοπικῆς δημοκρατίας».

Τό πιό ἁπλό παράδειγμα εἶναι τό Ἑλβετικό σιδηροδρομικό σύστημα, πού διαθέτει τό πιό πυκνό δίκτυο στόν κόσμο. Μέ μεγάλο κόστος καί μέ πολλά προβλήματα, κατασκευάστηκε γιά νά ἐξυπηρετήσει τίς ἀνάγκες τῶν πιό μικρῶν περιοχῶν καί τῶν πιό ἀπομακρυσμένων κοιλάδων, ὄχι σάν ἕνα σχέδιο πού θά ἀπόφερε χρήματα, ἀλλά γιατί τέτοια ἦταν ἡ θέληση τοῦ λαοῦ. Εἶναι τό ἀποτέλεσμα ὀξυτάτων πολιτικῶν ἀγώνων.

Στό 19ο αἰώνα, τό «Κίνημα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σιδηροδρόμου», ἔφερε σέ σύγκρουση τίς μικρές Ἑλβετικές κοινότητες μέ τίς μεγάλες πόλεις, πού προγραμμάτιζαν τόν συγκεντρωτισμό... Κι ἄν συγκρίνουμε τό Ἑλβετικό σύστημα μέ τό Γαλλικό πού, μέ θαυμαστή γεωμετρική ἀκρίβεια, εἶναι ὁλότελα συγκεντρωμένο στό Παρίσι, ἔτσι ὥστε ἡ εὐημερία ἤ ἡ κατάπτωση, ἡ ζωή ἤ ὁ θάνατος ὁλόκληρων περιφερειῶν νά ἐξαρτιέται ἀπ' τή ποιότητα τῆς σύνδεσης μέ τήν πρωτεύουσα, βλέπουμε τή διαφορά ἀνάμεσα σ' ἕνα συγκεντρωτικό κράτος καί μιά ὁμοσπονδιακή Συμμαχία. Ὁ χάρτης τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μπορεῖ νά διαβαστεῖ εὔκολα μέ μιά ματιά, ἀλλά ἄς βάλλουμε πάνω του ἕναν ἄλλο πού δείχνει τήν οἰκονομική δραστηριότητα καί τήν κίνηση τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ κατανομή τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητας σ' ὁλόκληρη τήν Ἑλβετία, ἀκόμα καί στίς πιό μακρυνές περιοχές εἶναι ὑπεύθυνη γιά τή δύναμη καί τή σταθερότητα τῆς κοινωνικῆς δομῆς τῆς χώρας κι ἐμπόδισε ἐκεῖνες τίς φοβερές συγκεντρώσεις τῆς βιομηχανίας, στόν 19ο αἰώνα, μέ τίς φτωχογειτονιές καί τό ξεριζωμένο προλεταριάτο τους.

Ὅπως εἶπα, ἀναφέρω ὅλα αὐτά ὄχι γιά νά ἐγκωμιάσω τήν

'Ελβετική δημοκρατία, άλλά γιά νά δείξω ότι ή όμοσπονδιακή άρχή, πού βρίσκεται στό κέντρο τής άναρχικής κοινωνικής θεωρίας, άξίζει πολύ μεγαλύτερη προσοχή άπ' ότι τής δίνεται στά έγχειρίδια τής πολιτικής έπιστήμης. 'Ακόμα καί μέσα στά πλαίσια τών κοινών πολιτικών θεσμών, ή υιοθέτησή της έχει ένα πολύ δραστικό άποτέλεσμα.

Μιά άλλη έλκυστική άναρχική θεωρία γιά τήν όργάνωση είναι έκείνη πού θά μπορούσαμε νά όνομάσουμε θεωρία τής αύθόρμητης τάξης. Αύτή συνεπάγεται ότι δοσμένης μιάς κοινής άνάγκης, ένα σύνολο άνθρώπων θά δημιουργήσει μέ προσπάθειες καί λάθη, μέ αύτοσχεδιασμούς καί πειράματα, μιά τάξη μέσα άπ' τό χάος – αύτή ή τάξη θάναι πιό διαρκής καί πιό στενά συνδεδεμένη μέ τίς άνάγκες τους άπ' όποιοδήποτε είδος έξωτερικά έπιβεβλημένης τάξης.

'Ο Κροπότκιν άντλησε αύτή τή θεωρία άπ' τίς παρατηρήσεις του πάνω στήν ιστορία τής άνθρώπινης κοινωνίας καί στήν κοινωνική βιολογία, οί όποίες όδήγησαν στό γράψιμο τού βιβλίου του, *'Η 'Αλληλοβοήθεια*, καθώς έπίσης κι άπ' τή μελέτη τών γεγονότων τής Γαλλικής 'Επανάστασης στίς πρώτες φάσεις της κι άπ' τήν Παρισινή Κομμούνα τού 1871 κι αύτή έχει παρατηρηθεί στίς περισσότερες έπαναστατικές καταστάσεις, στίς όργανώσεις πού ξεπροβάλλουν μετά άπό φυσικές καταστροφές ή σ' όποιαδήποτε δραστηριότητα δέν ύπάρχει καμιά προηγούμενη όργανωτική μορφή ή ιεραρχική έξουσία. Μπορούσες νά τή δείς σέ λειτουργία, λογουχάρη, στήν πρώτη πορεία στό 'Αλντέρμαστον ή στήν πλατιά διαδεδομένη κατάληψη τών στρατιωτικών στρατοπέδων άπό σκουώττερ, τό καλοκαίρι τού 1946. 'Ανάμεσα στόν 'Ιούνη καί στόν 'Οκτώβρη έκείνου τού χρόνου, 40.000 άστεγοι άνθρωποι στήν 'Αγγλία καί τήν Ουαλία, ένεργώντας μέ δική τους πρωτοβουλία, κατέλαβαν 1.000 στρατιωτικά στρατόπεδα. 'Οργάνωσαν κάθε λογής κοινοτική ύπηρεσία στήν προσπάθεια νά κάνουν αύτά τά άθλια καλύβια νά μοιάζουν κάπως μέ σπίτια – κοινό μαγείρεμα, κοινό πλύσιμο τών ρούχων καί κοινές βρεφοκομικές φροντίδες, λογουχάρη.

'Επίσης όργανώθηκαν όμοσπονδιακά δημιουργώντας μιά 'Εταιρεία Προστασίας τών Σκουώττερ (Σ.τ.Μ. squatter = σφετεριστής ξένης γής). Ένα σπουδαίο χαρακτηριστικό αύτών τών κοινοτήτων ήταν ότι σχηματίστηκαν άπό άνθρώπους πού είχαν πολύ λίγα κοινά χαρακτηριστικά, πέρα άπ' τό ότι ήταν άστεγοι

– συμπεριλάμβαναν γανωτζῆδες κι ὑφηγητές πανεπιστημίων. Τόν ἑπόμενο χειμώνα, ἕνας ἀνταποκριτής τοῦ *Χρονικοῦ τῶν Νέων*, ἔστειλε τό ἀκόλουθο ρεπορτάζ γιά ἕνα ἀπ' αὐτά τά στρατόπεδα στό Λανκασίαρ: «...Ὑπάρχουν δύο στρατόπεδα μέσα στό στρατόπεδο –οἱ ἐπίσημοι σκουῶττερ (δηλαδή, οἱ ἄνθρωποι πού ἐγκαταστάθηκαν στά καλύβια μετά τήν πρώτη εἰσβολή) κι οἱ ἀνεπίσημοι σκουῶττερ (οἱ θετεράνοι, στούς ὁποίους ἐπέτρεψαν νά παραμείνουν κατ' ἀνοχή).

Κι οἱ δύο πληρώνουν τό ἴδιο νοίκι, 50 πέννες τή θδομάδα – ἀλλά ἡ ὁμοιότητα σταματάει ἐδῶ. Παρόλο πού θά φανταζόταν κανείς ὅτι ἡ ἀποδοχή τοῦ νοικιοῦ κι ἀπ' τούς δυό, πρέπει νά τούς παρεῖχε τά ἴδια προνόμια, στήν πραγματικότητα δέ συμβαίνει αὐτό. Οἱ ἐργάτες ἔχουν θάλλει χωρίσματα μέσα στά καλύβια τῶν ἐπισήμων σκουῶττερ κι ἔχουν προσθέσει νεροχῦτες κι ἄλλες εὐκολίες. Ἐκεῖνοι εἶναι τά πρόβατα· οἱ τράγοι πρέπει νά φροντίσουν ἀναγκαστικά γιά τόν ἑαυτό τους.

Ἕνα ἐνδιαφέρον σχόλιο πάνω στήν κατάσταση, ἔγινε ἀπό μιά νεαρή κοινωνική λειτουργό πού ἦταν ἀποσπασμένη στό στεγαστικό τμῆμα. Σέ μιά ἐπίσκεψη πού ἔκανε γιά νά ἐπιθεωρήσει, ἀνακάλυψε ὅτι οἱ τράγοι εἶχαν στρωθεῖ μέ κέφι στή δουλειά, αὐτοσχεδιάζοντας χωρίσματα, θάζοντας κουρτίνες, ἀσθεστώνοντας, θάφοντας καί χρησιμοποιώντας γενικά πρωτοβουλία.

Οἱ ἐπίσημοι σκουῶττερ, ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, κάθονταν κάτω σκυθρωποί δίχως νά χρησιμοποιοῦν πρωτοβουλία ἤ νά προσφέρουν ἕνα χέρι βοήθειας στόν ἑαυτό τους κι ἔκλαιγαν τή μοίρα τους, παρόλο πού μπορεῖ ν' ἀπαλλάχθηκαν ἀπ' τήν πιό ἀπαίσια κατάσταση τῆς φτωχογειτονιᾶς. Ἄν δέν ἔδιναν ἕνα χέρι οἱ ἐργάτες πού εἶχαν ξεπατωθεῖ στή δουλειά, αὐτοί δέ θά ἐπιχειροῦσαν νά θελτιώσουν τήν κατάσταση οἱ ἴδιοι».

Γιά τό δικό μου νοῦ, αὐτή εἶναι μιά πολύ ἀποκαλυπτική ἱστορία, ὄχι μόνο σχετικά μέ τούς σκουῶττερ, ἀλλά καί σχετικά μέ τή διαφορά ἀνάμεσα στή νοητική κατάσταση πού παρακινεῖ τήν ἐλεύθερη ἀνεξάρτητη δράση καί σ' ἐκείνη τῆς ἐξάρτησης καί τῆς ἀδράνειας: τή διαφορά ἀνάμεσα σέ ἀνθρώπους πού εγκαινιάζουν πράγματα κι ἐνεργοῦν γιά τόν ἑαυτό τους κι ἀνθρωπους γιά τούς ὁποίους τά πράγματα ἁπλῶς συμβαίνουν.

Ενα ἄλλο παράδειγμα τῆς θεωρίας τῆς αὐθόρμητης ὀργάνωσης σέ δράση, ἦταν τό Πρωτοποριακό Κέντρο Ὑγείας στό

Πέκαμ. Αὐτό ἱδρύθηκε στή δεκαετία πού προηγήθηκε τοῦ πολέμου, ἀπό μιά ὁμάδα γιατρῶν καί βιολόγων, πού ἤθελαν νά μελετήσουν τή φύση τῆς ὑγείας καί τῆς ὑγιεινῆς συμπεριφορᾶς, ἀντί νά μελετήσουν τήν ἀρρώστεια, ὅπως ἔκαναν οἱ ὑπόλοιποι ἐπιστήμονες τοῦ κλάδου τους. Ἀποφάσισαν ὅτι ὁ τρόπος γιά νά γίνει αὐτό ἦταν νά δημιουργηθεῖ μιά κοινωνική λέσχη, στήν ὁποία τά μέλη θά προσχωροῦσαν σάν οἰκογένειες καί θά μποροῦσαν νά χρησιμοποιήσουν μιά ποικιλία ἀνέσεων σέ ἀντάλλαγμα γιά μιά οἰκογενειακή συνδρομή μέλους καί τήν ἀποδοχή μιᾶς περιοδικῆς ἰατρικῆς ἐξέτασης. Προκειμένου νά μπορέσουν ν' ἀντλήσουν βάσιμα συμπεράσματα, οἱ βιολόγοι τοῦ Πέκαμ σκέφτηκαν ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο νά μπορέσουν νά μελετήσουν ἀνθρώπινα ὄντα πού ἦταν ἐλεύθερα – ἐλεύθερα νά ἐνεργήσουν ὅπως ἐπιθυμοῦσαν καί νά δώσουν ἔκφραση στίς ἐπιθυμίες τους. Ἑπομένως δέν ὑπῆρχαν οὔτε κανόνες, οὔτε κανονισμοί, οὔτε ἀρχηγοί. «Ἤμουνα τό μόνο πρόσωπο πού εἶχε ἐξουσία», εἶπε ὁ Δρ. Σκώτ Οὐΐλλιαμ Οὐΐλλιαμσον, ὁ ἱδρυτής, «καί τή χρησιμοποίησα γιά νά σταματήσω ὁποιονδήποτε ἐξασκοῦσε ὁποιαδήποτε ἐξουσία». Τούς πρώτους 8 μῆνες ἐπικρατοῦσε χάος. «Μέ τά πρῶτα μέλη – οἰκογένειες», λέει ἕνας ἐρευνητής, «ἔφθασε κι ἕνας συρφετός ἀπό ἀπείθαρχα παιδιά, πού χρησιμοποιοῦσαν ὁλόκληρο τό κτίριο λές καί χρησιμοποιοῦσαν ἕνα μεγάλο δρόμο τοῦ Λονδίνου. Στριγγλίζοντας καί τρέχοντας σά χούλιγκαν (Σ.τ.Μ τέντυ μπόυδες) μέσα σ' ὅλα τά δωμάτια, σπάζοντας μηχανήματα κι ἔπιπλα, ἔκαναν ἀνυπόφορη τή ζωή γιά ὅλους. Ὁ Σκώτ Οὐΐλλιαμσον ὅμως, ἐπέμεινε ὅτι ἡ γαλήνη ἔπρεπε ν' ἀποκατασταθεῖ μόνο μέ τήν ἀνταπόκριση τῶν παιδιῶν σέ μιά ποικιλία ἐρεθισμάτων πού θά τούς προσφέρονταν. Σέ διάστημα λιγότερο ἀπό ἕνα χρόνο, τό χάος μεταβλήθηκε σέ τάξη, μέσα στήν ὁποία μποροῦσες καθημερινά νά δεῖς ὁμάδες παιδιῶν νά κολυμποῦν, νά ὁδηγοῦν ποδήλατα, νά χρησιμοποιοῦν τό γυμναστήριο ἤ νά παίζουν κάποιο παιχνίδι καί νά διαβάζουν περιοδικά κανένα βιβλίο μέσα στή βιβλιοθήκη... τό τρέξιμο καί τά ξεφωνητά ἀνῆκαν πιά στό παρελθόν».

Στό βιβλίο του, *Ἡ Ἄγνωστη Ὑγεία*, ἀναφορικά μέ τό πείραμα τοῦ Πέκαμ, ὁ Τζών Κόμερφορντ συμπέρανε: «Μιά κοινωνία, ἑπομένως, ἄν ἀφεθεῖ νά ἐκφραστεῖ αὐθόρμητα, μέσα σέ κατάλληλες συνθῆκες, ἀπεργάζεται τήν ἴδια της τή σωτηρία καί πετυχαίνει μιά ἁρμονία δράσης τήν ὁποία δέν μπορεῖ νά συν-

αγωνιστεῖ καμιά ἐπιβεβλημένη ἀπ' τά πάνω ἡγεσία».

Πιό δραματικά παραδείγματα τοῦ ἴδιου φαινομένου μᾶς ἀναφέρονται ἀπό ἐκείνους τούς ἀνθρώπους πού ὑπῆρξαν ἀρκετά γενναῖοι ἤ ἀρκετά πεπεισμένοι, γιά νά ἱδρύσουν αὐτοκυβερνώμενες, μή ποινικές, κοινότητες ἀνήλικων ἐγκληματιῶν – παραδείγματα εἶναι οἱ Ὄγκοστ Ἔχορν, Χόμερ Λέιν καί Ντέιβιντ Οὐΐλλς. Ὁ Χόμερ Λέιν ὑπῆρξε ἐκεῖνος πού, προηγούμενος πολλά χρόνια ἀπ' τήν ἐποχή του, ἵδρυσε μιά κοινότητα ἀνήλικων ἐγκληματιῶν, ἀγοριῶν καί κοριτσιῶν, τήν ὁποία ὀνόμασε Μικρή Κοινοπολιτεία. Ὁ Λέιν συνήθιζε νά διακηρύσσει ὅτι «Ἡ ἐλευθερία δέν παραχωρεῖται. Κατακτιέται ἀπ' τό παιδί ὅταν ἀνακαλύπτει κι ἐπινοεῖ». «Πιστός στίς ἀρχές του, λέει ὁ Χάουαρντ Τζόουνς, «ἀρνήθηκε νά ἐπιβάλλει πάνω στό παιδί ἕνα σύστημα κυβέρνησης πού ἀντιγράφτηκε ἀπ' τούς θεσμούς τοῦ κόσμου τῶν ἐνηλίκων. Ἡ αὐτοκυβερνώμενη δομή τῆς Μικρῆς Κοινοπολιτείας ἀναπτύχθηκε ἀπ' τά ἴδια τά παιδιά, ἀργά κι ἐπίπονα, γιά νά ἱκανοποιήσει τίς δικές τους ἀνάγκες». Ὁ Ἔχορν ὑπῆρξε ἕνας ἐξίσου γενναῖος ἄντρας τῆς ἴδιας γενιᾶς μέ τόν Λέιν, πού διεύθυνε ἕνα ἵδρυμα γι' ἀπροσάρμοστα παιδιά στή Βιέννη. Στό βιβλίο του, *Τά Ἰδιότροπα Παιδιά*, δίνει τήν ἀκόλουθη περιγραφή μιᾶς ἰδιαίτερα ἐπιθετικῆς ὁμάδας: «Οἱ ἐπιθετικές τους πράξεις ἔγιναν πιό συχνές καί πιό βίαιες, ὡς ὅτου καταστράφηκε οὐσιαστικά ὅλη ἡ ἐπίπλωση τοῦ κτιρίου, σπάσανε τά τζάμια τῶν παραθύρων κι ἡ πόρτα ἔγινε σχεδόν κομμάτια ἀπ' τίς κλωτσιές. Συνέβηκε μιά φορά νά ὁρμήσει ἕνα παιδί πάνω σ' ἕνα διπλό παράθυρο, ἀδιαφορώντας γιά τίς πληγές πού τοῦ προκάλεσε τό σπασμένο γυαλί. Τό τραπέζι τοῦ φαγητοῦ τελικά ἐγκαταλείφθηκε, γιατί καθένα ἀπ' αὐτά προσπαθοῦσε νά ἐξασφαλίσει μιά γωνιά στό δωμάτιο τῶν παιχνιδιῶν ὅπου καθόταν νά καταβροχθίσει τό φαΐ του. Στριγγλιές καί οὐρλιαχτά μποροῦσαν ν' ἀκουσθοῦν ἀπό πολύ μακριά!».

Ὁ Ἔχορν κι οἱ συνεργάτες του διατήρησαν ἐκεῖνο πού μπορεῖ κανείς νά ὀνομάσει μόνο ὑπεράνθρωπη συγκράτηση καί πίστη στή μέθοδο τους, προστατεύοντας αὐτούς πού ἐπίβλεπαν ἀπ' τήν ὀργή τῶν γειτόνων, τῆς ἀστυνομίας καί τῶν ἀρχῶν τῆς πόλης καί τελικά ἡ ὑπομονή ἔφερε τούς καρπούς της. Ὄχι μόνο φρονίμεψαν τά παιδιά, ἀλλά καί ἀπόκτησαν μιά ἰσχυρή ἀφοσίωση ἀπέναντι σ' ἐκείνους μέ τούς ὁποίους δούλευαν μαζί... Αὐτή ἡ ἀφοσίωση ἐπρόκειτο τώρα νά χρησιμο-

ποιηθεῖ σά βάση μιᾶς διαδικασίας ἐπανεκπαίδευσης. Ἐπί τέλους τά παιδιά ἐπρόκειτο νά μεγαλώσουν σέ ἀντίθεση μέ τούς περιορισμούς πού ἐπέβαλλε πάνω σ' αὐτά ὁ πραγματικός κόσμος».

Ξανά καί ξανά ἐκεῖνοι οἱ σπάνιοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀρκετή ἠθική δύναμη καί τήν ἀνεξάντλητη ὑπομονή κι ἐπιείκεια πού ἀπαιτεῖ αὐτή ἡ μέθοδος, ἀνταμείφθηκαν παρόμοια. Ἀλλά στίς καταστάσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς εἶναι, ἤ τουλάχιστον μοῦ φαίνεται πώς εἶναι, πολύ δύσκολο νά ἐφαρμοστεῖ. Τό γεγονός ὅτι δέν ἀντιμετωπίζει κανείς τόσο βαθειά διαταραγμένους χαρακτῆρες, πρέπει νά κάνει τήν ἐμπειρία λιγότερο ὀξεῖα, ἀλλά στή συνηθισμένη ζωή, ἔξω ἀπ' τό σκόπιμα προστατευόμενο περιβάλλον, ἐνεργοῦμε ἀπό κοινοῦ μέ τούς ἄλλους ἔχοντας σά σκοπό νά ἐκπληρώσουμε κάποιο καθῆκον κι ἡ φανερή ἔλλειψη σκοποῦ κι ἡ πλήξη τῆς περιόδου τῆς ἀναμονῆς γιά τήν ἐμφάνηση τῆς αὐθόρμητης τάξης, θά ἔφερνε, μοῦ φαίνεται, τό μεγάλο κίνδυνο κάποιου τύπου ἰσχυροῦ ἄντρα, πού θά ἐπενέβαινε μέ μιά ἀπόπειρα νά ἐπιβάλλει τάξη καί μέθοδο, ἁπλῶς γιά νά ἐκπληρώσει κάτι.

Στό σημεῖο αὐτό θ' ἀναφερθῶ σ' ἕνα πείραμα τό ὁποῖο ἴσως νά σκέπτεστε. Στά 1939 καί 1940 τρεῖς κοινωνικοί ψυχολόγοι, οἱ Λιούιν, Λίππιτ καί Γουάϊτ, ἔκαναν πειράματα σέ ὁμάδες ἀπό 11χρονα παιδιά, ἐξετάζοντας τ' ἀποτελέσματα πού εἶχαν πάνω στή συμπεριφορά διάφορες τεχνικές ἡγεσίες. Αὐτές οἱ ὁμάδες διευθύνονταν ἀπό ἐνηλίκους πού χρησιμοποιοῦσαν 3 διαφορετικές μεθόδους ἤ τρόπους ἡγεσίας. Σέ μιά μέθοδο, ὁ ἐνήλικος καθόριζε τήν πολιτική, τίς διαδικασίες καί τίς δραστηριότητες τῆς ὁμάδας· αὐτή ἡ τεχνική ὀνομαζόταν «ἐξουσιασμός». Σέ μιά ἄλλη, ὁ ἐνήλικος ἐνθάρρυνε τή συμμετοχή τῶν μελῶν στόν καθορισμό αὐτῶν τῶν ζητημάτων καί τούς συμπεριφερόταν μ' ἕνα φιλικό τρόπο, δίνοντας τεχνική βοήθεια καί προτείνοντας ἐναλλακτικές διαδικασίες ὅταν χρειαζόταν· αὐτή ἡ τεχνική ὀνομαζόταν «δημοκρατική». Στήν τρίτη, ὁ ἐνήλικος ἡγέτης ἐπέτρεπε ἀπόλυτη ἐλευθερία στίς ἀποφάσεις καί τή δραστηριότητα, περιορίζοντας στό ἐλάχιστο τίς δικές του προτάσεις καί τήν προσωπική του πρωτοβουλία· αὐτή ἡ τεχνική ὀνομαζόταν «φιλελεύθερη». Ἡ ἐξουσιαστική μέθοδος ἀνακαλύφθηκε ὅτι ὁδηγεῖ σέ μιά ὑποτακτική στάση ἀπέναντι στόν ἡγέτη, ἀπό μέρους τῶν παιδιῶν, καί σέ κάποια ἀπάθεια ἀπέναντι στά καθήκοντα πού ὀρθώνονταν μπροστά τους, ἀλλά καί σέ

μικρή συνεργασία ἀνάμεσά τους καί σέ μιά ἔλλειψη αὐτοέλεγχου ὅταν ἀπουσιάζει ὁ ἡγέτης. Ἡ φιλελεύθερη ὁμάδα φαινόταν καταβεβλημένη ἀπ' τόν ἀριθμό καί τήν πολυπλοκότητα τῶν προβλημάτων της καί δέν μπόρεσε νά κατορθώσει πολλά πράγματα. Ἡ δημοκρατική ὁμάδα βοηθήθηκε ἀπ' τόν ἡγέτη της ν' ἀνακαλύψει δημιουργικά κανάλια γιά τίς προσπάθειές της κι ἔτσι ἀπόφυγε τήν ἀνικανότητα στήν ὁποία φαινόταν νἆναι καταδικασμένη ἡ φιλελεύθερη ὁμάδα. Ταυτόχρονα, ἐπειδή οἱ προσπάθειές της ἦταν βασικά αὐτοδιευθυνόμενες καί εἶχαν μπορέσει νά παγιώσουν ἕνα βαθμό ὁμαδικῆς ἀλληλεγγύης, ὑπῆρξαν ἐπίσης πιό δημιουργικές, ειρηνικές κι αὐτοπειθαρχημένες ἀπ' ὅτι οἱ ἀντίστοιχες τῆς ἐξουσιαστικῆς ὁμάδας. Συγκρίνοντας τήν ἴδια ὁμάδα κάτω ἀπό διαφορετική ἐνήλικη ἡγεσία, παρατηρήθηκε ὅτι ἡ ἀντίδραση ἀπέναντι σ' ἕνα συγκεκριμένο τρόπο ἡγεσίας ἐπηρεαζόταν ἐπίσης ἀπ' τήν προηγούμενη ἐμπειρία τῆς ὁμάδας σέ ἄλλες τεχνικές. Ἔτσι μιά ὁμάδα ἦταν ἀρκετά παθητική κάτω ἀπό ἕνα «ἐξουσιαστή» ἡγέτη, ἀλλά μετά τό πέρασμα ἑνός ἡγέτη πού χρησιμοποιοῦσε μιά «δημοκρατική» τεχνική, ἕνας δεύτερος ἡγέτης πού χρησιμοποιοῦσε ἐξουσιαστικές μεθόδους, ἀντιμετωπίστηκε μέ δυσαρέσκεια.

Τώρα, μέσα στά πλαίσια τῶν σημερινῶν μας προκαταλήψεων, θά μπορούσαμε νά κάνουμε μιά σειρά σχόλια σχετικά μ' αὐτό τό πείραμα. Ἡ φιλελεύθερη τεχνική ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἐκείνη πού πρέπει νἄχει σά συνέπεια τό φαινόμενο τῆς αὐθόρμητης τάξης. Πιθανόν δέν παραχωρήθηκε ἀρκετός χρόνος γιά τό πείραμα, ὥστε ἀπ' τό χάος νά γεννηθεῖ ἡ τάξη. Ἡ «δημοκρατική» τεχνική δέν ἦταν ἀληθινά δημοκρατική στό ὅτι ὁ ἡγέτης δέν ἐκλέγηκε ἀπ' τήν ὁμάδα ἤ μέσα ἀπ' τά μέλη της. Ὁ ρόλος του φαίνεται πώς ἦταν στήν πραγματικότητα ὁ ἐξυπηρετικός ἀλλά αὐτοεξαλειφόμενος ρόλος τοῦ καλοῦ δασκάλου. Φυσικά, ὅπως δείχνει ὁ Μονζάφερ Σέριφ στά σχόλιά του πάνω στά πειράματα τῶν Λιούϊν, Λίππιτ καί Γουάιτ, μιά δοσμένη τεχνική μπορεῖ νά μήν ἔχει τήν ἴδια σημασία ὅταν ἐξασκεῖται ἀπό ἕναν ἐξωτερικό ἡγέτη κι ἀπό ἕνα ἀνεπίσημο ἡγέτη πού ἀποτελεῖ ἐπίσης ἕνα μέλος τῆς ὁμάδας.

Ἀλλά ὁ ρόλος τοῦ ἡγέτη μᾶς κάνει πραγματικά νά ἐρευνήσουμε σχετικά μέ τή φύση τῆς ἡγεσίας καί τοῦ πῶς ταιριάζει μέσα σέ μιά ἀναρχική θεωρία τῆς ὀργάνωσης. Οἱ ἀναρχικοι πιστεύουν στίς *ὁμάδες δίχως ἡγεσία*. Τό ἄν αὐτή ἡ φράση σᾶς

είναι γνωστή, αὐτό ὀφείλεται στό παράδοξο γεγονός ὅτι ἐκεῖνο πού είναι γνωστό σάν τεχνική τῆς ὁμάδας δίχως ἡγεσία, υἱοθετήθηκε στή διάρκεια τοῦ πολέμου ἀπ' τόν Βρετανικό καί τόν Αὐστραλιανό στρατό, σά μέσο ἐπιλογῆς ἡγετῶν. Οἱ στρατιωτικοί ψυχίατροι ἔμαθαν ὅτι τά χαρακτηριστικά τοῦ ἡγέτη ἤ τοῦ ὀπαδοῦ δέν ἐμφανίζονται ἀπομονωμένα. Εἶναι, ὅπως εἶπε ὁ συνταγματάρχης Γκίμπ, «σχετικά μέ μιά ειδική κοινωνική κατάσταση – ἡ ἡγετική Ικανότητα ποικίλει ἀπό κατάσταση σέ κατάσταση κι ἀπό ὁμάδα σέ ὁμάδα». Ἤ ὅπως τό διατύπωσε ἐδῶ καί πάνω ἀπό 100 χρόνια ὁ ἀναρχικός Μιχαήλ Μπακούνιν, «Παίρνω καί δίνω – αὐτή εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζωή. Ὁ καθένας διευθύνει κι ὁ καθένας διευθύνεται μέ τή σειρά του. Ἐπομένως δέν ὑπάρχει καμιά πάγια καί διαρκής ἐξουσία κι ὑποταγή». Αὐτή ἡ αἰχμή σχετικά μέ τήν ἡγεσία ἐμφανίστηκε ἐπίσης στίς ἐκθέσεις γιά τό Πείραμα τοῦ Πέκαμ, τό ὁποῖο ἀναφέραμε σάν ἕνα παράδειγμα τῆς θεωρίας τῆς αὐθόρμητης ὀργάνωσης.

Μή ξεγελαστεῖτε ἀπ' τήν ἑλκυστική ὁμοιότητα ὅλων αὐτῶν. Ἡ ἀναρχική ἀντίληψη τῆς ἡγεσίας εἶναι ὁλότελα ἐπαναστατική στίς συνέπειές της, ὅπως μπορεῖτε νά δεῖτε ἄν κοιτάξετε γύρω σας, γιατί βλέπετε παντοῦ σέ δράση τήν ἀντίθετη ἀντίληψη, τήν ἀντίληψη τῆς ἱεραρχικῆς, ἐξουσιαστικῆς, προνομιούχας καί μόνιμης ἡγεσίας. Πολύ λίγες σύγχρονες μελέτες ἀναφέρονται στ' ἀποτελέσματα πού ἔχουν πάνω στήν ὀργάνωση τῆς ἐργασίας αὐτές οἱ δυό ἀντίθετες προσεγγίσεις. Δυό ἀπ' αὐτές, θ' ἀναφέρω ἀργότερα καί μιά ἄλλη, ἀφοροῦσαν τά γραφεῖα τῶν ἀρχιτεκτόνων κι ἔγιναν πρίν ἀπό 2 χρόνια γιά τή R.I.B.A μέ τίτλο *Ὁ Ἀρχιτέκτονας καί τό Γραφεῖο του*. Ἡ ὁμάδα πού ἑτοίμασε αὐτή τήν ἔκθεση ἀνακάλυψε δυό διαφορετικές προσεγγίσεις ἀναφορικά μέ τή διαδικασία τοῦ σχεδίου, πράγμα πού γέννησε διαφορετικούς τρόπους ἐργασίας καί μεθόδους ὀργάνωσης. Τή μία τήν ὀνόμασαν *συγκεντρωτική*, ἐπειδή χαρακτηριζόταν ἀπό ἐξουσιαστική μορφή ἐλέγχου καί τήν ἄλλη τήν ὀνόμασαν *διεσπαρμένη*, ἐπειδή προωθοῦσε ἐκεῖνο πού ὀνόμασαν «μιά φιλική ἀτμόσφαιρα ἐλεύθερης ροῆς τῶν Ιδεῶν». Αὐτό εἶναι ἕνα πολύ ζωντανό θέμα, ἀνάμεσα στούς ἀρχιτέκτονες. Ὁ Κύριος Γ.Ν.Πάϊλ, γενικός διευθυντής τοῦ κλάδου Ἀρχιτεκτόνων Μηχανικῶν, τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (μέ τήν ὁποία Ιδιότητα βοήθησε νά πριμοδοτηθεῖ ἡ πιό σημαντική καί καταπληκτική ἐπιτυχία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τό πρόγραμμα ἀνέγερσης σχολικῶν

κτιρίων) προσδιορίζει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα πράγματα πού ἀπαιτεῖ ἀπό ἕνα μέλος τῆς οἰκοδομικῆς ὁμάδας, ὅτι: «Πρέπει νά πιστεύει σ' ἐκεῖνο πού ὀνομάζω μή ἱεραρχική ὀργάνωση τῆς ἐργασίας. Ἡ δουλειά πρέπει νά ὀργανωθεῖ μέ βάση ὄχι τό σύστημα τῶν στάρ, ἀλλά τό ρεπερτόριο. Ὁ ἡγέτης τῆς ὁμάδας μπορεῖ νἄναι συχνά βαθμολογικά κατώτερος ἀπό ἕνα ἄλλο μέλος τῆς ὁμάδας. Αὐτό θά γίνει δεκτό μόνον ἄν γίνει κοινά ἀποδεκτό ὅτι ἡ προτεραιότητα ἀνήκει σ' ἐκεῖνον πού ἔχει τήν καλύτερη ἰδέα κι ὄχι σ' ἐκεῖνον πού εἶναι βαθμολογικά ἀνώτερος». Κι ἕνας ἀπ' τούς μεγαλύτερους ἀρχιτέκτονές μας, ὁ Οὐώλτερ Γκρόπιους, ὑποστηρίζει ἐκεῖνο πού ὀνομάζει «τεχνική τῆς συνεργασίας ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους», πού θ' ἀποδέσμευε τά δημιουργικά ἔνστικτα τοῦ ἀτόμου ἀντί νά τά καταπνίγει. Ἡ οὐσία μιᾶς τέτοιας τεχνικῆς», διακηρύσσει ὁ Γκρόπιους, «πρέπει νά τονίζει τήν ἐλευθερία τῆς πρωτοβουλίας τοῦ ἀτόμου, ἀντί γιά τήν ἐξουσιαστική διεύθυνση ἀπό ἕνα ἀφεντικό... συγχρονίζοντας τίς ἀτομικές προσπάθειες μ' ἕνα συνεχές δοῦναι καί λαβεῖν τῶν μελῶν της...».

Αὐτό μᾶς ὁδηγεῖ φυσικά σ' ἕναν ἄλλο ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς ἀναρχικῆς θεωρίας, τήν ἰδέα τοῦ ἐργατικοῦ ἐλέγχου στή βιομηχανία. Ὅταν ἀντιμετωπίζουμε τήν ἀντίρρηση γιά τήν ἰδέα τοῦ ἐργατικοῦ ἐλέγχου, μέ αἰτιολογία τήν πολυπλοκότητα καί τήν ἔκταση τῆς σύγχρονης βιομηχανίας, προσφεύγουμε γιά μιά ἀκόμα φορά στήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή. Δέν ὑπάρχει τίποτα τό ἀσυνήθιστο σχετικά μέ τήν ἰδέα ὅτι μεγάλοι ἀριθμοί αὐτόνομων βιομηχανικῶν μονάδων μποροῦν νά ὁμοσπονδοποιηθοῦν καί νά συντονίσουν τίς δραστηριότητές τους. Ἄν ταξιδεύεις κατά μῆκος τῆς Εὐρώπης προχωρεῖς πάνω στίς γραμμές μιᾶς ντουζίνας σιδηροδρομικῶν συστημάτων – καπιταλιστικῶν καί κομμουνιστικῶν – πού συντονίζονται μετά ἀπό μιά ἐλεύθερη συμφωνία ἀνάμεσα στούς διάφορους ὀργανισμούς, δίχως καμιά κεντρική ἐξουσία. Μπορεῖς νά στείλεις ἕνα γράμμα σ' ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου, ἀλλά δέν ὑπάρχει καμιά παγκόσμια ταχυδρομική ἐξουσία – οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διάφορων ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν ἔχουν ἁπλῶς ἕνα συνέδριο κάθε πέντε χρόνια περίπου.

Τώρα, ἄν ὁποιοσδήποτε ἀπό σᾶς εἶναι ἐξοικειωμένος μέ τή σκέψη τῆς κυβερνητικῆς, θά βρεῖ σχετικές μ' αὐτά πού συζητᾶμε ἐδῶ, τίς ἰδέες τοῦ Γκόρντον Πάσκ καί τοῦ Στάφφορντ

Μπήαρ πάνω στά συστήματα αὐτο-ὀργάνωσης. Ὁ Μπήαρ, στό βιβλίο του *Ἡ Κυβερνητική κι ἡ Διοίκηση*, ἀναφέρει ὅτι τό γεγονός εἶναι «πώς ὁλόκληρη ἡ ἀντίληψή μας γιά τόν ἔλεγχο εἶναι ἀφελής, πρωτόγονη καί καταδυναστευμένη ἀπό μιά σχεδόν ἐκδικητική ἰδέα τῆς αἰτιότητας. Ὁ ἔλεγχος εἶναι γιά τούς περισσότερους ἀνθρώπους μιά βάρβαρη διαδικασία ἐξαναγκασμοῦ». Ἐπίσης λέει μιά ἱστορία γιά τόν ἐπισκέπτη ἀπ' τόν Ἄρη, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τίς δραστηριότητες στά κατώτερα ἐπίπεδα κάποιας μεγάλης βιομηχανικῆς ἐγκατάστασης, τό μυαλό τῶν ἀπασχολούμενων ἐργατῶν καί τό ὀργανόγραμμα πού ἔχει σά σκοπό νά δείχνει πώς ἐλέγχεται ἡ ἐπιχείρηση. Τελικά βγάζει τό συμπέρασμα ὅτι τά πλάσματα πού βρίσκονται στήν κορυφή τῆς ἱεραρχίας πρέπει νἄχουν κεφάλια μέ πολλές γυάρδες πλάτος.

Ζήτησα ἀπ' τόν νευρολόγο Γκρέυ Οὐῶλτερ νά γράψει μιά ἔκθεση ἀναφορικά μέ τή σημασία τῆς κυβερνητικῆς γιά τούς ἀναρχικούς, πού θά δημοσιευόταν στήν *Ἀναρχία*. Ἔγραψε μιά καλή ἔκθεση γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς κυβερνητικῆς, ἀλλά ξέχωρα ἀπ' τό συμπέρασμά του ὅτι τό κεντρικό νευρικό *σύστημα* ἀποτελοῦσε τό μοντέλο μιᾶς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς κοινότητας, δέν τόνισε τή *σημασία* τῆς ἰδέας τῶν *συστημάτων* αὐτο-ὀργάνωσης. Τό ἄρθρο του ὅμως (Στό Νο 25 τοῦ Anarchy) ἐνθάρρυνε ἕνα προγραμματιστή κομπιοῦτερ, τόν Τζῶν Μάκ Ἔβαν, νά γράψει γιά μᾶς ἕνα ἄρθρο πού ἔκανε ἀκριβῶς ἐκεῖνες τίς *συσχετίσεις* τίς ὁποῖες μᾶς ἔκαναν νά πιστέψουμε ὅτι ὑπῆρχαν τά κείμενα τῶν Πάσκ καί Μπήαρ (δημοσιεύτηκε στό Νο 31 τοῦ Anarchy). Τά συμπεράσματά του εἶναι σχετικά μέ τή θεώρηση τοῦ ἀναρχισμοῦ *σά* μιά ὀργανωτική θεωρία. Ἐπιδιώκει ν' ἀντιπαραθέσει δυό τρόπους λήψης ἀποφάσεων κι ἐλέγχου: «Ἀρχικά ἔχουμε τό μοντέλο πού εἶναι διαδομένο ἀνάμεσα στούς θεωρητικούς τῆς διοίκησης στή βιομηχανία, μέ τό ἀντίστοιχό του τήν παραδοσιακή ἀντίληψη τῆς κυβέρνησης τῆς κοινωνίας *σά σύνολο*. Αὐτό εἶναι τό μοντέλο μιᾶς ἄκαμπτης ἱεραρχικῆς πυραμίδας, μέ γραμμές ἐπικοινωνίας κι ἐντολῶν, πού λειτουργοῦν ἀπ' τήν κορυφή ὡς τή βάση τῆς πυραμίδας. Ὑπάρχει μιά καθορισμένη λεπτομερής περιγραφή τῆς εὐθύνης, ὅπου κάθε στοιχεῖο ἔχει ἕνα εἰδικό ρόλο κι οἱ διαδικασίες πού πρόκειται ν' ἀκολουθηθοῦν *σ'* ὁποιοδήποτε ἐπίπεδο, καθορίζονται μέσα *σέ* ἀρκετά στενά ὅρια καί μπορεῖ νά μεταβληθοῦν

μόνο μέ ἀποφάσεις στοιχείων πού κατέχουν μιά ἀνώτερη θέση στήν Ἱεραρχία. Ὁ ρόλος τῆς ὁμάδας πού βρίσκεται στήν ψηλότερη βαθμίδα τῆς ἱεραρχίας, ὑποτίθεται μερικές φορές ὅτι μπορεῖ νά παραλληλιστεῖ μέ τόν «ἐγκέφαλο» τοῦ συστήματος.

Τό ἄλλο μοντέλο προέρχεται ἀπ' τήν κυβερνητική τῆς ἀνάπτυξης συστημάτων αὐτο-ὀργάνωσης. Ἐδῶ ἔχουμε ἕνα πολύ ποικιλόμορφο σύστημα, ἱκανό νά τά βγάλει πέρα μ' ἕνα πολύπλοκο, ἀπρόβλεπτο περιβάλλον. Τά χαρακτηριστικά του εἶναι ἡ μεταβαλλόμενη δομή, ἡ τροποποίησή του κάπου ἀπ' τή συνεχιζόμενη ἀνάδραση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ ἐπίδειξη ὑπερβολικά ἰσχυροῦ ἐλέγχου κι ἡ ἀνάμιξη πολύπλοκων ἐνδ[illegible]φαλισμένων δομῶν ἐλέγχου. Οἱ πληροφορίες κι ἡ λήψη τῶν ἀποφάσεων κατανέμονται σ' ὁλόκληρο τό σύστημα, πυκνότερα ἴσως σέ μερικούς τομεῖς ἀπ' ὅτι σέ ἄλλους.

Μήπως σκέφθηκε ὁποιοσδήποτε κοινωνικός διανοητής μιά κοινωνική ὀργάνωση, πραγματική ἤ δυνατή, πού νά μποροῦσε νά παραλληλιστεῖ μ' αὐτό τό μοντέλο; Πιστεύω πώς ναί. Σύγκρινε τά λόγια τοῦ Κροπότκιν γιά κείνη τήν κοινωνια πού «ἐπιδιώκει τήν πιό ὁλοκληρωμένη ἀνάπτυξη τῆς ἐλεύθερης ἕνωσης ἀπ' ὅλες της τίς πλευρές, σέ κάθε δυνατό βαθμό, γιά κάθε νοητό σκοπό: μιά συνεχῶς μεταβαλλόμενη ἕνωση πού φέρνει μέσα της τά στοιχεῖα τῆς ἴδιας της τῆς διάρκειας καί παίρνει τίς μορφές πού ἀντιστοιχοῦν κάθε στιγμή στίς πολύμορφες προσπάθειες ὅλων... Μιά κοινωνία στήν ὁποία εἶναι ἀποκρουστικές οἱ καθιερωμένες ἀπό προηγούμενα φόρμες, πού ἔχουν ἀποκρυσταλλωθεῖ ἀπ' τόν νόμο, μιά κοινωνία ἡ ὁποία ἀναζητάει τήν ἁρμονία μέσα σέ μιά συνεχῶς μεταβαλλόμενη καί πρόσκαιρη ἰσορροπία ἀνάμεσα σ' ἕνα πλῆθος ἀπό ποικίλες δυνάμεις κι ἐπιδράσεις κάθε εἴδους, πού ἀκολουθοῦν τή δική τους πορεία...».

Ἀναφέραμε κάποτε ἕνα σχόλιο τοῦ Ρίτσαρντ Τίτμους ὅτι τό ἑπόμενο μισό τοῦ αἰώνα στή Βρετανία, οἱ κοινωνικές ἰδέες μπορεῖ νἆναι ἐξίσου σημαντικές μέ τήν τεχνολογική ἀνανέωση. Πιστεύω ὅτι οἱ κοινωνικές ἰδέες τοῦ ἀναρχισμοῦ: αὐτόνομες ὁμάδες, ἐργατικός ἔλεγχος, ἡ ὁμοσπονδιακή ἀρχή, ἀπαρτίζουν μιά συγκροτημένη θεωρία γιά τήν κοινωνική ὀργάνωση, πού ἀποτελεῖ μιά βάσιμη καί ρεαλιστική ἐναλλακτική λύση στήν ἐξουσιαστική, ἱεραρχική θεσμική φιλοσοφία τήν ὁποία βλέπουμε νά ἐφαρμόζεται ὁλόγυρά μας. Οἱ ἄνθρωποι θά ὑποχρεωθοῦν,

διακήρυξε ὁ Κροπότκιν, «ν' ἀνακαλύψουν νέες μορφές ὀργάνωσης γιά τίς κοινωνικές λειτουργίες πού ἐκπληρώνει τό κράτος διαμέσου τῆς γραφειοκρατίας» κι ὅτι «ὅσο δέ γίνεται αὐτό δέν πρόκειται νά γίνει τίποτα». Νομίζω ὅτι ἔχουμε ἀνακαλύψει τί πρέπει νἆναι αὐτές οἱ νέες μορφές ὀργάνωσης καί τώρα θά πρέπει νά δημιουργήσουμε τίς εὐκαιρίες γιά νά τίς ἐφαρμόσουμε στήν πράξη.

ΚΟΛΛΙΝ ΓΟΥΩΡΝΤ

ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Αὐτό πού χρειάζεται εἶναι μιά ἐπαναστατική ἐπιτροπή μ' ενα ὅραμα τῆς ὀργάνωσης μιᾶς νέας κοινωνίας. Ἀρχίζουμε νά θιώνουμε καί νά ἐκφράζουμε τεχνικές συλλογικῆς δουλειᾶς πού ὁδηγοῦν κατευθεῖαν σ' αὐτό τό ὅραμα. Συχνά ἀνακαλύψαμε ὅτι ἦταν δύσκολο νά ἑνώσουμε τίς ζωές μας μ' ἕνα τρόπο πού νά ἔχει κάποιο νόημα. Μερικοί ἀπό μᾶς αἰσθάνονταν ἀπό καιρό σέ καιρό τήν ἀναγκη σύντομων διακοπῶν μακριά ἀπ' τήν ὁμάδα. Μερικοί αἰσθάνονται ὅτι εἴμαστε μιά θεραπευτική ὁμάδα σέ ὑπερβολικό βαθμό. Μερικοί αἰσθάνονται ὅτι τό «προιόν» μας – συμπεριλαμβανόμενης κι αὐτῆς τῆς μπροσούρας – εἶναι ἐξαιρετικά σημαντικό. Ἀλλά πέρα ἀπ' τά προβλήματα καί τίς ἀμφιβολίες μας καμιά ἄλλη ὀργανωτική μορφή δέν εἶναι πρός τό παρόν νοητή γιά μᾶς.

Τό ὅραμά μας ἀναφέρεται σέ μιά κοινωνία στήν ὁποία κάθε ἄτομο ἀποφασίζει ἄμεσα γιά κάθε θέμα πού τό ἐπηρεάζει

– τό νά «ἀποφασίζει ἄμεσα» σημαίνει ὅτι κάθε ἄτομο ἔχει τή δύναμη νά ἐφαρμόζει τίς ἀποφάσεις του κι ὅτι οἱ ὀργανώσεις τοῦ τόπου δουλειᾶς, τοῦ τόπου κατοικίας, οἱ ὁμάδες ἀναψυχῆς κλπ. διευκολύνουν αὐτή τή διαδικασία.

– τό σέ «κάθε θέμα» σημαίνει ἀκριβῶς αὐτό. Τά προσωπικά, τά προβλήματα τοῦ τόπου δουλειᾶς καί τῆς γειτονιᾶς θά ρυθμίζονται ἐκεῖ ὅπου συμβαίνουν. Ἀλλά ἐπίσης καί μεγαλύτερα προβλήματα, ὅπως ἡ διοίκηση τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐκπαίδευσης, τῶν ὑπηρεσιῶν κλπ. θά ἐλέγχονται ἀπ' τούς ἀνθρώπους μ' ὁποιοδήποτε τρόπο συνεπάγονται αὐτές οἱ δραστηριότητες.

Ἡ προγραμματισμένη καί περιορισμένη μας ἐμπειρία μᾶς ἔχει διδάξει πώς εἶναι δύσκολο νά ἀποφασίσουμε πάνω σέ σοβαρά θέματα, δίχως μιά ὁμάδα «εἰδικῶν» πού προσφέρουν συμβουλές σέ μιά ἐξουσία (τό ἀφεντικό, τόν πολιτικό, τόν στρατηγό) ἡ ὁποία παίρνει συνακόλουθα τίς ἀποφάσεις. Ἡ Ιστορία ὅμως μᾶς ἔχει δείξει ὅτι ὑπάρχει κι ἕνας ἄλλος τρόπος. Τό ὅτι τά ἐργατικά συμβούλια μποροῦν νά διευθύνουν μ' ἐπιτυ-

χία όλες τίς σφαίρες τής ζωής, έχει δειχθεί μέ πολύ θεαματικό τρόπο στήν Κροστάνδη τοῦ '21, στήν 'Ισπανία τοῦ '36 – 37 καί στήν Ούγγαρία τοῦ '56. Αύτοί οἱ ἄνθρωποι ἀπέδειξαν ὅτι ή *ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ* δέν είναι ἀπαραίτητη.

Αὐτή ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ὁποιοδήποτε θέμα δέν μπορεῖ νά ρυθμιστεῖ ἄμεσα ἀπ' τούς συγκεντρωμένους ἀνθρώπους, δέν χρειάζεται ν' ἀναφερθεῖ σέ μιά ἀνώτερη ἐξουσία. 'Η ἀνώτερη κι ἡ μόνη ἐξουσία εἶναι οἱ συνελεύσεις. Καμιά ἄλλη ἐξουσία δέ χρειάζεται. Τά προβλήματα πού ἀπαιτοῦν συντονισμό κι ἐπικοινωνία ἀνάμεσα σέ συνελεύσεις, παραπέμπονται σέ ἀντιπροσωπευτικά σώματα πού συγκροτοῦνται ἀπό ἀντιπροσώπους τῶν συνελεύσεων τῆς βάσης. Οἱ ἀντιπρόσωποι εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι γιά συγκεκριμένα πράγματα κι ὑπόκεινται σέ ἄμεση ἀνάκληση. Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι ἔχουν ρητές ὁδηγίες ἀπ' τίς συνελεύσεις πάνω σέ κάθε σημαντικό θέμα. 'Αν ἐνεργήσουν ἔξω ἀπ' τά ὅρια τῆς ἐξουσιοδότησής τους, θ' ἀνακληθοῦν πίσω καί κάθε ἐνέργεια πού θά ξεπερνάει τήν ἐξουσιοδότησή τους θ' ἀκυρωθεῖ. Σκεφθεῖτε πόσο εὔκολα θἄταν ὅλα αὐτά μέ τίς μεθόδους ἄμεσης ἐπικοινωνίας πού εἶναι σήμερα διαθέσιμες.

Τό σύστημα τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ, μέσα στό ὁποῖο ζοῦμε σήμερα, ἀπαιτεῖ νά πουλᾶμε τήν ἐργατική μας δύναμη γιά νά ἐπιβιώσουμε. 'Η ἐργατική μας δύναμη προσφέρει στούς ἀνθρώπους πού ἔχουν τίς μηχανές, τή γῆ, τά ἐργαλεῖα (μέσα παραγωγῆς) τόν πλοῦτο πού τούς δίνει τόν ἔλεγχο τῆς χώρας μας καί τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ ὑπόλοιπου κόσμου. Σ' αὐτό τόν ἀγώνα δρόμου γιά τήν ἀποκόμιση κερδῶν, αὐτοί οἱ ἰδιοκτῆτες μᾶς ἐκμεταλλεύονται καί σπαταλοῦν τούς παγκόσμιους πόρους. 'Η κληρονομιά τους εἶναι ὁ ἀτέλειωτος πόλεμος καί τό οἰκολογικό ὁλοκαύτωμα. Καθορίζουν τήν πρόοδο σάν τήν παραγωγή ὁλοένα καί περισσότερων ἄχρηστων ἐμπορευμάτων κι εἶναι ἀναγκασμένοι νά διατηροῦν σταθερή, δαπανηρή προπαγάνδα γιά νά στηρίζουν τούς ἰμπεριαλιστικούς τους σκοπούς καί νά ἐξασφαλίσουν τήν πώληση τῶν σκουπιδιῶν τους.

Σέ μερικές «σοσιαλιστικές» χῶρες τό κράτος εἶναι ὁ ἰδιοκτήτης τῶν μέσων παραγωγῆς. Παρόλο πού μπορεῖ νά διαφέρει ἡ σχέση του μέ τή σπατάλη καί τά ἐμπορεύματα, ὁ κρατικός καπιταλισμός λειτουργεῖ μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο ὅπως κι ὁ

μονοπωλιακός καπιταλισμός γιά νά ἐκμεταλλεύεται τούς ἐργάτες. Ἄν κι οἱ ἐργάτες παράγουν ὅλο τόν πλοῦτο σ' αὐτές τίς χῶρες, δέν ἐλέγχουν τά προιόντα. Ἐξακολουθοῦν νά εἶναι μισθωτοί σκλάβοι σέ μιά οἰκονομία χρηματικῆς ἀνταλλαγῆς, ὅπου πρέπει νά προμηθευτοῦν τά ἀναγκαῖα γιά τήν ἐπιβίωσή τους. Ὁ ἔλεγχος τοῦ παραγωγικοῦ τους πλούτου βρίσκεται στά χέρια τῆς κρατικογραφειοκρατικῆς τάξης (τοῦ κόμματος).

Θέλουμε νά σταματήσουμε αὐτή τή σπατάλη, καταστροφή κι ἐκμετάλλευση καί νά ἐπανακαθορίσουμε τήν πρόοδο. Αὐτό μπορεῖ νά γίνει μόνο μέ τήν ἀναδιάρθρωση τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος πρός τήν κατεύθυνση ἑνός ἀποκεντρωτικοῦ ἐλέγχου, πού θά ἐξασκεῖται ἀποκλειστικά ἀπ' τά ἐργατικά συμβούλια καί τά συμβούλια τῶν ἄλλων ἐργαζομένων. Διαμέσου μιᾶς ἀποτελεσματικῆς χρήσης τῆς γνώσης, τῶν ἱκανοτήτων καί τῶν πόρων μας, μποροῦμε νά δουλέψουμε γιά τούς ἑαυτούς μας καί γιά τίς κοινότητές μας. Οἱ ἐργαζόμενοι, ἀπελευθερωμένοι ἀπ' τίς φαμπρικαρισμένες καί ψεύτικες ἀνάγκες, εἶναι ἱκανοί νά καθορίσουν, νά παράγουν καί νά μοιράσρυν ὀρθολογιστικά τά προιόντα τῆς ἐργασίας τους.

Τά καθήκοντα τῶν συμβουλίων εἶναι:

- νά ἐξαφανίσουν κάθε ἐξουσία ἔξω ἀπ' αὐτά.
- νά ὁδηγήσουν στήν ἐγκαθίδρυση τῆς ἄμεσης κι ἀπόλυτης δημοκρατίας.
- νά ἑνοποιήσουν τή λήψη τῶν ἀποφάσεων καί τήν ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων στή διεύθυνση τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς καί τῶν ὑπηρεσιῶν.
- ὅταν εἶναι ἀπαραίτητο, νά ἐξουσιοδοτήσουν ἀντιπροσώπους μέ συγκεκριμένα καθήκοντα, οἱ ὁποῖοι θά μποροῦν ν' ἀνακληθοῦν ἄμεσα.
- νά καταργήσουν ὅλες τίς ἱεραρχίες καί τήν ἐξουσία τῆς ἀνεξάρτητης, προστατευόμενης εἰδίκευσης. Καθώς ἡ γνώση ἀποτελεῖ δύναμη, ἡ συνεχης της γενίκευση γιά χάρη τοῦ συμφέροντος καί τῆς κατανόησης ὅλων εἶναι ἀπαραίτητη.
- νά διευκολύνουν τή συνειδητή μεταμόρφωση ὅλων τῶν πτυχῶν τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.
- νά διευκολύνουν τήν παραγωγική συμμετοχή ὅλων τῶν ἀτόμων.
- νά πραγματοποιήσουν τή διεθνή συνεργασία καί τόν διεθνή συντονισμό.

– Νά ἐγκαθιδρύσουν μηχανισμούς αὐτοάμυνας. Στήν πάλη μέ τήν αὐταρχική ἐξουσία θ' ἀποκτηθεῖ ἡ πείρα γι' αὐτές τίς μεθόδους λαικῆς αὐτοδιεύθυνσης.

Μελετώντας προσεκτικά τήν Ιστορία τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης, βλέπουμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἐξαπατηθεῖ σταθερά ἀπ' τή χίμαιρα ὅτι τά κόμματα καί τά συνδικάτα εἶναι φίλοι τους. Κάθε φορά πού ἔχουμε παραιτηθεῖ ἀπό ἕνα μέρος τῆς δύναμής μας, αὐτές ἀκριβῶς οἱ ὁμάδες ἦταν ἐκεῖνες πού μᾶς πρόδωσαν.

Ξέρουμε ὅτι πρέπει νά ὑπάρχει ὀργάνωση γιά νά προετοιμάσει τό δρόμο, γιά νά ριζοσπαστικοποιήσει τήν αὐθόρμητη ἐξέγερση καί γιά νά ὑποστηρίξει τά συμβούλια ὅπου κι ἄν ἐμφανιστοῦν. Ἀλλά ξέρουμε ἐπίσης ὅτι ἡ Ιεραρχική μορφή τοῦ κόμματος εἶναι τό ἀντίθετο ἀπ' ὅτι χρειάζεται. Στήν καλύτερη περίπτωση τά κομματα ὑπῆρξαν ἀνυπόμονες μειοψηφίες πού διεύθυναν τήν «ἀπελευθέρωση» τῶν ἄλλων. Δέν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι ὁ Μάο, ὁ Κάστρο, ὁ Τίτο κι ἄλλοι εἶναι ὀχυρωμένοι μέσα στίς δομές τῶν κομμάτων τους. Εἶναι ριζωμένο μέσα στήν ἴδια ἀκριβῶς τή φύση τῆς Ιεραρχικῆς τους ἐξέλιξης. Μόλις ἐμφανιστεῖ μιά ἐξουσία, ἐμφανίζεται καί μιά πάλη γιά κείνη τήν ἐξουσία καθώς καί μιά τάση γιά νά κρατηθεῖ μέ κάθε θυσία. Τά κόμματα ἔχουν ὑπονομέψει ἤ ὠμά καταστείλει τήν ἐργατική δημοκρατία προκειμένου νά διατηρήσουν τόν ἔλεγχο.

Τά συνδικάτα λειτουργοῦν σήμερα γιά νά προσφέρουν στ' ἀφεντικά μιά πειθαρχημένη ἐργατική δύναμη. Ἀποκομμένοι ἀπ' τούς ἐργάτες, οἱ ἡγέτες τῶν συνδικάτων ἐργάζονται ἐνάντια στά συμφέροντά μας, γιά νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία τους.

Ὅπως καί τά κόμματα, φοβοῦνται τά δημοκρατικά κινήματα καί τά ἀποδιοργανώνουν, ὅπου εἶναι δυνατό.

Ὁραματιζόμαστε ὅτι οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές θά ἐπηρεάσουν τή φορά τῆς ἐπαναστατικῆς ἀλλαγῆς μέσα στό αὐξανόμενο χάος αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Αὐτές οἱ ἐπιτροπές, μέ τή δική τους αὐτόνομη ἀγκιτάτσια καί δραστηριότητα καί μέ τήν ἀμοιβαία συνεργασία καί τό συντονισμό τους, θά παρουσιάσουν ενα ὀργανωτικό παράδειγμα γιά τούς ἄλλους.

Ἡ προσπάθεια μας εἶναι νά ἐνοποιήσουμε τή θεωρία καί τήν πρακτική μας. Σάν κεντρικό μέρος τῆς θεωρίας μας 6λέπουμε ὅτι οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές, πού λειτουργοῦν σύμφωνα μέ συμβουλιακά πρότυπα, θά διαλυθοῦν καθώς τά συμ-

βούλια θ' ἀναλαμβάνουν τήν ἐξουσία.

Δέν μποροῦμε νά συνυπάρχουμε σάν ἐλεύθεροι ἄντρες καί γυναῖκες παράγοντας γιά τή δική μας συντήρηση, εἴτε σέ μιά ἐθνική ἤ στήν παγκόσμια οἰκονομία, ἐνῶ ὑπάρχουν ἄλλα συστήματα πού βασίζονται στήν ἐκμετάλλευση καί στήν ἀπογύμνωση τοῦ καθένα. Πιστεύουμε ὅτι τά συμβούλια, ὅπως τά ἔχουμε περιγράψει, δέν μποροῦν νά ὑπάρχουν μέ τήν πραγματική τους μορφή παράλληλα μέ ὁποιαδήποτε ἄλλη μορφή ἐξουσίας. Τά συμβούλια κι ἡ ἄμεση δημοκρατία θ' ἀποτελοῦσαν μιά ὑπερβολικά μεγάλη ἀπειλή. Τά ἱεραρχικά συστήματα (μ' ὁποιοδήποτε ὄνομα κι ἄν ἐμφανίζονται) θ' ἀγωνίζονταν νά μᾶς καταστρέψουν. Γιατί ἡ ὕπαρξη μιᾶς βιώσιμης ἐναλλακτικῆς λύσης ἀπόλυτης δημοκρατίας, ἐνθαρρύνει μέ τό παράδειγμά της τήν ἐπανάσταση.

Αὐτό δέ σημαίνει ὅτι τά συμβούλια πρέπει νά γίνουν ἁρπακτικά καί νά ἐπεκτείνουν τή μορφή τους μέ τή βία. Οὔτε χρειάζεται νά δώσουν τό κάλεσμα γιά τήν ἐπανάσταση, ἀνάμεσα σέ ἄλλα, ἀφοῦ ἡ ἀτομική τους ἐπιτυχία βάζει σέ ἀμφισβήτηση κάθε πλευρά τῆς παλιᾶς κοινωνίας. Τά συμβούλια ὅμως ἔχουν πάντοτε συντριβεῖ ὅπου ἐμφανίστηκαν, σά λαϊκά, κινήματα σέ περιορισμένες μόνο περιοχές ἤ στά φυσικά πλαίσια τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν. Ἡ Παρισινή Κομμούνα, τά Ἱσπανικά, Οὐγγρικά καί τά πρόσφατα Χιλιανά συμβούλια καταστράφηκαν ὅλα γιατί οἱ ἐνέργειές τους δέν ἐπεκτάθηκαν καί δέ συντονίστηκαν σέ διεθνές ἐπίπεδο, ὄχι ἐπειδή δέν ἦταν ἀρκετά προετοιμασμένα γιά νά ὑπερασπιστοῦν τόν ἑαυτό τους. Τό ἴδιο εἶδος δυνάμεων ἐμφανίστηκε στή σημερινή Πορτογαλία. Τά συμβούλια κι ἡ ἄμεση δημοκρατία δέ θά ἐπιβιώσουν, ἄν δέ συνειδητοποιηθεῖ σέ διεθνή κλίμακα, ἀπ' τή μάζα τῶν ἀνθρώπων, ἡ μορφή καί ἡ διαδικασία τῆς ὕπαρξής τους.

Σέ διάστημα 60 χρόνων ἡ Ρωσία ἔχει μεταμορφωθεῖ ἀπό μιά ἐπαναστατική κοινωνία σ' ἕνα σιδερόφρακτο ἐξουσιαστικό κράτος πού διευθύνεται ἀπ' τούς νέους κυριάρχους, τό κόμμα. Αὐτή ἡ ἐξέλιξη ἔχει ἐξασκήσει μιά κατάφωρη ἐπίδραση πάνω στήν παγκόσμια ἐπανάσταση. Σάν ἕνα μεγάλο, σταθερό «κομμουνιστικό» κράτος, ἡ Ρωσία ἔχει ἐπηρεάσει ἤ ἐλέγξει κινήματα πού ἐπιδίωκαν τήν κοινωνική ἀλλαγή σχεδόν παντοῦ. Τί συνέβηκε;

'Η Ρωσία άποτελεῖ ἕνα παράδειγμα συμβουλίων (σοβιέτ) πού άναπτύχθηκαν άπό μιά προυπάρχουσα πολιτιστική βάση συνεργασίας. Τό mir ἤ κοινότητα τοῦ χωριου ηταν ἐκείνη ἡ βάση. Τό mir ὄχι μόνο ἐξασφάλιζε στόν καθένα ἕνα δίκαιο μερίδιο στήν κοινή γῆ, άλλ' άποτελοῦσε ἐπίσης μιά ἕνωση γιά κοινή κουλτούρα, άμοιβαία ὑποστήριξη, προστασία άπ' τή βία καί παραπέρα άνάπτυξη τῆς γνώσης καί τῶν ἠθικῶν κωδίκων. Κάθε άλλαγή σέ νομικά, στρατιωτικά ἐκπαιδευτικά ἤ οἰκονομικά θέματα ἔπρεπε ν' άποφασιστεῖ 'άπ' τά συγκεντρωμένα μέλη. Τά πρῶτα σοβιέτ δημιουργήθηκαν άπό βιομηχανικούς ἐργάτες οἱ ὁποῖοι, ἐξαιτίας τῆς άγροτικῆς τους άνατροφῆς ἤ δεσμῶν, γνώριζαν ὅτι ἡ αὐτοδιεύθυνση θά βοηθοῦσε στήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τους. Στήν άπέραντη άγροτική Ρωσία οἱ κοινότητες τῶν χωριῶν ἄνθισαν μετά τήν κατάργηση τῆς δουλοπαροικίας στά 1861 κι ἰδιαίτερα μετά τήν ἐξέγερση τοῦ 1905.

Τά σοβιέτ τοῦ 1905 συνετρίβηκαν άπ' τόν Τσάρο ἐπειδή ἦταν πολύ μικρά κι άπροετοίμαστα γιά νά καταλάβουν καί νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία. Κάθε ἐργατική ὀργάνωση άπαγορευόταν τότε άπ' τό νόμο. Στά 1917 τά ἰσχυρότερα σοβιέτ ἐξαπατήθηκαν παραδίνοντας τήν ἐξουσία τους σέ μιά νέα μορφή ἐθνικισμοῦ: «τόν σοσιαλισμό σέ μιά μόνο χώρα». 'Ενῶ οἱ Σοσιαλεπαναστάτες κι οἱ άναρχικοί συνέχιζαν νά άγωνίζονται γιά τήν κοινωνική ἐπανάσταση (τήν αὐτοδιεύθυνση στήν καθημερινή ζωή) στήν ἐπαρχία καί στά ἐργοστάσια, οἱ Μπολσεβίκοι (ὁ πρόδρομος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος) ὀργανώθηκαν γιά νά καταλάβουν τήν ἐξουσία γιά λογαριασμό τους. Τόν 'Οκτώβρη τοῦ 1917, οἱ Μπολσεβίκοι κατέλαβαν τόν κρατικό μηχανισμό μ' ἕνα παλατιανό πραξικόπημα.

Ένα άπ' τά κύρια ζητήματα τοῦ 1917 ἦταν ὁ ΑΠαγκόσμιος πόλεμος. 'Ο Ρώσικος λαός ἦταν ἐξαντλημένος άπ' τόν πόλεμο. 'Αρχικά ὁ Γερμανικός στρατός, πού δροῦσε κατά μῆκος τῶν Ρώσικων συνόρων, παρέμεινε παθητικός, άλλά τό Φλεβάρη τοῦ 1918 ἄρχισε μιά ἐπίθεση ἐνάντια στήν ἐπαναστατική Ρωσία. Οἱ Μπολσεβίκοι ἐξέτασαν δυό πορεῖες δράσης. 'Η πρώτη ἦταν νά ἐγκαταλείψουν τό μέτωπο, νά παρασύρουν στό ἐσωτερικό τόν Γερμανικό στρατό καί νά τόν νικήσουν διαμέσου τοῦ άνταρτοπολέμου. 'Επιπλέον, τό νά κάνουν αὐτό πιθανόν νά προέκτεινε

τήν ἐπανάσταση στή Γερμανία. Ἡ δεύτερη πρόταση ἦταν νά κάνουν διαπραγματεύσεις εἰρήνης μέ τήν Γερμανική στρατιωτική ἡγεσία μέ κάθε θυσία, γιά νά σταθεροποιήσουν τήν κατάσταση καί νά ὑπερασπίσουν τά σύνορα.

Μεθυσμένος ἀπ' τήν κατάκτηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὁ Λένιν πρόδωσε τό προλεταριάτο κάνοντας εἰρήνη μέ τή συμφωνία τοῦ Μπρέστ Λιτόβσκ. Οἱ Μπολσεβίκοι ἀντάλλαξαν τίς παλιές ἰμπεριαλιστικές κατακτήσεις τῆς Ρωσίας στήν Ἀνατολική Εὐρώπη, ἀφήνοντας στούς Γερμανούς τά Βαλκάνια, γιά νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία τους. Οἱ λαοί τῆς Πολωνίας, τῆς Λεττονίας, τῆς Ἐσθονίας καί τῆς Λιθουανίας κι ἄλλων χωρῶν τῆς Α. Εὐρώπης ἀφέθηκαν ν' ἀγωνίζονται γιά τή δική τους ἀπελευθέρωση σέ ἐθνικό ἐπίπεδο, μέ τά κομμουνιστικά τους κόμματα ὁλότελα δυσφημισμένα. Αὐτά τά κομμουνιστικά κόμματα ἀναπτύχθηκαν σάν ἀπάντηση στόν ἰμπεριαλισμό τῆς Τσαρικῆς Ρωσίας κι οἰκοδομήθηκαν πάνω στό ὅραμα τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ. Ἀντίθετα οἱ Μπολσεβίκοι τούς ξεπούλησαν στούς Γερμανούς γιά νά ὑπερασπίσουν μιά σοσιαλιστική πατρίδα μέ τόν ἴδιο τρόπο πού οἱ ἰμπεριαλιστικές δυνάμεις καθορίζουν πάντοτε τά πεπρωμένα ἄλλων λαῶν. Μ' αὐτό τόν τρόπο οἱ ἄρχουσες τάξεις τῆς Εὐρώπης θεώρησαν αὐτό τό νέο κομμουνιστικό κίνημα σάν τίποτα παραπάνω ἀπό μιά ἀκόμα ἐθνική ἐλίτ.

Τό Μπολσεβίκικο Κόμμα προχώρησε τότε γιά νά ἐδραιώσει τήν ἐξουσία του καί τόν ἔλεγχο πάνω στή διεύθυνση τῆς κοινωνίας. Ἐδραιωμένο σάν νέα κυβέρνηση, πολέμησε τούς ἀντιδραστικούς καί τούς ἀντικυβερνητικούς ἐπαναστάτες. Τά βιομηχανικά καί ἀγροτικά σοβιέτ καταλήφθηκαν διοικητικά ἤ, ὅταν ἦταν ἀπαραίτητο, συντρίφτηκαν στρατιωτικά. Εὐρείας ἔκτασης πόλεμοι ἐξαπολύθηκαν ἀπ' τό νέο κράτος ἐνάντια στά λαϊκά δημοκρατικά κινήματα τῆς Οὐκρανίας, στά 1918-21 καί τῆς Κροστάνδης, στά 1921.

Σήμερα οἱ Ε.Π.Α. κι ἡ Ρωσία ἀντανακλοῦν καί μιμοῦνται ἡ μιά τήν ἄλλη στό παγκόσμιο παιχνίδι τοῦ θανάτου. Ἐξακολουθοῦν νἆναι ἀναμιγμένες στίς ἴδιες μάχες ἐνάντια στά κινήματα τῶν καταπιεσμένων. Μερικές σύγχρονες μορφές τῆς τακτικῆς τους εἶναι: ὁ πατριωτισμός, ἡ μισθωτή ἐργασία, οἱ ὑφέσεις, ὁ πληθωρισμός, οἱ «περιορισμένης ἔκτασης» πόλεμοι, τά διεθνή μονοπώλια καί τά ναρκωτικά. Ὁλόκληρο τό σύστημα τῆς κοινωνικῆς προνοιας, τῶν σχολείων, τῆς ἰατρικῆς φροντίδας καί

τῆς περίθαλψης γιά ὅσους ἔχουν ἀνάγκη, χρησιμοποιεῖται ἐνάντια στό λαό.

Στίς Ε.Π.Α., ἡ κουλτούρα μας καταστρέφεται ἀπ' τίς ἐξελίξεις τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ. Ὁ καπιταλισμός δηλητηριάζει κάθε πολύτιμη κοινωνική σχέση. Μαθαίνουμε νά εὐχόμαστε νά συνεχιστεῖ ἡ κοινή ἀδυναμία. Κάθε ὠφέλεια σημαίνει τή ζημιά κάποιου. Τά μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας διαφημίζουν καταναλωτικά ἀγαθά, προσπαθώντας νά βοηθήσουν στήν ἱκανοποίηση τῆς δίψας μας. Ἀνάμεσα σέ κάθε ἐπιθυμία καί στίς ἱκανοποιήσεις της παρεμβάλλεται κάτι πού ἀγοράζεται. Γιά τήν πείνα ὑπάρχει ἡ τροφή Α, γιά νά ζεσταθεῖ ὁ ἄντρας σας δῶστε του ἕνα φλυτζάνι καφέ Χ, γιά τήν ὀμορφιά χιλιάδες καλλυντικά. Στήν πραγματικότητα, ἡ Κόκα Κόλα πάει μέ ὅλα γιατί «αὐτή εἶναι πραγματική, ἡ Κόκα ὑπάρχει!». Ὅλα αὐτά διαβρώνουν τήν ἀλληλεγγύη μας, γιά νά μήν ἀναφέρω τά στομάχια μας. Εἴμαστε ἀποφασισμένοι νά ὑπονομέψουμε ὅλα αὐτά.

Πρέπει νά θυμόμαστε ὅτι ἡ ἄρχουσα τάξη κι οἱ κάθε λογῆς ἀρχηγοί εἶναι ἐκεῖνοι πού φοβοῦνται τήν ἐπανάσταση, τό «χάος», ὄχι οἱ ἄνθρωποι. Κάθε μέρα πηγαίνουμε στή δουλειά καί δημιουργοῦμε τόν πλοῦτο πού μοιράζονται ὅλοι (ἄν καί ἄνισα). Δέν ἀρπάζουμε ὅτι κατασκευάζουμε καί τό πᾶμε σπίτι μας. Δέν καταλαμβάνουμε τήν κοινωνία καί τήν καταστρέφουμε γιά τό κέφι μας. Ὄχι! Οὔτε ἀκόμα ἐξεγειρόμαστε καί παίρνουμε στήν κατοχή μας ὅλα ὅσα ἔχουμε δημιουργήσει γιά νά τά χρησιμοποιήσουμε γιά λογαριασμό μας. Δίχως τούς κυριάρχους καί τούς ἡγέτες θά συνεχίζαμε ἀκόμα τά καθημερινά μας καθήκοντα, παίροντας ἀποφάσεις μόνον τή στιγμή πού ἡ λύση θᾶταν ἀναγκαία.

Χρειάζεται νά διεξάγουμε τήν ἐπανάσταση γιά λογαριασμό μας, δίχως νά περιμένουμε νά γίνουμε ἐλεύθεροι καί δυνατοί «μετά τήν ἐπανάσταση». Ἄν ὁ καθένας ἀπό μᾶς δέν ἀναπτύξει τή δική του δύναμη, δέν μποροῦμε νά νικήσουμε. Πρέπει νά δουλέψουμε μέσα σ' ἕνα κλίμα πού μᾶς προκαλεῖ νά μεταβληθοῦμε στούς ἀνθρώπους πού χρειάζεται νά γίνουμε. Μέσα στόν καθένα μας βρίσκεται τό κτῆνος τῆς ἀνταγωνιστικῆς Ἀμερικῆς πού ποθεῖ μιά ἐξουσία. Διαφθείρει κι ἐκφυλίζει τίς διαφορές μας (ἡλικία, φύλο, φυλή καί κουλτούρα) προκαλώντας ἐχθρικές διαιρέσεις ἐκεῖ ὅπου θά ὑπῆρχε ἐμπλουτισμός μέσα στή διαφοροποίηση. Γιά νά μή μιμηθοῦμε τήν κυρίαρχη κουλ-

τούρα στίς σχέσεις ἀνάμεσά μας κι ἀνάμεσα στήν ὁμάδα μας καί σ' ἄλλες, θά πρέπει νά δουλέψουμε γιά ν' ἀλλάξουμε ὅλες τίς πλευρές τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.

Γιά τήν ὥρα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἁρπάζονται ἀπό φόρμες γιά μελέτη, προπαγάνδα, δράση, ὀργάνωση, ἤ προσωπική ἀλλαγή, μπορεῖ νά πηδήσουν σέ φόρμες στίς ὁποῖες γίνονται κυρίαρχοι ἤ χειραγωγούμενοι ἤ ἀκόμα κι ἀόρατοι. Ἔχουμε διαλέξει μιά φόρμα στήν ὁποία ἐνσωματώνουμε τήν ἐμπειρία μας, στήν ὁποία ἀπαιτοῦμε ἀπ' τόν ἑαυτό μας κι ἀπ' τόν καθένα μας νά γίνει δυνατός κι ἐπιδέξιος κι ἱκανός ν' ἀλλάξει. Ἡ θεραπεία δέν πρέπει ν' ἀφεθεῖ στούς θεραπευτές. Ἡ οἰκογένεια δέν πρέπει ν' ἀφεθεῖ στόν μπαμπά καί τή μαμά, ἡ κοινότητα στούς ὀργανωτές τῆς κοινότητας, ἡ σεξουαλικότητα στούς ἐραστές, ἡ ἐπανάσταση στά στελέχη τοῦ κόμματος.

Δέν πρέπει νά περιορίζουμε ὅτι μποροῦμε νά κάνουμε μαζί. Ἡ ὁμάδα ἀποτελεῖ μιά πρόκληση στή διαδικασία τῆς κοινῆς ὕφανσης τῶν σκέψεων μας, βιώνοντας τή δύναμη τῆς ἐγκατάλειψης τῆς ἀδυναμίας μας, ἀντλώντας δύναμη ἀπ' τόν καθένα μας κι ἐπιτρέποντάς μας νά αἰσθανθοῦμε εὐχαρίστηση καθώς κινούμαστε. Ἐνσωματώνουμε τή διαδικασία τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀνάμεσά μας. Ἀλλάζουμε πιό γρήγορα ἀπ' ὅτι θά μπορούσαμε μόνοι μας ἤ μ' ἕνα ἐραστή/ἐρωμένη, ἤ σέ μιά ὁμάδα στήν ὁποία εἴμαστε ἀνώνυμοι.

Ἔχουμε ἐπίγνωση τοῦ φόβου μας νά πετύχουμε κι εἴμαστε προσεκτικοί ὥστε νά μήν ἐνισχύουμε τούς μηχανισμούς τῆς προσωπικότητας πού κρύβουν το φόβο μας γιά τήν ἀλλαγή. Ἀφοῦ οἱ φόβοι μας ὑπάρχουν τούς ἐνθαρρύνουμε νά ξεπροβάλλουν κι ἔτσι συγκεντρώνουμε τήν προσοχή μας καί σ' αὐτούς. Κινούμαστε συνειδητά πρός τήν ἔκταση τῆς ἀνάπτυξης νά δοῦμε τούς ἑαυτούς μας σάν ἠθοποιούς μέσα στήν ἱστορία, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τή δύναμη ν' ἀλλάξουν τό σενάριο.

Γιά νά γίνουμε ὁ λαός χρειάζεται νά εἴμαστε, βλέπουμε στόν ἑαυτό μας μερικά προτερήματα πού πρέπει νά ἐνθαρρυνθοῦν. Χρειάζεται νά ἔχουμε φαντασία, δημιουργικότητα, ετοιμοι νά μάθουμε, ἕτοιμοι νά διδάξουμε. Ετοιμοι νά δουλέψουμε, ἕτοιμοι ν' ἀλλάξουμε, ἕτοιμοι να προσαρμοστοῦμε σέ κάτι ἄγνωστο οπως ἐπίσης καί σέ κάτι γνωστό. Ἑτοιμοι νά πεθάνουμε στίς περισσότερες στιγμές τῆς ζωῆς μας. Ἕτοιμοι νά ζήσουμε. Ετοιμοι νά δράσουμε. Ἄλλοτε ὑγιεῖς ἄλλοτε παράφρονες. Αἴσθηση

χαρᾶς. Αἴσθηση ὀργῆς. Συνείδηση τοῦ καταπιεστῆ καί τοῦ καταπιεζόμενου μέσα στόν ἑαυτό μας καί στούς ἄλλους. Ἀνικανότητα ν' ἀφήνουμε τά προσωπικά θέματα νά ξεφεύγουν. Αἴσθηση δικαιοσύνης, σεβασμός γιά τή ζωή καί τό θάνατο. Εὐμετάβλητοι στόν καθορισμό ἑνός ἐπαναστάτη.

Στή ζωή μας συμμετέχουμε ὅλοι σ' ἄλλη δουλειά καί χρησιμοποιοῦμε τήν ὁμάδα γιά ὑποστήριξη, ἀνάλυση καί προσανατολισμό τῶν ἄλλων μας δραστηριοτήτων. Ἐνεργοῦμε μαζί ὅταν τή βρίσκουμε ὅλοι μ' ἕνα σχέδιο κι ὁ καθένας μπορεῖ νά προσφέρει κάτι ἰδιαίτερο.

Ἔχουμε τόσο φυσικούς ὅσο κι αὐτο-ἐπιβεβλημένους περιορισμούς. Δέν εἴμαστε ἀγρότες, δέ ζοῦμε σ' ἕνα γκέττο τοῦ Τρίτου Κόσμου, ὅλοι μας εἴμαστε λευκοί, ὅλοι προέρχονται ἀπό ἐθνικές μειονότητες, δέν εἴμαστε παιδιά ἤ γέροι, μερικοί δέν ἔχουν πάει γυμνάσιο, ὅλοι εἴμαστε ἐργάτες. Εἴμαστε 3 γυναῖκες καί 3 ἄντρες. Ἐπειδή ἄλλοτε εἴμαστε οἱ καταπιεστές κι ἄλλοτε οἱ καταπιεζόμενοι πρέπει νἄχουμε συνείδηση τῶν περιορισμῶν τῆς ἐμπειρίας μας. Μ' αὐτό τόν τρόπο μποροῦμε ν' ἀναγνωρίσουμε πότε προστατεύουμε τά προνόμιά μας ἤ δεχόμαστε τήν κατάστασή μας σά θύματα.

Καθώς ἀπογυμνώνουμε τίς ψεύτικες ἀνάγκες καί τά βραβεῖα τῆς ἀνταγωνιστικῆς Ἀμερικῆς, βλέπουμε ὅτι πρέπει νά ἐμπλακοῦμε σέ μιά ἐπαναστατική διαδικασία προκειμένου νά καθορίσουμε καί νά ἱκανοποιήσουμε τίς πραγματικές μας ἀνάγκες. Ἀλλά γνωρίζουμε καλά ὅτι, ἐξαιτίας τῶν περιορισμῶν μας, δέν μποροῦμε νά γενικεύσουμε τίς πραγματικές μας ἀνάγκες ταυτίζοντάς τες μέ τίς ἀντίστοιχες ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Δέν ψάχνουμε γιά τό χαμηλότερο κοινό πολιτικό παρονομαστή, γιά νά βροῦμε τήν ἑνότητα μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Εἶναι ἀπαραίτητο νά μελετήσουμε καί νά σεβαστοῦμε τίς ἀνάγκες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπως διαρθρώνονται ἀπ' τούς ἴδιους καί νά συνεργαστοῦμε μαζί τους σ' ἕνα κοινό ἀγώνα, ὅπου εἶναι δυνατό. Γιά μᾶς, αὐτή εἶναι μιά πρακτική κι ὄχι φιλοσοφική βάση ἑνότητας καί χρειαζόμαστε τήν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς πρακτικῆς προκειμένου νά ἐπεκτείνουμε τή δική μας ἐμπειρία καί νά πλατύνουμε τήν ἐπαναστατική δραστηριότητα.

Ἀφοῦ δέ θεωροῦμε τόν ἑαυτό μας οὔτε σάν ἕνα κόμμα πρωτοπορίας οὔτε σά μιά ὀργανωτική ἐπιτροπή γιά ἕνα μαζικό κόμμα, δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐπιβάλλουμε τίς συγκεκρι-

μένες μας ἰδέες, γιά τό τί χρειάζεται, πάνω σέ ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτός είναι ἕνας αὐτο-ἐπιβεβλημένος «περιορισμός». Βασικά, θά προτιμούσαμε ὅλοι νἄμαστε πασιφιστές. Θά ξεδιαλύναμε μᾶλλον τίς διαφορές καί τίς ἀντιθέσεις μας μέ κατανόηση, ἀγάπη κι ἐξυπνάδα. Θά ἐπιχειρήσουμε αὐτές τίς λύσεις πρῶτα, ὅπου είναι δυνατό. Μέσα ὅμως, στήν παραφροσύνη πού βασιλεύει, ἀναγνωρίζουμε τή χρησιμότητα τῆς προετοιμασίας. Ὁ κόσμος είναι ὑπερβολικά ἐπικίνδυνος γιά ν' ἀγνοοῦμε τούς τρόπους μέ τούς ὁποίους μποροῦμε νά ὑπερασπίσουμε τόν ἑαυτό μας, ἔτσι ὥστε νά μποροῦμε νά συνεχίσουμε τό ἐπαναστατικό μας ἔργο. Τό νἄσαι ἐξοικειωμένος μ' ἕνα ὅπλο καί τίς χρήσεις του δέ σημαίνει ὅτι πρέπει νά χρησιμοποιήσεις ἐκεῖνο τό ὅπλο, ἀλλά ὅτι ἄν χρειαστεῖ νά τό χρησιμοποιήσεις μπορεῖς νά τό χρησιμοποιήσεις καλά.

Ὅσο περισσότερο πετυχαίνουμε στό ἔργο μας, τόσο πιό ἐπικίνδυνη θά γίνεται ἡ θέση μας. Ἀφοῦ ζοῦμε σέ μιά κοινωνία πού ἐκπαιδεύει τούς ἀνθρώπους νά βασανίζουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο κι ἀφοῦ ἀρνιούμαστε νἄμαστε θύματα, θά ὑπερασπίσουμε πρόθυμα τόν ἑαυτό μας. Δέ μιλᾶμε γιά τή δημιουργία ἑνός στρατοῦ πού θ' ἀνταγωνιστεῖ τήν κυβέρνηση τῶν Ε.Π.Α. Μιλᾶμε γιά μιά αὐθόρμητη ἐξέγερση τῆς μεγάλης πλειονότητας τῶν ἀνθρώπων καί γιά τήν ἀναγκαιότητα ὑπεράσπισης τῆς κοινωνικῆς μας ἐπανάστασης.

Ἡ ἀκραία εἰλικρίνεια τῶν ἀγροτῶν τοῦ Λέξινγκτον στόν ἐπαναστατικό πόλεμο τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ 1776, γίνεται μιά πηγή ἔμπνευσης κι ἕνα παράδειγμα είναι τό σημεῖο ὅπου ἡ παθητική ἀντίσταση (πολιτική ἀνυπακοή) συγχωνεύεται μέ τήν αὐτοάμυνα. Οἱ ἀγρότες στέκονταν καί δέν ἄφηναν τούς Ἄγγλους νά περάσουν· μόλις πυροβολήθηκαν, ἀνταπόδωσαν τά πυρά.

Δέν ἐξαρτιόμαστε ἀπ' τόν πόλεμο γιά νά πετύχουμε τήν ἀπελευθέρωσή μας, γιατί ὁ ἀγώνας μας δέν μπορεῖ νά κερδηθεῖ μόνο μέ τή δύναμη τῶν ὅπλων. Οἱ στρατιές τῆς καταπίεσης είναι πάντοτε καλύτερα ὁπλισμένες κι ἐφοδιασμένες. Ὄχι, ὁ λαός πρέπει νά ἐξοπλιστεῖ μέ ἀγάπη καθώς καί μ' ἐμπιστοσύνη καί τά ὅπλα μας ν' ἀποτελοῦν μόνο μιά ἔκφραση τοῦ ὀργανικοῦ μας πνεύματος καί τῆς ἀλληλεγγύης μας. Ὅταν πέφτει καποιος, ενας ἄλλος πρέπει νά πάρει τή θέση του κι ἡ ὀργή γιά κάθε θάνατο ἀνανεώνει τό λόγο γιά τόν ὁποῖο διεξάγεται ὁ ἀγώνας.

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι τά 'Αμερικάνικα ριζοσπαστικά κινήματα ὑπῆρξαν ὑπερβολικά πασιφιστικά. 'Οποιαδήποτε ἐξαίρεση αὐτοῦ ἦταν μιά κατάσταση στήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι ἀναγκάστηκαν ν' ἀμυνθοῦν γιά νά ἐπιζήσουν. Οἱ πράξεις τους παρέμειναν ἀπομονωμένες καί σπάνια στέφθηκαν μέ ἐπιτυχία.

'Εγκλήματα καταστολῆς ἐνάντια στό λαό ἔχουν ὠφελήσει ἐκείνους πού βρίσκονται στήν ἐξουσία. Πόσες χιλιάδες πού διαμαρτυρήθηκαν ἐνάντια στήν ἀδικία, δέ φυλακίστηκαν, δολοφονήθηκαν, τραυματίστηκαν μετά τήν ἐξέγερση τοῦ Whiskey; Τά ἀτομικά ἀντίποινα (βομβισμοί, δολοφονίες, σαμποτάζ), ὑπῆρξαν προσπάθειες ἀπόδωσης προσωπικῆς εὐθύνης σ' ἐκείνους πού βρίσκονται στήν ἐξουσία, γιά τίς πράξεις τους.

Όμως, μέ τή σημερινή γνώση πού ἔχουμε γιά τίς διαβρώσεις ἀπ' τή C.I.A., ἀναγνωρίζουμε ὅτι γίνεται δύσκολο νά καθορίσουμε ἀπό ποιά κατεύθυνση προέρχονται σήμερα τέτοιες πράξεις. Αὐτή εἶναι μιά ἐποχή στήν ὁποία ἐκεῖνο πού θεωρούσαμε κάποτε σάν παρανοικό, φαίνεται ὁλοένα καί περισσότερο σά μιά ἀκριβής κι ἀπαραίτητη διαίσθηση. Νά γιατί νοιώθουμε πώς πρέπει νά σταθοῦμε μακριά ἀπ' τίς ὀργανωμένες παράνομες ὁμάδες, γιατί ἡ ἀπομονωμένη τους φύση τίς ἀπομακρύνει ἀπ' τήν κοινότητά μας τῆς ἐμπιστοσύνης. 'Επομένως, μποροῦμε νά παραμείνουμε ἐξασκώντας τους μόνον ἐποικοδομητική κριτική. 'Επίσης παρατηροῦμε ὅτι οἱ ἀνοιχτές ὁμάδες πού πρότειναν συνεργατική ἀλλαγή κι ἦταν βασικά κατά τῆς βίας, ἰδιαίτερα ἡ I.W.W., συνετρίβηκαν βίαια. Θά πρέπει νά βρεθεῖ μιά μεσαία λύση ἀνάμεσα στίς δυό.

Γιά μᾶς, ἡ καλή ὑγεία κι ἡ ἐμπιστοσύνη εἶναι ἀπαραίτητες γιά τήν αὐτοάμυνα. Ἔχουμε ἐμπειρία ἀπ' τίς ἀκόλουθες τεχνικές αὐτοάμυνας: πειθώ, ἀικίντο, τζοῦντο, μικρά ὅπλα, πρῶτες βοήθειες, πάλη στούς δρόμους καί διαφυγή. Αὐτές ἔχουν ὅλες ἐφαρμοστεῖ ἀτομικά. Γιά τό μέλλον, ἡ δουλειά μας θά συμπεριλάβει τήν ἀνάπτυξη συλλογικῶν τεχνικῶν αὐτοάμυνας.

Ἔχουμε ὑποστηρίξει καί θά ὑποστηρίξουμε καί θά ἐγκαινιάσουμε σχέδια πού ἀντικατοπτρίζουν τήν ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων ν' ἀφαιρέσουν τόν ἔλεγχο τῆς ζωῆς τους ἀπ' τά χέρια ἄλλων καί νά γεφυρώσουν τό κενό ἀνάμεσα στίς προσωπικές καί στίς πολιτικές πλευρές τῆς ζωῆς. Σχέδια ὅπως οἱ ἀπεργίες στά ἐνοίκια, οἱ καταλήψεις κτιρίων, οἱ στεγαστικές καί θερα-

πευτικές κολλεκτίβες, οἱ συνεταιρισμοί τροφίμων, οἱ ἄγριες ἀπεργίες κι οἱ καταλήψεις τοῦ τόπου δουλειᾶς, ἐξάπτουν τήν φαντασία μας καί προαγγέλουν τίς καταστάσεις πού θ' ἀκολουθήσουν. Σ' αὐτές τίς καταστάσεις οἱ ἄνθρωποι παίρνουν τόν ἄμεσο ἔλεγχο πάνω στίς διάφορες πλευρές τῆς ζωῆς τους, δίχως μεσάζοντες (κυβερνητικούς ἀξιωματούχους ἤ ὁποιουσδήποτε ἄλλους γραφειοκρατικούς ἡγέτες). Αὐτό τό πνεῦμα εἶναι μεταδοτικό καί προσφέρει ἔμπνευση γιά πλατύτερους ἀγῶνες. Χρησιμοποιώντας τή διαδικασία τῆς ἄμεσης δημοκρατίας περνᾶμε μέσα ἀπ' τά εἴδη τῶν προσωπικῶν μαχῶν, ἀλλαγῶν κι ἐμπειρίας, πού ὅλοι μας εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά περάσουμε, στή διαδικασία τῆς ἐπανάστασης. Σ' αὐτά καί σέ ἄλλα σχέδια ἔχουμε παρατηρήσει ὅτι τά προβλήματα πού πηγάζουν ἀπ' τή φυλή, τό φύλο, τήν ἡλικία καί τήν τάξη, ξεπροβάλλουν καί πρέπει ν' ἀντιμετωπιστοῦν.

Ὑπάρχει πολύ ἀπογοήτευση στήν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνικῆς μας ἐπανάστασης. Τό καθῆκον φαίνεται συντριπτικό καί μερικές φορές φαίνεται ὅτι δέν ἀναπτυσσόμαστε καθόλου. Πολύ συχνά μᾶς λένε ὅτι πρέπει νά πλατύνουμε τήν ἕλξη μας διαμέσου τῆς λεγόμενης μαζικῆς ὀργάνωσης ἤ τοῦ ἐκλογικοῦ ρεφορμισμοῦ. Ἀλλά ἡ ἐκλογική διαδικασία δέν εἶναι ἕνας ἀποτελεσματικός ἀγωνιστικός χῶρος, γιατί νομιμοποιεῖ ἕνα σύστημα πού ἔχει σά σκοπό τήν προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καί τήν ὑποταγή μας. Σπαταλᾶ τό χρόνο, τή φαντασία καί τίς ζωτικές δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων καί προσφέρει σάν ἀντάλλαγμα μόνο τήν ἀπογοήτευση, ἤ ἴσως στήν καλύτερη περίπτωση, λίγες μεταρρυθμίσεις γιά τήν ἀνταμοιβή τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ «καλοῦ ὑποψήφιου» πού νικάει. Δέν κάνει τίποτα γιά νά πολεμήσει τήν ἀδυναμία, τόν σεξισμό ἤ τόν ρατσισμό (ἀκόμα κι ἄν ἐκλέγεται μιά γυναίκα ἤ ἕνας μαῦρος). Δίχως ἀποτυχία, μᾶς ὁδηγεῖ νά παραιτηθοῦμε ἀπ' τόν ἔλεγχο πάνω στίς ζωές μας.

Βέβαια δέν μποροῦμε νά ἀγνοήσουμε τ' ἀποτελέσματα τοῦ νομοθετικοῦ συστήματος. Οἱ καθημερινές πραγματικότητες ἀπαιτοῦν ν' ἀντιμετωπίσουμε μέ θάρρος τό κράτος καί τούς νόμους του, γιά νά ὑπερασπίσουμε τόν ἑαυτό μας.

Τό πρόβλημα, πού βλέπουμε ὅτι ἀντιμετωπίζουν οἱ μικρές ὁμάδες, εἶναι πώς νά ἐπεκταθοῦν ὅταν φθάσουν στό ἀναπόφευγο σημεῖο νά θέλουν νά προσεγγίσουν· ἄλλους. Ἡ τάση ἐπέκτασης τῶν μικρῶν ὁμάδων ἄμεσης δράσης σέ μεγαλύτερες

όργανώσεις (μαζικές όργανώσεις) έμπεριέχει τόν κίνδυνο άπώλειας τοῦ ἄμεσου ἐλέγχου. Θά προτιμούσαμε νά δοῦμε αὐτές τίς όμάδες νά διατηροῦν τήν άποτελεσματικότητά τους σέ μικρή κλίμακα καί νά διπλασιάζουν τόν ἀριθμό τους μέ τό παράδειγμά τους. Θά μποροῦσαν μᾶλλον νά όργανωθοῦν σέ μεγαλύτερες όμάδες, προκειμένου νά συντονίσουν τίς δραστηριότητές τους καθώς οἱ ἀνάγκες τους γίνονται κατάφωρες (όμοσπονδίες πάνω σέ συμβουλιακές βάσεις), παρά μέ ντιρεκτίβες τῶν γραφειοκρατῶν.

Ἐπεκτείνουμε τή διαδικασία παραπέρα: άλληλογραφία μέ ἄλλες όμάδες σέ μιά προσπάθεια νά οἰκοδομηθεῖ ἕνα τοπικό δίκτυο, άγκιτάτσια στούς τόπους τῆς προσωπικῆς μας δουλειᾶς-/κατοικίας, δράση μαζί μέ ἄλλες όμάδες πού ἔχουν τίς ἴδιες ἰδέες, ὑποστήριξη μεγαλυτέρας ἔκτασης ἀγώνων καί διαφώτιση σχετικά μέ τά συμβούλια. Θ' ἀποφύγουμε τόν σεχταρισμό καί θά μάθουμε γιά τίς ἄλλες ἀριστερές όμάδες. Αὐξάνουμε τίς ἱκανότητες αὐτοάμυνάς μας καί καλλιεργοῦμε τήν ἀμοιβαία ὑποστήριξη. Δέν ἀξιολογοῦμε τίς ἄλλες όμάδες μαζί μέ τίς όποῖες μπορεῖ νά δουλέψουμε, ἀπ' τό ὄνομα τό όποῖο χρησιμοποιοῦν (ἐπαναστάτες, μαρξιστές, ἀναρχικοί, ἤ ὁποιοδήποτε ἄλλο) ἀλλά ἀπ' τή δουλειά πού κάνουν. Ἔτσι θά θέλαμε νά μᾶς ἀξιολογήσουν καί μᾶς. Θά ὑποστηρίξουμε τίς ἐκφράσεις τῆς ἐπαναστατικῆς συνείδησης ὅπου κι ἄν ἐμφανιστοῦν.

Στά σχέδιά μας θά προσπαθήσουμε ν' ἀποκαλύψουμε τό ρόλο τῆς μαζικῆς κουλτούρας (τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας) σάν τσιρακιοῦ τῆς καπιταλιστικῆς τάξης, πού μᾶς διδάσκει τήν ἀπληστία καί τό μίσος γιά τόν ἑαυτό μας καί βαθαίνει τήν ἀλλοτρίωση καί τήν ἀπελπισία μας. Ἐνθαρρύνουμε τήν ἄνθηση καί τήν συμβολή τῶν διάφορων κουλτουρῶν, πού ἐκφράζουν τούς καλύτερους όραματισμούς, ἀνάγκες κι ἀλληλεγγύη τῶν ἀνθρώπων. Θ' ἀγωνιστοῦμε γιά ν' αὐξήσουμε τό δικό μας ἐπαναστατικό θάρρος καί νά ἐκφράσουμε τήν αὐξανόμενη ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό μας καί στό κίνημά μας, στή δουλειά μας, στά γραπτά μας καί στήν ἀγάπη μας.

Ὁμάδα More to Come
Σάν Φραντσίσκο, Καλιφόρνια.

Σημειώσεις

1. Ένα ούσιαστικό παράδειγμα αύτοῦ τοῦ είδους τῶν ἀνοησιῶν μπορεῖ νά βρεθεῖ στή σελίδα 143, τοῦ βιβλίου τοῦ Ταρίκ 'Αλή, *Η 'Επερχόμενη Βρετανική 'Επανάσταση* (Jonathan Cape, 1972). Προφανῶς «ἡ πίστη τῆς Solidarity στήν αὐθόρμητα γεννημένη πολιτική συνείδηση» μᾶς ὁδηγεῖ «στήν ἄρνηση τῆς ἀνάγκης γιά ὁποιαδήποτε ὀργάνωση». Τόσο ἡ βάση τοῦ συλλογισμοῦ ὅσο καί τό συμπέρασμα εἶναι λαθεμένα.

2. Ό «Κομμουνισμός» σημαίνει μιά δίχως κράτος κοινωνία, ἡ ὁποία βασίζεται στόν κανόνα «'Απ' τόν καθένα σύμφωνα μέ τίς ἱκανότητητές του καί γιά τόν καθένα σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες του». Οἱ ὑποθέσεις τῆς κοινωνίας διευθύνονται ἄμεσα ἀπ' τή βάση καί τά μέσα παραγωγῆς ἀνήκουν στήν ἰδιοκτησία τοῦ συνόλου. Τόσο οἱ μαρξιστές ὅσο κι οἱ ἀναρχικοί (ἢ τουλάχιστον οἱ ἀναρχοκομμουνιστές) θεωροῦν αὐτή τή μορφή κοινωνίας σάν κοινό σκοπό. 'Εκεῖ ὅπου διαφωνοῦν εἶναι πρωταρχικά στόν χαρακτήρα καί στό ρόλο τοῦ ὀργανωμένου ἐπαναστατικοῦ κινήματος μέσα στήν ἐπαναστατική διαδικασία καί στά ἐνδιάμεσα «στάδια» (οἱ περισσότεροι μαρξιστές βλέπουν τήν ἀνάγκη γιά μιά «συγκεντρωτική προλεταριακή δικτατορία», ἀκολουθούμενη ἀπό ἕνα «σοσιαλιστικό» κράτος – μιά ἄποψη πού οἱ ἀναρχικοί ἀρνιοῦνται ἐμφατικά) πού ἀπαιτοῦνται γιά νά ἐγκαθιδρυθεῖ μιά κομμουνιστική κοινωνία. Στό φῶς αὐτῶν τῶν διαφορῶν, θά γίνει φανερό ὅτι ὑποστηρίζω μιά ἀναρχική ἄποψη.

3. Ή χρήση τῆς στρατιωτικῆς ἢ δῆθεν στρατιωτικῆς γλώσσας – «πρωτοπορία», «στρατηγική», «τακτική» – προδίνει πλέρια αὐτή τήν ἀντίληψη. 'Ενῶ ἀπορρίπτει τούς φοιτητές σά «μικροαστούς» καί «σκατά», ὁ «ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτης» ἔτρεφε πάντοτε ἄφθονο θαυμασμό καί σεβασμό γιά κεῖνο τόν πιό ἀπάνθρωπο ἀπ' ὅλους τούς ἱεραρχικούς θεσμούς, τόν στρατό. Συγκρίνετε αὐτή τή στάση μέ τήν ἔμφυτη ἀντιπάθεια τῆς ἀντικουλτούρας γιά τίς «στρατιωτικές ἀρετές» καί τή στρατιωτική συμπεριφορά.

4. Ή λέξη «λαός» (le peuple τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς 'Επανάστασης) δέ θἄναι πιά τό Γιακωβίνικο (ἢ πιό πρόσφατα, τό Σταλινικό καί Μαοϊκό) ἀποκύημα τῆς φαντασίας, πού ἀποκρύπτει ἀνταγωνιστικά ταξικά συμφέροντα μέσα στό λαϊκό κίνημα. Ή λέξη θ' ἀντανακλᾶ τά γενικότερα συμφέροντα ἑνός ἀληθινά ἀνθρώπινου κινήματος, ἕνα γενικότερο συμφέρον πού ἐκφράζει τίς ὑλικές δυνατότητες γιά τήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας.

5. Η τέλεια ήλιθιότητα τῆς 'Αμερικάνικης «άριστερᾶς» στά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ '60, νά ἐφαρμόζει μιά άστόχαστη «πολιτική πόλωσης» καί νά ταπεινώνει ἔτσι ἀδικαιολόγητα τόσο πολλους μεσοαστούς – και ναί, ἄς είπωθεῖ: ἀστούς – στοιχεῖα πού ἦταν προετοιμασμένα ν' ἀκούσουν καί νά μάθουν, δύσκολα μπορεῖ νά ἐπικριθεῖ τόσο ἰσχυρά. Διχως συναίσθηση τοῦ μοναδικοῦ συνδυασμοῦ δυνατοτήτων πού ἀντίκρυζε μπροστά στά μάτια της, ἡ «ἀριστερά», τροφοδότησε ἁπλά τήν ἐνοχή καί τήν ἀνασφάλεια γιά τόν ἑαυτό της κι ἀκολούθησε μιά πολιτική συστηματικῆς ἀλλοτρίωσης ἀπό κάθε αὐθεντική ριζοσπαστική δύναμη πού ὑπῆρχε στήν 'Αμερικάνικη κοινωνία. Αὐτή ἡ σχιζοφρενική πολιτική, συνοδευόμενη ἀπό μιά ἀλόγιστη μίμηση τοῦ «Τρίτου Κόσμου», μιά ἀποκτηνωτική περιττολογία (οἱ ἀστυνομικοί σά «γουρούνια», οἱ ἀντίπαλοι σά «φασίστες»), κι ἕνα ὁλοκληρωτικά ἀποκτηνωτικό σύστημα ἀξιῶν, χάλκεψαν ὅλες της τίς διεκδικήσεις σάν «ἀπελευθερωτικό κίνημα». 'Η φοιτητική ἀπεργία, πού ἀκολούθησε τίς δολοφονίες τοῦ Κέντ, ἀποκάλυψε τόσο στήν «ἀριστερά» ὅσο καί στούς φοιτητές ὅτι εἶχαν κατορθώσει μόνο νά πολώσουν τήν 'Αμερικάνικη κοινωνία κι ὅτι *αὐτοί*, κι ὄχι οἱ κυρίαρχοι τῆς χώρας, ἀποτελοῦσαν τή μειοψηφία. Σημαντική μαρτυρία γιά τούς ἐσώτερους πόρους τῆς ἀντικουλτούρας εἶναι τό γεγονός ὅτι ἡ διάλυση τῆς S.D.S (Σ.τ.Μ. Students for a Democratic Society – Φοιτητές γιά μιά Δημοκρατική, Κοινωνία) ὁδήγησε ὄχι σ' ἕνα μεγάλο Μαρξιστικό – Λενινιστικό Κόμμα, ἀλλά στήν ἀποσύνθεση τοῦ «Κινήματος» καί σέ μιά πανηγυρική ὀπισθοχώρηση σέ πιό ἀνθρωπιστικές πολιτιστικές βάσεις σκέψης πού ἐμφανίστηκαν στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '60 – ἀνθρωπιστικές προυποθέσεις πού τόσο σκληρά κατέστρεψε ἡ «ἀριστερά» στά τελευταῖα χρόνια τῆς δεκαετίας ἐκείνης.

6. Εἶναι φανερό ὅτι δέν πιστεύω ὅτι οἱ ἐνήλικοι σήμερα εἶναι «πιό πληροφορημένοι, πιό γνῶστες καί πιό ἔμπειροι» ἀπ' ὅτι οἱ νέοι, ἀπ' ὁποιαδήποτε ἄποψη πού νά δίνει στή μεγαλύτερη ἐμπειρία τους ὁποιαδήποτε ἐπαναστατική σημασία. 'Αντίθετα, οἱ περισσότεροι ἐνήλικοι στή σημερινή κοινωνία εἶναι παραγεμισμένοι μέ παράλογες βλακεῖες κι ἄν σκοπεύουν νά ἀποκτήσουν ὁποιαδήποτε ἀληθινή μάθηση, θά πρέπει νά ὑποστοῦν μιά διαδικασία ἀπομάθησης.

7. Αὐτό εἶναι ἕνα ζωτικά σημαντικό σημεῖο καί πρέπει νά ἀναλυθεῖ μ' ἕνα παράδειγμα. Ἄν συνέβαινε μιά μόνο βδομάδα νωρίτερα ἡ περίφημη ἀπεργία τῆς Sud – aviation στή Νάντη, στίς 13 τοῦ Μάη 1968, μιά ἀπεργία πού προκάλεσε τή μαζική γενική ἀπεργία στή Γαλλία τό Μάη – 'Ιούνη, θά εἶχε ἴσως μόνο τοπική σημασία κι εἶναι σχεδόν βέβαιο πώς θά ἀγνοούνταν ἀπ' τή χώρα σά σύνολο. Ξεσπώντας ὅμως στό χρόνο πού ἔγινε, μετά τήν φοιτητική ἐξέγερση, ἡ ἀπεργία τῆς Sud – aviation ἐγκαινίασε ἕνα πολύ ἐκτεταμένο κοινωνικό κίνημα. Εἶναι φανερό ὅτι τό ἔναυσμα γι' αὐτό τό κίνημα συσσωρεύθηκε ἀργά κι ἀνεπαίσθητα. 'Η ἀπεργία τῆς Sud – aviation δέ «δημιούργησε» αὐτό τό κίνημα, ἀλλά τό *αποκάλυψε*, πράγμα τό ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τό σημεῖο πού δέν μπορεῖ νά τονιστεῖ ὑπερβολικά. Αὐτό πού λέω εἶναι ὅτι μιά μαχητική δράση πού ὑποκινήθηκε ἐνδεχόμενα ἀπό μιά μειονότητα – μιά δράση τῆς ὁποίας ἡ ριζοσπαστικότητα ἦταν ἄγνωστη ἀκόμα καί στήν ἴδια – εἶχε ἀποκαλύψει τό γεγονός ὅτι ἀποτελοῦσε τή δράση μιᾶς πλειονότητας μέ τό μόνο τρόπο πού θά μποροῦσε ἔτσι ν' ἀποκαλυφθεῖ. Τό κοινωνικό ὑλικό γιά τή γενική ἀπεργία ὑπάρχει πάντοτε κι *οποιαδήποτε* ἀπεργία, ὅσο κοινότοπη κι ἄν ἐμφανίζεται μέσα στην ὁμαλή πορεια τῶν γεγονότων (κι ἴσως ἀναπόφευκτη), θά μποροῦσε νά γεννήσει *τη* γενική ἀπεργία. Χάρη στήν ἀσυνείδητη φύση τῶν διαδικασιῶν *πού* εμ-

πλέκονται, δέν ὑπάρχει κανένας τρόπος γιά νά προβλέψουμε πότε θα ξεπροβάλλει ἕνα κινημα αὐτοῦ τοῦ εἴδους – καί θά ξεπροβάλλει μόνον ὅταν θά ἀφεθεῖ νά τό κάνει ἀπό μόνο του. Οὔτε αὐτό θέλει νά πεῖ ὅτι ἡ θέληση δέν παίζει ἕναν ἐνεργητικό ρόλο μέσα στίς κοινωνικές διαδικασίες, ἀλλά ὅτι ἁπλῶς ἡ θέληση κάθε ἐπαναστάτη ξεχωριστά πρέπει νά γίνει μιά *κοινωνική* θέληση, ἡ θέληση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῆς κοινωνίας, ἄν πρόκειται νάχει σάν ἀποκορύφωμα τήν ἐπανάσταση.

8. Ὁ νεαρός Μάρξ στήν «Κριτική τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου τοῦ Χέγκελ», ὑποστήριζε μιά ὁλότελα διαφορετική ἄποψη: «Δέν εἶναι ἀρκετό τό ὅτι ἡ σκέψη πρέπει νά ἐπιδιώκει τήν πραγμάτωσή της, ἀλλά κι ἡ ἴδια ἡ πραγματικότητα πρέπει νά ἀγωνίζεται γιά τή σκέψη».

9. Ἕνα γεγονός πού ἀποδείχθηκε ξεκάθαρα στή διάρκεια τῶν γεγονότων τοῦ Μάη – Ἰούνη στή Γαλλία, στή συγκέντρωση τῶν ἐργατῶν καί φοιτητῶν στό Σάμ ντέ Μάρς, στίς 12 τοῦ Μάη. Ἐδῶ οἱ ἐργάτες ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλο, στάθηκαν μπροστά στό μικρόφωνο καί μίλησαν γιά τή ζωή τους, τίς ἀξίες τους καί τά ὄνειρά τους σάν ἀνθρώπινα ὄντα, ὄχι ἁπλῶς γιά τά ταξικά τους συμφέροντα. Πραγματικά, ἡ ἔκταση στήν ὁποία ἐμφανίστηκαν γενικότερα προβλήματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς στά γεγονότα τοῦ Μάη – Ἰούνη, δέν ἔχει ἀκόμα ἐξερευνηθεῖ ἱκανοποιητικά. Οἱ σταλινικοί ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι πού ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, ἔκαναν ἐπίκληση τῶν ἐργατῶν σάν «προλεταρίων» καί τόνιζαν κακόβουλα τίς «κοινωνικές διαφορές» τους μέ τούς «ἀστούς φοιτητές».

10. Ὅπως μαρτυράει ἡ παρακμή τῆς μυθιστοριογραφίας. Ἡ ζωή εἶναι πολύ πιό ἐνδιαφέρουσα ἀπ' τή φαντασία, ὄχι μόνο σάν κοινωνική ζωή, ἀλλά καί σάν προσωπική ἐμπειρία κι αὐτοβιογραφία.

11. Θά συμφωνοῦσα ὅτι δέ βρισκόμαστε σέ μιά «ἐπαναστατική περίοδο» ἤ ἀκόμα καί σέ μιά «προεπαναστατική περίοδο», γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν ὁρολογία τῶν Λενινιστῶν, ἀλλά μᾶλλον σέ μιά ἐπαναστατική ἐποχή. Μ' αὐτόν τόν ὅρο ἐννοῶ μιά παρατεταμένη περίοδο κοινωνικῆς ἀποσύνθεσης, μιά περίοδο πού σημαδεύεται ἀκριβῶς ἀπ' τό Διαφωτισμό, τόν ὁποῖο συζήτησα στίς προηγούμενες παραγράφους.

12. Τό βλέπει αὐτό κανείς στήν ἀντίληψη τοῦ Μάρξ γιά τήν συνεχή πρακτική κι ἰδιαίτερα γιά τήν ὑλική «ἀνάγκη», πού τήν ἐπεκτείνει σχεδόν ἄπειρα. Φαίνεται ἐπίσης καθαρά στίς ἐπεξηγηματικές ἀπόψεις τῶν Μαρξιστῶν θεωρητικῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀντιλήψεις γιά μιά ἀτέλειωτη, θεληματική, διεκδικητική τῆς ἐξουσίας, πρακτική, παίρνουν σχεδόν Διονυσιακές διαστάσεις.

13. Καί ἡ «ἀνάγκη», ἐδῶ, ἔχει τήν ἔννοια τῶν ψυχικῶν καθώς ἐπίσης καί τῶν ὑλικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐγωισμοῦ. Πραγματικά, ἡ κυριαρχία δέν χρειάζεται νἆναι ἐκμεταλλευτική μόνον ἀπό ὑλική ἄποψη, ἁπλῶς σάν ἰδιοποίηση τῆς ὑπερεργασίας. Ἡ ψυχική ἐκμετάλλευση, ἰδίως τῶν γυναικῶν καί τῶν παιδιῶν, μπορεῖ ἴσως νἄχει προηγηθεῖ τῆς ὑλικῆς ἐκμετάλλευσης κι ἀκόμα καί νἄχει παγιώσει τόσο τό πλαίσιο συμπεριφορᾶς ὅσο καί τό πολιτιστικό της πλαίσιο. Κι ἄν δέν ξεριζωθεῖ ὁλότελα ἡ ἐκμετάλλευση αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἡ ἀνθρωπότητα δέν θἄχει κάνει καμιά πρόοδο πρός τήν κατεύθυνση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

14. Ἡ μουσική ἀποτελεῖ τό πιό χαρακτηριστικό παράδειγμα ὅπου η τεχνη μπορεῖ νά ὑπάρχει γιά τόν ἑαυτό της κι ἀκόμα καί νά συνδυαστεῖ μέ τό παιχνίδι γιά τόν ἑαυτό του. Τ' ἀνταγωνιστικά σπόρ, ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, εἶναι μορφές παιχνιδιοῦ πού ἐκφυλίζονται οὐσιαστικά σέ σχεσεις τῆς ἀγορᾶς ἰδίως στή φρενίτιδα νά κερδίσουμε τούς ἀντιπάλους καί στούς ἐγωκεντρικούς ἀνταγωνισμούς πού τόσο συχνά γεννοῦν

αυτά τά παιχνίδια. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νά παρατηρήσει ὅτι ὑπάρχει μια διαλεκτική σχέση ἀνάμεσα στήν τέχνη καί τό παιχνίδι, ἀπ' ὅπου προέρχεται ἡ χρήση μου τῶν λέξεων «ἀληθινή τέχνη» καί «γνήσιο παιχνίδι», δηλαδη, τό παιχνίδι καί ἡ τέχνη σάν αὐτοσκοπός.

15. «Τέχνη» μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ οἰκολογία ἀπαιτεῖ συνεχή αὐτοσχεδιασμό. Αὐτή ἡ ἀπαίτηση πηγάζει ἀπ' τήν ποικιλία τοῦ ὑποκείμενου – ὑλικοῦ της, τοῦ οἰκοσυστήματος: τῆς ζωντανῆς κοινότητας καί τοῦ περιβάλλοντός της πού σχηματίζει τή βασική μονάδα τῆς οἰκολογικῆς ἔρευνας. Κανένα οἰκοσύστημα δεν είναι ἀπόλυτα ὅμοιο μ' ἕνα ἄλλο κι οἱ οἰκολόγοι είναι ὑποχρεωμενοι συνεχῶς νά παίρνουν ὑπόψη στήν ἔρευνά τους τή μοναδικότητα κάθε οἰκοσυστήματος. Παρόλο πού ὑπάρχει μιά ὀπισθοδρομική ἀπόπειρα γιά νά ὑποβιβαστεῖ ἡ οἰκολογία σε κάτι περισσότερο ἀπό τήν ἀνάλυση συστημάτων, τό ὑποκείμενο – ὑλικό μπαίνει συνεχῶς στό δρόμο του καί συχνά συμβαίνει τό ὅτι οἱ πιό πεζοί συγγραφεῖς είναι ὑποχρεωμένοι νά χρησιμοποιήσουν τίς πιό ποιητικες μεταφορές γιά νά ἀσχοληθοῦν μέ τό ὑλικό τους.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

1) ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΙΧ Οἱ ρίζες τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης

2) ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ '75 Ἐργατική ἐξουσία ἤ κρατικός καπιταλισμός

3) ΠΕΤΡΟΥ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ Πρός τούς νέους

4) ΗΛΙΑ ΠΟΛΙΤΗ −273° C + TI; Ἀντεργκράουντ κόμιξ

5) ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ Ἡ Παρισινή Κομμούνα τοῦ 1871 κι Ιδέα τοῦ Κράτους

6) ΡΟΥΝΤΟΛΦ ΡΟΚΕΡ Ἀναρχισμός κι Ἀναρχοσυνδικαλισμός

7) ΑΛΜΠΕΡΤ ΜΕΛΤΣΕΡ Τό Ἀναρχικό Κίνημα στήν Κίνα

8) ΠΙΕΡ - ΖΟΖΕΦ ΠΡΟΥΝΤΟΝ Ἰδιοκτησία κι Ἐπανάσταση

9) Ε. ΡΗΝΤ - Λ. ΚΟΜΕΡ Ὁ Μῦθος τῆς Μητρότητας

10) ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ Τό Μεγάλο Παζάρι

11) Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ - Κ. ΓΟΥΩΡΝΤ Αὐθορμητισμός καί Ὀργάνωση

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΥΝΤΟΜΑ

ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΪΧ Ἡ Πάλη τῶν Τάξεων κι ἡ Ψυχανάλυση

ΚΑΡΛΟ ΚΑΦΙΕΡΟ Σύνοψη τοῦ «Κεφαλαίου» τοῦ Μάρξ

ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ Καταπίεση κι Ἐξέγερση

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΑΝΤΙΜΑΖΑ: ΟΙ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΕΣ
ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Ο ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ ΣΑ
ΘΕΩΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ
ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

επιμελεια εξωφυλλου η. πολιτη